

Pionirji v frontnih vrstah

Nikoli ne bomo pozabili dni, katerih pridobitve so vodilo našega delovanja v miru. Jugoslavija je po vojni našla svojo pot, pot mirnega sožitja med narodi in državami sveta. Tudi mladi so na tej poti zavzemali in še zavzemajo pomembno mesto. Predsednik sveta Zveze pionirjev Jugoslavije Jože Božič je v svojem slavnostnem govoru na zboru pionirjev Jugoslavije v Ljubljani med drugim dejal:

»V veličastnem NOB so se tudi najmlajši Ljubljančani naučili svobodoljubnosti, nezlomljivega ponosa, požrtvovalnosti, partizanskega ilegalnega boja za svobodo in novo, pravičnejšo družbo. Že leta 1941 so bili ljubljanski pionirji, organizirani v mladinski OF, nepogrešljiv dejavnik NOB. Danes je naše srečanje še toliko bogatejše, ker so med nami gostje, člani prvega IO mlade OF in tudi nekateri pionirji, takratni ilegalci. Nikdar ne bo v zadostni meri opisano junaštvo ljubljanskih pionirjev, ki so se postavljali po robu sovražniku v mestu in se prebijali skozi bodočo žico, s katero je zavojevalec obdal Ljubljano in jo obsodil na smrt. S takim junaštvom pa se je tudi v mnogih drugih krajih Slovenije in v Jugoslaviji bojevalo na deset in deset tisoče pionirjev v ilegali, koncentracijskih taboriščih ali enotah NOV med velikimi partizanskimi ofenzivami. Nadaljevanje njihovega dela pri graditvi samoupravne socialistične Jugoslavije je najlepši spomenik padlim in umrlim pionirjem.

Tovariš Tito je še posebej pričakoval od pionirjev in mladine, da

bodo zvesti čuvaji enega največjih dosežkov naše revolucije – bratstva in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije. Bratstvo in enotnost, tako je dejal mladim tovariš Tito, sta tudi vir naših bodočih zmag in porok, da bomo premostili vse težave, ki stoje pred nami.

Prav sedaj delovni ljudje Kosova skupaj s svojimi pionirji ob pomoči celotne naše skupnosti vodijo odločen boj proti tistim, ki so izdali bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti. Še bolj budno bomo morali varovati naše pridobitve. Poiskati moramo taka pota, na katerih bo tudi mlada generacija vedno videla svojo perspektivo. In če bo mladina videla svoj razvoj, se ni treba bati težav. Mladina, kot je govoril tovariš Tito, mora biti gonilna sila našega življenja. Mladina ni samo naša bodočnost, mladina je tudi naša sedanjost, naša stvarnost. Zato ji moramo vsakodnevno nameniti čim več pozornosti.

Revolucionarna odlika mlade generacije je bila vedno veselje do življenja in spreminjanje sveta,« je poudaril slavnostni govornik.

Tovariša Tita pionirji resnično pogrešajo. Toda ne bi bili pionirji, če ne bi stisnili zob in šli naprej po jasni poti Titove revolucionarne vizije socialistične samoupravne Jugoslavije. To je zaobljuba pionirjev ob 40-letnici vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti ter ob pripravah na pionirski jubilej v prihodnjem letu – 40. obletnici ustanovitve pionirske organizacije Jugoslavije.

Živa Drole

Zbrali smo se tokrat v Ljubljani – mestu heroju, na šestnajstem zboru, veliki manifestaciji prijateljstva in miru, mladosti in vedrine vseh pionirjev Jugoslavije. Zbrali smo se, da obujamo spomin na revolucionarno leto enainštirideseto, in da stopimo naprej, v jasna obzorja, na katerih se lesketa Titovo ime.

Zbor pionirjev pa ni samo zaradi obujanja spominov in kovanja načrtov; zbor je tudi zato, da se na njem srečajo pionirji iz vseh krajev naše širše in ožje domovine in tako kar najbolje neposredno uresničujejo geslo: Skupaj smo lepši, skupaj smo močnejši!»

Foto: Živa Drole

Kritika naj bo poštena

Na naslovni strani številke TV-15 (z dne 4. junija 1981) je natisnjen pomenljiv naslov: »Vedeti moramo, kaj kritiziramo«, na drugi strani pa – kakor za zgled – kritika dr. Milana Dolenca na račun moje knjige Tomšičeva brigada – uvodni del z naslovom: »Za popolnejšo zgodovino«. V spominu mi je ostal tudi pogovor Milenka Straška s pisateljem Tone-
tom Svetino (TV-15, štev. 20, z dne 21. maja 1981, str. 20).

Ne zdi se mi napačno, če kritiki »suvereno presojajo, kaj je dobro, kaj zanič«, ampak me žalosti dejstvo, da Slovenci že lep čas prave književne kritike sploh nimamo. Pri nas se ocenjuje (kritizira) le po naročilu založb ali skupin, ki imajo takšno ali drugačno oblast, pa še morda na prošnjo prijateljev in podobno, poleg tega pa se ocenjuje pisatelja, in ne njegovo delo. Zato so kritike odvisne od tega, kako kritik ali kaka klika gleda na pisatelja, ne pa od tega, kakšen kulturni pomen ima njegovo delo za odkrivanje družbenih resnic in za napredne tokove v sodobni samoupravni družbi. Ob takem stanju in nagibih estetske merila za besedno umetnost ne veljajo nič več, da o pravstvenosti, čutu kritikov za poštenost in pravičnost niti ne govorimo. Tudi za kritični zapis dr. Milana Dolenca je mogoče reči, da je nasledek takega stanja in nečednih nagibov.

Dr. Milan Dolenc v uvodu navaja, da je bil odbor Tomšičeve brigade ustanovljen že leta 1965, kar šteje tudi za začetek del pri pisanju brigadne zgodovine, nato pa pristavlja: »Izšle so zgodovine številnih brigad, zgodovine Tomšičeve, ki je bila prva brigada, pa še danes nimamo. Imamo le zelo obširen, mogoče preobširen, uvodni del...«

Dr. Milan Dolenc se ne sprašuje in ne navaja, zakaj je do tega prišlo, čeprav je o vsem natanko poučen, saj je član odbora od prvega dne. Na tem mestu moram najprej zavrniti naivna pričakovanja, češ da bi morala prva brigada imeti tudi prva svojo zgodovino. Takšna pričakovanja pa so nestvarna, zakaj Tomšičeva je nastala in se več kot eno leto bojevala v času, iz katerega je ohranjenih najmanj arhivskih listin in drugih podatkov. Poleg tega je imela največ bojev, pohodov in drugih bojnih nalog, kar vse podaljšuje čas za zbiranje podatkov, raziskave in za pisanje. Čisto naravno je, da bo svojo zgodovino dobila med zadnjimi enotami NOV in POS. Toda zavrniti moram tudi namigovanje, da sem za zamudo kriv jaz. Dr. Milan Dolenc bi bil vse-kakor lahko pojasnil, zakaj so mi to delo zaupali šele 3. februarja 1973 in zakaj je odbor prvo pogodbo z mano sklenil šele 25. maja 1976. Pošteno bi bilo povedati, kaj je bilo narejenega do leta 1973 in kaj od tega leta dalje do 19. novembra 1979, ko je bila napisana prva knjiga. Vsega tega pa dr. Milan Dolenc ne navaja, ker mu gre predvsem za to, da pove, češ da je uvodni del preobširen.

Dr. Milan Dolenc skuša zmanjšati vrednost mojega dela tudi s pristranskimi sodbami v drugem in šestem odstavku. V drugem je zapisal: »Strle je zbral dosti podatkov, ki so bili večinoma že napisani, vendar ne pregledno skupaj zbrani. Toda vrednost tega uvo-
dnega dela je zmanjšana zaradi pomanjkljivosti nekaterih podatkov.« Na začetku šeste-
ga odstavka pa pravi: »Obširno poglavje Zgled in smrt Toneta Tomšiča (kar 41 strani), pravzaprav ne spada k zgodovini brigade in ni noben nov prispevek o Tonetu Tomšiču...« Ob tem navaja nekatere potankosti o delovanju študentskih društev na zagrebški univerzi, nekatere potankosti o političnih dogodkih v Mirenski dolini in o delovanju društev kmetskih fantov in deklet v Bohinju, kar vse je del njegovega življenjepisa.

Za pametnega in poštenega bralca je najbrž odveč pojasnjevati, da sem moral pri razčlenjevanju predvojnih političnih dogodkov in pri opisovanju naprednih sil uporabljati za vse enaka merila. Nisem se mogel spuščati v opisovanje vsakega društva in vsakega dogodka posebej, ker bi se mi sicer lahko upravičeno očitalo preobširnost. Pomena naprednih sil na zagrebški univerzi nisem prezrl, saj sem na strani 113 zapisal: »Za obnovo komunistične stranke v Beli krajini sta bili odločilni močni komunistični jedri na gimnaziji v Novem mestu in na univerzi v Zagrebu...« Napredno akademsko društvo Triglav na zagrebški univerzi pa omenjam na str. 160 v zvezi z ustanovitvijo Kluba študentov Mirenske doline, iz česar se da razbrati tudi njegov pomen. Kaj več se v tako strnjem pregledu ni dalo storiti, saj tega ni mogel niti Slavko Kamenšek, ki je napisal obsežno knjigo »Slovensko študentsko gibanje 1919–1941« in jo izdal v Ljubljani leta 1972. Glede poglavja o Tonetu Tomšiču pa samo

to, da je to vendarle nov in privlačno napisan prispevek o Tonetu Tomšiču, ki prinaša v potankostih tudi nekatera nova odkritja. Sodbo o tem prispevku so mnogi bralci že izrekli, kar bo pokazala objava podatkov o izidu javne ankete.

Nikakor ne bi želel zagovarjati tiskovnih napak, ki jih v prvem delu knjige Tomšičeva brigada – uvodni del kar mrgoli. Nikogar tako ne motijo kot prav mene, ki sem v delo vložil toliko truda. Dejstvo, da jih bodo pri ponatisku knjige odpravili, je slaba tolažba in grenka šola za prihodnje. V tem smislu se dr. Milan Dolenc upravičeno huduje, čeprav na prave krivce ni pokazal. Zamerim pa mu, ker je s pripombami glede napak tako dolgo odlašal, da jih ni več imeti za dobronamerne. V zadnjem odstavku je zapisal namreč: »O številnih pomanjkljivih podatkih borcev in krajevnih imen ne bom pisal, ker ni zanimivo za širši krog bralcev, pač pa bom to dal komisiji pri Tomšičevi brigadi.«

Iz tega stavka je popolnoma jasno, kako si nekateri ljudje zamišljajo avtorske pravice. Avtor naj bi bil tisti, ki ima zadnji pravico kaj odločiti o besedilu v svoji knjigi, zakaj treba ga je imeti pod nadzorstvom in na kratki udi. Predvsem mora ubogati komisije in podobne organe. Samo zaradi tega bo dr. Milan Dolenc pripombe o pomanjkljivostih izročil komisiji in ne meni osebno. Zapisati moram, da je dr. Milan Dolenc eden redkih tovaršev, ki ima številko mojega telefona že od vsega začetka. On je tudi dobro vedel, da bo šla moja knjiga v ponatis, saj je predsednik nadzornega odbora skupnosti borcev 1. SPUB Tone Tomšič. Zadnji popravki so bili v tiskarni upoštevani 26. marca 1981 in predvsem pomanjkanju papirja je pripisati vzrok, da druga, izpopolnjena izdaja še ni zagledala belega dne.

Pripombe me ne bi motile, ko ne bi poznal ozadja, iz katerega se je porodila Dolencova kritika. Dokaz za nečeden namen je njegova razprava na eni izmed zadnjih sej brigadnega odbora, ki se prav malo razlikuje od listine zoper Jožeta Bradeška-Boštjana iz decembra 1942, ta pa je imela namen preprečiti Boštjanovo imenovanje za namestnika komisarja Tomšičeve brigade. Vprašujem, ali bo nesloga v odboru, katere glasnik je dr. Milan Dolenc, kaj pripomogla k hitrejši izdelavi nadaljnjih knjig o Tomšičevi brigadi. Žal je mogoče na to vprašanje odgovoriti samo z ne, kajti razprtije in obrekovanja mi ne nudijo potrebnih psihičnih pogojev za nadaljnje delo.

FRANCI STRLE

Upravičeno negodovanje

Ko je bila 9. maja 1945 osvobodjena Ljubljana, je bila med enotami 15. divizije tudi 12. SNOUB. V jutranjih urah je med prvimi vko-rakala v Ljubljano. Vso noč so se borci mrzlično pripravljali, dobro vedo, da se tudi Ljubljana pripravlja in jih pričakuje. Ljub-ljančanka Marica Čepe je napisala (Lj. v ile-gali, knj. 4. str. 544.) »Tisto noč je v Ljubljani le redkokdo zatisnil oči. Zaščitniki so bili že povsod v akciji, ljudje, ki so ostali doma, pa so se mrzlično pripravljali na veliki dan... Ob peti uri zjutraj so se z glavne železniške postaje oglasile sirene. Vsakdo je čutil, da je to glas svobode. Vsa Ljubljana je bila na nogah. Tisoči so razobešali zastave, krasili okna z vencami v cvetjem, od okna do okna se je slišal klic: »Svoboda! Svoboda!«. Že pred sedmo uro so bile ulice polne presrečnih ljudi.«

Za letošnje sklepno prireditev 25. jubilej-nega pohoda Po poteh partizanske Ljubljane 9. maja 1981 je predsedstvo skupnosti borcev 12. SNOUB prejelo pisno obvestilo odbora za pohod Po poteh partizanske Ljubljane za udeležbo na tej proslavi. Ker v priloženi raz-poreditvi enot ni bila navedena 12. SNOUB, smo iskali po telefonu obvestilo pri predse-dniku odbora skupnosti borcev 15. divizije. Ta nam je pojasnil, da je v obvestilu in razpo-reditvi enot pomota, in da se borci 12. SNOUB s praporom gotovo udeležimo te pri-reditve.

Na sam dan sklepne prireditve smo se borci 12. SNOUB s praporom zbrali na za to določenem mestu v upanju, da bo brigada na slavnostnem mestu dobila svoje mesto. Na slavnostnem prostoru brigada ni dobila svo-jega mesta, kot je bilo določeno za druge enote. Tudi ob uradnem navedanju – čitanju udeležencev te prireditve ni bila imenovana 12. SNOUB, čeprav je brigada sodelovala v sklepni akciji za osvoboditev Ljubljane. Prav tako niso bile za prapor in udeležence 12. SNOUB predvidene značke, kar je bilo zagotovljeno za druge enote.

Tako ravnanje je povzročilo med borci 12. SNOUB upravičeno negodovanje, saj smo se vsako leto redno udeleževali teh sklepni prireditve, kjer smo imeli tudi svoje mesto. Na zahtevo udeležencev-borcev 12. SNOUB

in drugih borcev brigade predsedstvo skup-nosti borcev 12. SNOUB izraža protest proti neenakemu vrednotenju enot NOV na tej sklepni prireditvi. Zato od organizatorja za-htevamo javno pojasnilo in opravičilo za tak odnos do borcev 12. SNOUB.

IVAN SLAPNIK,
predsednik odbora,
borcev 12. SNOUB

Še eno vprašanje

Razbor pri Slovenj Gradcu je dobro poz-nan našim brigadam ter ostalim borcem in aktivistom narodnoosvobodilnega boja. Naš kraj je zelo oddaljen od središča mesta, zato smo bili borci in aktivisti zelo veseli, ker so v slovenjegraški ambulanti vendarle ustano-vili dispanzer za borce. Nastala pa je težava, ki si je ne znamo razložiti: dispanzer namreč dela le enkrat tedensko, v četrtek, in v njem opravljajo le sistematske preglede. Vse osta-le zdravstvene usluge pa morajo iskati v splošni ambulanti. Zakaj tako? Ali je to splošna praksa dispanzerjev za borce ali smo le v Slovenj Gradcu prikrajšani za te borčev-ske socialne usluge? Človek z dežele se le težko odloči, da poišče zdravniško pomoč, ko pa pride v ambulanto, mora čakati na dolgo vrsto in prideš šele naslednji dan do zdravnika. Zakaj ne bi dispanzer za borce skrbel tudi za druge bolezni? Morda pa se le da rešiti to težavo, da bi imeli borci svoj dispanzer za zdravljenje. Ali lahko pričakuje-mo rešitev?

STEFKA MELANŠEK
Razbor 4
Slovenj Gradec

Ogorčen nad takšnim pisanjem in primerjavo

Odbor za preučevanje zgodovine revolu-cionarnega mladinskega gibanja za maribor-sko okrožje je na eni svojih sej obravnaval MLADINO, glasilo ZSMS. Pri tem je ugo-to-vil, da je v štev. z dne 12. 2. 1981 kar šestnajst strani (na naslovni strani je tudi poster) na-menjenih umorjenemu Johnnu Lennonu.

Ob tem so bili še kako revoltirani. Ne zara-di tega, ker je poročala o tem znanem glasbe-niku, pač pa zato, ker so mu posvetili tolikš-no pozornost in namenili neverjetno veliko prostora. Utemeljeno se sprašujejo, koliko strani ali pa v kakšnem prostorskem sora-zmerju je bilo v lanskih številkah namenje-nih resničnim vzornikom mladine iz vrst ju-nakov, predvojnih, medvojnih skojevcev, mladincev, borcem NOB, povojnim gradite-ljem udarniškega dela in tudi sedanjim vzor-nikom na raznih področjih gospodarstva ter študentski mladini, Med današnjo mladino je prav gotovo veliko takih, ki se razdajajo, ustvarjajo in vlagajo fizične in umske napore poleg delovnih ljudi in občanov, borcev ter družbenopolitičnih delavcev, da bi bila v ce-loti uresničena oporoka milijon in sedemsto tisoč padlih v NOB, med katerimi ima izre-dno velik delež prav gotovo mladina.

Seveda so se člani tega odbora tudi vpraša-li, na koliko straneh je to isto glasilo (razen posebne izdaje, ki so izšle pri vseh časopisih in revijah) posvetilo tovarišu Titu.

Potem so še prebirali štev. z dne 19. fe-bruarja 1981 in opazili, da je na strani 16 objavljen glasbeni pogovor Ljubezen po Johnnuevo, ki ga je napisal Stane Sušnik. Nad tem so bili še kako ogorčeni zaradi pro-staškega pisanja. Vse meje pa presega to, da se v ta sklop vpletajo primerjave s Komuni-stično partijo Jugoslavije oziroma Zvezo ko-munistov Jugoslavije. Odkod piscu pogum, da si upa ob tem, ko piše »naš veliki Johnny« (kitarist, pevec in avtor zagrebškega tria Azra) vpletati še ime tovariša Tita, velikana, državnika svetovnega slovesa in ob tem iska-ti nekake primerjave. To je prav gotovo mno-go več kot pa preseganje dovoljene meje.

Svojo ogorčenost so člani odbora končali z vprašanjem, kako je mogoče, da se kaj take-ga pojavi v glasilu Mladina. Svoj protest so poslali v pisni obliki republiški konferen-ci SZDL, republiškemu odboru ZZB NOV in republiški konferenci ZSMS. O tem so tudi seznanili Kulturno skupnost SR Slovenije in občinsko kulturno skupnost v Mariboru.

Vsebinsko obeh števil Mladine in prostestno pismo so obravnavali tudi na seji predse-dstva posebne družbenopolitične skupnosti ZZB NOV Maribor in ta prostest podprli.

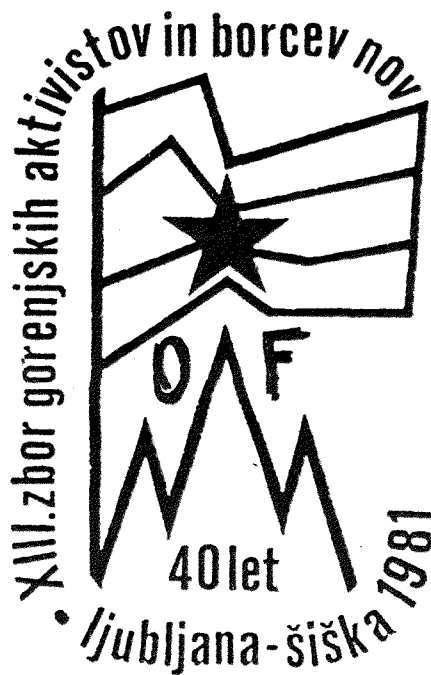
Delovni ljudje in občani, zlasti pa borci in družbenopolitični delavci prav gotovo niso ravnodušni do takih in podobnih pojavov, ki jih je bilo v zadnjem času kar precej, zlasti v kulturi.

Ali imamo svobodo in demokracijo v naši družbenopolitični skupnosti zato, da se kdor-koli že, v kakršni koli obliki in kjerkoli na ta način izživlja ali pa da tako prostost celo izkorišča v svoje namene. Prav gotovo da ne, ampak zaradi tega, da uresničujemo sociali-stično samoupravljanje, prežeto s socialistič-nim humanizmom, kjer sta v središču mate-rialna in duhovna ustvarjalnost delovnega človeka in občana, grajeni na pridobitvah narodnoosvobodilnega boja ter enakoprav-nosti jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Še kako se moramo zavedati, da če bomo spoštovali preteklost, bomo tudi znali ceniti prihodnost.

DRAGO MIKLAVEC
Maribor

V Mostecu se dobimo

V nedeljo, 21. junija, ob 10. uri bo v Mostecu osrednja prireditev 13. zbora gorenjskih aktivistov in borcev NOV ter praznika občine Ljubljana Šiška. Udeležencem bo spregovoril Marjan Orožen, član predsedstva CK ZKS in predsednik mestne konference ZK Ljubljana.

V kulturnem programu bodo sode-lovali Pihalni orkester Litostroj, Oder treh herojev Pirnice, Moški pevski zbor Medvode, KUD Ivan Novak-Oč-ka, folklorna skupina Emona, učenci osnovne šole Rihard Jakopič, vojaki vojašnice Boris Kidrič, harmonikarji in znani gledališki igralci.

Po osrednji prireditvi bo za razvedri-lo igral ansambel 12. nadstropje.

Zbor tečajnikov višjih skojevskih tečajev

Vabimo vse tečajnike vseh desetih višjih sko-jevskih tečajev pri PK SKOJ Slovenije, da se udeležijo tovariškega srečanja v nedeljo, 21. 6. 1981, v Šentvidu pri Stični.

Vsi se bomo dobili ob 9. uri v tovarni Rašica v Šentvidu pri Stični. To je prvo takšno srečanje vseh tečajnikov, zato pričakujemo polnoštevil-no udeležbo. Tu se bomo tudi pogovorili o na-daljšnjih oblikah srečanj, nakar bomo ob 12. uri prisostvovali sklepni prireditvi 12. pevskega ta-bora, ob 14. uri pa se bomo priključili zabavi, ki jo prirejajo šentviška društva.

Pridite, obvestite še druge tečajnike, ki mor-da tega povabila ne bi brali. Posebnih vabil ne bo!

Gostitelj tečajnikov bo tovarna pletenin Ra-sica.

Predsednik
iniciativnega odbora
Ivo Bernard

Državni terorizem Izraela

Izrael ima zaradi mnogih postopkov zunaj meja njegove države že dalj časa kaj neslaven sloves tiste države, ki je največ prispevala k uveljavitvi v sodobnih mednarodnih razmerah povsem svojevrstne oblike teroristične dejavnosti, ki je že dobila tudi svoje ime – državni terorizem. Najnovejši in doslej najhujši primer takega državnega terorizma, ki se ga vse prepogosto poslužuje Izrael, je bil nedavni letalski napad na iraški jedrski reaktor blizu Bagdada.

Izrael je ena izmed tistih držav po vojnega časa, ki je najpogostejše kršila mnogotera določila mednarodnega prava in splošno veljavna načela o mednarodnem obnašanju posameznih držav. Vse tisto, kar na primer Izrael počenja v sosednem Libanonu, ko nenehno pošilja na ozemlje te države svoje vojaške enote, uprizarja letalske napade, ali celo kar zadržuje pod daljšo časovno zasedbo dele Libanona, je ena sama groba, huda agresivna kršitev načela o nedotakljivosti tujega ozemlja in nevmešavanja v notranje zadeve druge države.

Izrael se obnaša, kot da zanj sploh ne veljajo splošno sprejeta določila o odnosih med državami. Jemlje si pravico, da ravna proti drugim državam, kot se mu zljubi, da jih napada, da se spušča z njimi v vojne, da jim grozi, da krši zračni prostor sosednih držav in ozemeljske nedotakljivost. Izrael to počenja nekaznovano, vse politične in moralne obsodbe tudi takih mednarodnih organizacij, kot so

Združeni narodi, pa jemlje, ko da jih ni in ko da se ga ne tičejo.

Očitno je, da je z zadnjim oboroženim napadom na iraško jedrsko središče pri Bagdadu pomenilo vrhunec v vsem dosedanjem izraelskem sovražnem delovanju proti drugim, predvsem arabskim državam. Z izgovorom, da Irak snuje atomsko bombo, ki jo v prihodnosti namerava uporabiti proti Izraelu, je 14 izraelskih najsodobnejših letal, ki so jih poslale Združene države Amerike, napadlo in porušilo jedrsko središče pri Bagdadu. To početje je vzbudilo razumljivo ostre obsodbe vsega sveta. Ni je države, ki se ne bi postavila v obrambo načel o nedotakljivosti tujega ozemlja in ki ne bi videla v izraelskem početju zelo nevarne klice podžiganja nove vojne na Bližnjem vzhodu. Celo Združene države Amerike niso mogle molče mimo takega grobega izzivanja nove vojne, in so bile prisiljene obsoditi Izrael. Očitni so Izraelcem, da so jim dali letala za obrambne namene, ne pa za napade na druge države. Seveda pa so nekateri izraelski prijatelji kaj hitro zameglili problem s tem, da so začeli postavljati zelo filozofsko obarvana vprašanja, ali ni morda bilo izraelsko početje v skrajni posledici obrambnega značaja, saj je prehitelo za nekaj let nameravano iraško težnjo, da z atomsko bombo, ki jo kanijo izdelati, uničijo Izrael.

Uradna Amerika je ostala pri svoji obsodbi, vendar pa se je odločila za-

ščititi malega toda razboritega zaveznika na Bližnjem vzhodu z zelo prozorno taktiko – pridružiti se sicer obsodbi Izraela v varnostnem svetu Združenih narodov, toda če bi se pojavila nevarnost, da bi Varnostni svet – spričo ostre obsodbe vsega sveta – utegnil sprejeti tudi sklepe o kaznovanju Izraela, potem pa bi ameriška delegacija uporabila pravico veta in tako preprečila vse morebitne ukrepe proti Izraelu.

Taka nedvoumna napoved ameriških stališč do razprav v Varnostnem svetu seveda ni mogla ostati brez posledic na sam potek razprav. Vsi, ki so bili za stvarne ukrepe proti Izraelu, so bili vnaprej opozorjeni, da iz vsega ne bo nič, ker bo ameriški veto onemogočil vsak sklep Varnostnega sveta. Če pa pride zgolj do moralne obsodbe Izraela, no, tega pa je Izrael že varen in mu ne gre prav nič do živnega, ali dobi še eno moralno obsodbo več.

Vendar pa je početje Izraela, ki postaja čedalje bolj drzno in nevarno, kaj resno opozorilo vsemu svetu, da se utegne taka igra z ognjem lepega dne končati s koraki, ki bodo imeli lahko nepopravljive posledice ne le za sam Izrael in za Bližnji vzhod, marveč tudi za ves ostali svet. Če drugega ne, pa Izrael s tem, kar počne in za kar dobiva le moralne obsodbe, spodbudno vpliva na vse podobne sile in težnje v sodobnem svetu.

Drago Košmrlj

Akcije povezujejo interese

Nekako smo se že navadili na današnje mladinske delovne akcije, malo drugačne od tistih nekoč. Pravzaprav jih sprejemamo takšne, kot so, postavljene v sodobnost, z nekaterimi novimi oblikami in metodami delovanja, vendar z istimi, starimi, a nikakor zastarelimi, temeljnimi principi: udarništvom, prostovoljnim delom, solidarnostjo, bratstvom in enotnostjo, usposabljanjem...

Mogoče v tem času, v zadnjih letih, večkrat izračunamo, koliko se nam akcije še »splačajo«, pa vedno znova ugotovimo, da so učinki prostovoljnega mladinskega dela, če je le dobro organizirano in ne posega v »delokrog mehanizacije«, nad stroški, ki jih akcije povzročajo. Takoj ob tem tudi ugotovljamo, da se je tudi načrtovanje in financiranje mladinskih delovnih akcij uredilo, saj je konec koncev z družbenim dogovorom in samoupravnimi sporazumi za sleherni akcijo vsaka naloga postavljena v realen čas in vnaprej določenemu nosilcu. Tako bi bilo na prvi pogled videti, da tudi novinarji, ki smo svoje čase polnili stolpce s problemi financiranja in načrtovanja, dogovarjanja in sporazumevanja, nimamo o akcijah več kaj pisati. Pa je prav nasprotno.

Sele zdaj, ko so urejeni temeljni pogoji za normalno delovanje akcij, ki tako postajajo nekakšne mladinske delovne organizacije, lahko več pozornosti namenimo vprašanju, ki smo jih še večkrat le obrobno obravnavali.

Tako bi tokrat očrtal primer mobilizatorske vloge mladinskih delovnih akcij v sredini, kjer se posamezna akcija pripravlja. Primer je iz ptujske občine, kjer se je pred tedni pričela zvezna akcija Slovenske gorice 81.

Same priprave na zvezno akcijo, ki ji je vodila in usmerjala občinska konferenca ZSM Ptuj so že v začetku povežale praktično vse družbenopolitične in kar je še pomembnejše – tudi strokovne – subjekte in organizacije v občini. Tako se je ob konkretni akciji oblikovalo nekakšno neformalno sodelovanje in skupno načrtovanje in usklajevanje programov, interesov, mnogi so priznali, da se prvič tako zagnano dogovarjajo o načrtih in programih usposabljanja, izobraževanja, pa tudi o prostorskem planiranju, razvoju manj razvitih krajevnih skupnosti in podobno.

Gotovo je bilo enako tudi v drugih občinah, kjer so pripravljali zvezne ali republiške delovne akcije. Marsikje so akcije, ki presegajo občinske meje, povežale »strukture« dveh občin v eno samo skupnost, ponekod je zaživela cela regija.

Danes bi torej akcijam delali veliko krivico, če bi njihove rezultate merili s kubičnimi metri iskopane zemlje, kilometri cest ali vodovoda. To je sicer temeljni namen mladinskega prostovoljnega dela, nikakor pa v ocenjevanju delovnih akcij ne gre pozabiti vseh drugih učinkov, še posebej ne procesov povezovanja in usklajevanja najširših družbenih interesov, ki jih sprožajo priprave in izvedba mladinskih delovnih akcij. Konec koncev gre tu za skupno načrtovanje pomembnih investicij v infrastrukturo posameznih manj razvitih področij.

Vili Pšeničev

Ali bomo v investiranju slednjič le naredili red?

V zveznem in republiških izvršnih svetih v teh dneh opozarjajo zlasti na pretirano visoke naložbe. Kaže, da se na tem področju ni tako rekoč nič spremenilo, čeprav resnih opozoril že poprej ni manjkalo.

V srednjeročnem družbenem načrtu Jugoslavije smo zapisali, da je naložbe treba zmanjšati približno za tretjino. Nesprejemljivo je, da zanje porabimo 40 odstotkov družbenega proizvoda. Mimo tega ne smemo toliko vlagati v zidove, pač pa predvsem v posodobitev izdelave.

Delamo pa drugače. V državi ta čas vlagamo v razne objekte 1320 milijard dinarjev. Izračunali so, da je to samo štiri odstotke manj, kot je znašala lani celotna vrednost družbenega proizvoda. Vlagamo še naprej brez pokritja, čeprav razni predpisi tega ne dovoljujejo. Kako si je sicer mogoče predstavljati, da znašajo sredstva investitorjev samo 28 odstotkov, pa še od tega je dejansko zagotovljenih pičlih 8 odstotkov. Vse drugo je močno vprašljivo, saj tudi banke, na katere organizacije računajo, nimajo denarja.

V Sloveniji ni nič boljše. Število naložb je enako, kot je bilo leta 1979. Zidamo 3091 raznih objektov, katerih vrednost se vrti okrog 154 milijard. Res zagotovljenih je po nekaterih podatkih samo 20 odstotkov potrebnih sredstev. 51 odstotkov sredstev je baččnih, čeprav je bilo zadržano rečeno, da se mora delež teh sredstev odločno zmanjšati.

Kaj sedaj storiti? Republiški izvršni svet meni, da je treba ustaviti vse naložbe,

za katere ni zagotovljenih sredstev. Ustaviti naj bi tudi tiste gradnje, ki ne bodo nič prispevale k večjemu izvozu in ki ne bodo kaj prida vplivale na spreminjanje neugodne sestave slovenskega gospodarstva.

Tako smo rekli tudi pred dvema letoma. Če se danes ozremo nazaj, vidimo, da tudi tistega dogovora nismo izpeljali, saj nismo ustavili tako rekoč nobene naložbe. Menijo, da je tokrat položaj veliko bolj resen, da nimamo nobenih rezerv, iz katerih bi lahko vse naložbe speljali do konca, in da nam potemtakem kaj drugega sploh ne preostane.

To še zlasti zaradi tega, ker s sedanjo sestavo naložb v republiko pravzaprav ničesar ne rešujemo. Niti enega razvojnega problema! To pa je najhujše. Denar bo treba vlagati zlasti v posodobitev slovenske industrije, ki je usmerjena v izvoz, zgraditi bo treba elektrojeklarno, poskrbeti za nove energetske objekte, za še večjo pridelavo hrane in podobno. In očitno je, da bo večidel moči treba usmeriti prav na ta področja. Vse drugo bo moralo ostati v ozadju.

Kajti posledice dosedanjih naložb so velike. Obveznosti, ki so v dobršni meri nastale spričo zgrešenega investiranja, znašajo ta čas v republiko nič manj kot 20 milijard dinarjev. Te obveznosti bo treba pokriti, saj brez čistih računov ni mogoče naprej. Nepokriti računi so v Ini nafti v Lendavi, pri slovenskem plinovodu, v IMV v Novem mestu, v Cimosu, Tomosu in še v nekaterih organizacijah. Predlagajo naj bi vsi, ki so se znašli na tem seznamu, čimprej pripravili sanacijske programe in

skušali poiskati ustrezne rešitve. Ze sedaj pa je na dlani, da vsega ne bo mogoče pokriti, in da bo nekatere objekte treba zapreti. Doslej smo tudi o tem več ali manj samo govorili, v stečaj pa je šla le redkokatera organizacija v državi. Prevladuje prepričanje, da bo tudi pri tem tokrat drugače, saj za rešitev vseh, ki so v stiski, drugih poti ne bo.

Seveda bo treba hkrati poskrbeti za socialno varnost ljudi, ki se bodo morali preusmeriti drugam. Marsikje so prepričani, da bo marsikdo moral nazaj v kmetijstvo. Velike možnosti zaposlovanja so še vedno v turizmu, v obrtnih in drugih dejavnostih. V občinah bi morali za zaposlovanje na teh področjih veliko resneje misliti, kot so doslej.

Številni sodijo, da bi bilo prav, če bi v Sloveniji izdelali skupen naložbeni program najpomembnejših objektov in zanje zagotovili tudi potrebn denar. Za tak program naj bi se izrekle vse organizacije združenega dela in za njegovo uresničitev prevzele tudi odgovornost. V preteklosti takšnega programa nismo imeli; čeprav so bile usmeritve, po katerih naj bi se v investiranju ravnali, jasne.

To pa, kot kaže, ni bilo dovolj. Zapisana stališča bo treba uresničiti, saj sicer srednjeročnega plana ne bomo uveljavili. Pri tem pa bi se vendarle morali izogibati državnih, administrativnih odločitev. Zavrniti bi bilo treba predloge o vnovični centralizaciji sredstev na tem področju, saj taki poskusi ne pomenijo nič drugega kot grobo kršitev družbenoekonomskih in drugih odnosov v naši družbi.

Darko Marin

Položaj borcev NOV v predlogu za izdajo zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja

Kaj prinaša predlog?

Že nekaj let potekajo priprave zasnov za novi sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SFRJ. Veljavni sistem je bil vzpostavljen z zakonom iz leta 1972, ki se izvaja od 1. 1. 1973 in je bil pozneje večkrat dopolnjen, ter republiškimi in pokrajinskimi zakoni, statuti in samoupravnimi splošnimi akti skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Glede na to, da je veljavni zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja začel veljati pred sprejemom ustave SFRJ in zakona o združenem delu, v njem ni bilo mogoče popolnoma razčleniti pravic delavcev iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja na podlagi svojega in družbenega minulega dela. Z uveljavitvijo zakona o združenem delu pa so ustvarjeni pogoji za izpopolnitev sistema, ko naj bi pokojnina pomenila, da se načelo o delitvi po delu in rezultatih dela uveljavlja tudi tedaj, ko delavec neha delati v združenem delu in ko uveljavlja pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Za pripravo novega zakona je bilo zadolženih več delovnih skupin in tudi posebna podskupina za preučitev in spremljanje ter predlaganje rešitev glede položaja borcev NOV v tem sistemu. V oceni stanja za to področje je bilo ugotovljeno, da v obstoječem sistemu uveljavljajo borci NOV – delavci, ki so v delovnem razmerju, pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja enotno v okviru splošnega sistema na podlagi svojega delovnega prispevka, ki so ga dali z živim in minulim delom. Če borce NOV zaradi splošnega zdravstvenega stanja in de-

lovne zmožnosti ne more več delati, mu je omogočeno, da uveljavlja pravico do pokojnine pod ugodnejšimi pogoji. Rešitve, ki jih vsebuje veljavni zakon glede posebne varstva borcev NOV so bile pozitivno ocenjene, saj so pripomogle h krepitvi materialne in socialne varnosti borcev ter njihovih družinskih članov. Glede na takšne ocene in pristojnosti federacije je bilo enotno podprto stališče, da se pravice borcev NOV še naprej posebej urejajo na višji ravni v splošnem sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ker ni potrebe za oblikovanje posebnega predpisa, ki bi veljal izključno za borce NOV.

Na podlagi nakazanih in še drugih izhodišč ter stališč iz drugih 8. kongresa ZZB NOV Jugoslavije, da je treba z zveznim zakonom ohraniti dosedanje raven pravic borcev in da jih ni potrebno razširjati, je v predlogu za izdajo zakona oziroma osnutka zajet enak krog oseb, ki se štejejo za borce NOV kot v veljavnem zakonu. Določeni so ugodnejši pogoji za pridobivanje in uveljavljanje pravic do pokojnine, ki se nanašajo:

na ugodnejše pogoje za pridobitev pravice do starostne pokojnine od predpisanih za druge delavce glede dolžine pokojninske dobe in starosti;

na možnost priznavanja starostne pokojnine ne glede na starost na podlagi pokojninske dobe 15 let, glede na splošno zdravstveno stanje in delovne zmožnosti;

na ugodnejšo odmero pokojnine na podlagi krajše dobe, iz katere se vzame osebni dohodek za njeno odmero;

na zagotovitev najnižje pokojninske osnove oziroma najnižje pokojnine, in da se na začetku vsakega koledar-

skega leta odmeri najnižja pokojnina od zagotovljene pokojninske osnove (osnova je povprečno osebni dohodek v SFRJ v preteklem letu, povečan za 6 odstotkov);

na povečanje starostne in invalidske pokojnine, če je znesek pokojnine obračunan po dopolnjeni pokojninski dobi nižji od 85 odstotkov pokojninske osnove. To povečanje se giblje od 10 odstotkov do 60 odstotkov odvisno od leta, ko je zavarovanec stopil v NOV;

na pravico borcev NOV od 9. 9. 1943 in pozneje, da se jim poveča pokojnina za določen odstotek, če je pokojnina, odmerjena po dopolnjeni pokojninski dobi, nižja kot 85 odstotkov povprečnega dohodka.

Pomeni, da v predlaganem zakonu ni nič novega, kar bi bistveno spreminjalo položaj borcev v pokojninskem in

invalidskem zavarovanju. Za sedaj tudi ni predvideno, da bi se spremenil način financiranja razlik v pokojninah borcev in bo federacija tudi v prihodnje zagotavljala skupnostim pokojninskega in invalidskega zavarovanja finančna sredstva za obveznosti, ki nastanejo v zvezi z uveljavljanjem pravic borcev NOV pod ugodnejšimi pogoji.

Predlog za izdajo zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki mu je predložen osnutek zakona, bo predvidoma obravnaval zvezni zbor Skupščine SFRJ na juljski seji. Če bo osnutek zakona sprejet, bo šel v javno razpravo. To pomeni, da se bomo s tematiko in vsebino obravnavanega zakona še srečevali v razpravah na vseh nivojih.

Malči Žitnik

Od 1. julija dalje za 8 odstotkov višje pokojnine

Po redni januarski valorizaciji pokojnin, ki je letos znašala 12 odstotkov, je skupščina Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja SR Slovenije sprejela sklep, da bodo vse pokojnine od 1. julija dalje višje še za 8 odstotkov. Z medletno uskladitvijo pokojnin naj bi izboljšali gmotni položaj upokojujencem in tako delno ublažili učinke prenosa neugodnih ekonomskih gibanj iz lanskega v letošnje leto, ki jih redna valorizacija ni mogla odpraviti.

Z vsakoletnim povišanjem in usklajevanjem pokojnin skuša skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja zagotavljati kolikor toliko stabilno razmerje, doseženo med povprečnimi starostnimi pokojninami in povprečnimi čistimi dohodki na zaposlenega delavca. Omenjeno razmerje je v lanskem letu znašalo 73,5 odstotka in v letošnjem letu ga bodo skušali obdržati. S tem zagotavljajo upokojujencem približno enak gmotni položaj, ki so ga imeli v prejšnjem letu, upoštevaje tudi porast povprečnih osebnih dohodkov zaposlenih delavcev med letom.

mg

Že drugič so se zbrale nekdanje »šempetrske« zapornice

Srečanje v klubu delegatov

Pred dnevi so se za dolgo, nageljni okrašeno mizo, v klubu delegatov v Ljubljani srečale nekdanje zapornice v šempetrski kasarni v Ljubljani. To je bilo že njihovo drugo srečanje in kaže, da bo postalo kar tradicionalno. Okoli šestdeset se jih je zbralo tokrat. Lepo število, če pomislimo, da so se začele zbirati šele leta 1977, ko je objavila Vera Hutafeva v TV 15 poziv vsem nekdanjim zapornicam v tem zloglasnem ljubljanskem zaporu, iz katerega so vodile poti večinoma v koncentracijska taborišča, druge zapore, nemalokrat pa tudi na morišča.

Vera Hutafeva, ki skrbno vodi dokumentacijo o teh tovarišicah, nam je povedala, da so bile prve zapornice v šempetrski kasarni že oktobra 1941. leta: »To so bili politijski zapori, kjer je bila večina zaprtih le prehodno;

kjer so čakali, kako bodo okupatorji nadalje odločali o njihovi usodi. Tako so šli nekateri pred vojno sodišče, drugi v internacijo in tretji za talce... Ženski in moški zapori so bili ločeni, med zaprtimi ženskami pa so bile najmlajše stare petnajst in najstarejše okrog šestdeset let. Večina vseh, ki se danes srečujemo, je odšlo iz tega zapora naprej v koncentracijska taborišča oziroma v internacijo, nekaj so jih ob pomankanju dokazov izpustili, večino tistih pa, ki so bile zaprte po kapitulaciji Italije, so nemški okupatorji odpeljali v nemška taborišča.«

Čeprav je bila večina zaprtih žensk iz mesta in okolice, so bile med njimi tudi kmečke žene in dekleta, zlasti v poletju 1942, ko so mnogim požgali domačije zaradi sodelovanja s partizani, ali pa so jih zaprli zato, ker je bil

kateri od družinskih članov pri partizanih.

Da so imele stike in zvezo z zunanjim svetom, je bila predvsem zasluga kurjača Goloba, medtem ko je bil v moških zaporih za zvezo zaporniški brivec.

»Včasih je bilo v teh zaporih zelo pestro, saj so v rarijah zgnali skupaj tudi prostitutke in beračice,« nam je med drugim pripovedovala Milica Salbergerjeva, ki so jo v šempetrsko kasarno zaprli oktobra dvainštridesetega. Tudi ona je ena tistih, ki so jo okupatorji poslali naprej v itajjanska taborišča, od Loretta do Prutina. Tam je ušla in se v zimi 1943–44 skrivala v Abruzzih ter poletih istega leta prispela v Bari in od tam v domovino.

Vsaka od nasmejanih tovarišic za omizjem ima tako ali podobno vojno doživetje za seboj, nekatere še več neverjetnih doživljajev, druge

daljša, moreča obdobja internacije. Vse pa je prevevalo ob ponovnem snidenju iskreno veselje in večkrat so se spominjale trenutkov, ko so pred štiridesetimi, osemtridesetimi leti s kamioni odhajale izpred šempetrske kasarne v Ljubljani v neznano in vzklikale druga drugi spodbudne besede o vrnitvi.

Naj na koncu povemo še to, da so se zbrane tovarišice na svojem srečanju ponovno zavzela za nadaljevanje zbiranja dokumentarnega in spominskega gradiva za pripravo posebne publikacije o življenju v šempetrskih zaporih, hkrati pa pozivajo k sodelovanju tudi nekdanje moške zapornike teh zaporov in jih vabijo, naj se javijo s podatki tovarišici Veri Hutafevi na naslov: 61000 Ljubljana, Adamičeva 8.

B. Ž. J.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Jesenice – Letna skupščina borcev NOV železarne

V petek, 17. aprila, je bila letna skupščina članov aktiva ZB delavcev tozdogov in delovnih skupnosti Železarne. Pregledali so delo v minulem obdobju, izvolili novo vodstvo in opredelili naloge, ki so se pred njimi. Dosedanji predsednik Tonček Dežman je v zvezi s tem povedal, da je bila dejavnost, ki je bila razdeljena na pet komisij, uspešna. Tako so se borci udeležili številnih proslav, spominskih pohodov, odkritij spominskih obeležij, kurirskega smuka na Pristavi in akcij za krepitev bratstva in enotnosti med narodi ter gojitve tradicij NOV. Intenzivno so delovali v okviru LO in družbene samozasčite in ob smrti tovariša Tita ter ob dogodkih na Kosovu povečali budnost.

Za zdravstveno varstvo borcev je zelo dobro poskrbljeno.

Dispanzer za borce, ki so ga hoteli združiti z mestnim, je pravilno ostal v obratni ambulanti Železarne in odlično deluje. Borci NOV so se zadovoljni z zdravstveno skrbjo v njihovem dispanzerju. Ta komisija je poskrbel, da so uredili vsa stanovanjska vprašanja borcev NOV.

Komisija za odlikovanja je opravila veliko delo. Pregledala je osebnostne podatke vseh članov in ugotovila tiste, ki še niso prejeli ustreznih odlikovanj za sodelovanje v NOV. Na osnovi tega je že pripravila devetnajst predlogov za odlikovanja, od katerih jih je že nekaj rešenih. Za posebna priznanja medobčinskega sveta ZZB NOV Gorenjske je predlagala pet tovarišev.

V nadaljevanju so razpravljali o pripravi jubilejnega srečanja borcev NOV »Slovenskih železarne«, ki ga bo letos po vrstnem redu pripravil ta aktiv, in sicer v okviru praznovanja praznika občine Jesenice (predvidoma na Ravnah na Žezlji). Zato bodo do takrat za silo uredili pred kratkim odkupljeni počitniški dom na Mežakliji. Na srečanje bodo letos povabili tudi vse upokojene borce NOV Železarne Jesenice. Ob tem srečanju bodo vsa spominska obeležja na Mežakliji še posebno lepo uredili. Za izvedbo te prireditve v okviru občinskega praznika, se bodo v enotni akciji še dogovorili z občinskimi vodstvi družbenopolitičnih organizacij.

Po obširni razpravi so sklenili, da bodo sklepe še posebej objavili. Na skupščini so izvolili člane komisij in nov odbor, ki mu bo predsedoval Peter Zbontar.

Branko Blenkus

Dispanzer za borce – Veliko zadovoljstvo

Občinski odbor ZZB NOV Piran je na majski seji obravnaval tudi zdravstveno zaščito svojih članov. Člani odbora so izrazili zadovoljstvo, ker je po dolgi pričakovanji začel 18. marca 1981 delovati dispanzer za borce v lepo obnovljenem zdravstvenem domu v Piranu. Zdravnik dr. Černič in sestra Pahorjeva sta takoj z vso resnostjo in prizadevnostjo pristopila k sistematičnim pregledom borcev, tako da je bilo do konca maja povabljenih in pregledanih že okoli 200 članov, želijo pa pregledati vse člane naše organizacije.

Po natančnem zdravniškem pregledu mora vsak opraviti še laboratorijske preiskave in EKG. Žal sta laboratorij in EKG, ki sta skupna za zdravstveno službo vseh občanov, v Luciji in tako pregledi ne morejo biti opravljeni na enem mestu. Srčne bolezni so najpogostejše, odkriti pa so bili tudi posamezni primeri drugih resnih bolezni. Borci iz okoliških naselkov Pirana pač niso kaj radi iskali zdravniške pomoči; če le ni bilo nujno potrebno, to pa predvsem zaradi mučnega čakanja.

In kaj pravijo že pregledani borci? Več kot zadovoljni so! Tako natančne preglede so doživeli redko. Kar boji se, da vse to ne bo dolgo trajalo, ker je zaenkrat tako dobro. Ko le ne bi bilo treba čakati na specialistične preglede po mesec dni in še več.

Kaj pa pravita zdravnik in medicinska sestra? Dr. Černič takole razjasni svoje misli: »Bil je zadnji čas, da smo prešli k dispanzerskim načinom zdravljenja borcev. Na podlagi podatkov približno 200 sistematsko pregledanih pacientov sem ugotovil, da gre za zdravstveno zelo ogroženo populacijo z multi patologijo, ki ima svoje korenine v preostanih težavah (najrazličnejše ranitve, ozeblina, slabo zdravljena obolenja, preostani napori, tako fizični kot psihični). Pri veliki večini pregledanih smo ugotovili težka degenerativna obolenja lokomotorne aparata, ki zahtevajo posebno skrb, ker vodijo neizprosno v invalidnost. Na drugem mestu so obolenja srca in ožilja, ki smo jih lahko registrirali in točneje opredelili. Tudi ta skupina pacientov zahteva posebno pozornost, tako v terapevtskem kot profilaktičnem smislu. Na tretjem mestu so bolezni presnove (debelost itd.), ki predstavljajo tudi poseben problem, ker zahtevajo tesno sodelovanje pacienta.

Istočasno z omenjenim sistematskim delom rešuje ambulanta tudi sprotno ambulantno delo. Za boljše oskrbo naših pacientov smo navezali stike tudi z različnimi bolniškimi oddelki, kjer se zdravijo pacienti, ki so potrebni hospitalizacije. Posebno zadovoljstvo v poklicnem smislu nam je predstavljalo odkritje nekaj hudih bolnikov, ki so se lahko identificirali edino z dispanzerskim načinom dela. Seveda kot pri vsaki stvari imamo tudi mi še nerešene probleme, kot je hitrejša funkcijska diagnostična obdelava pacienta, kar pa je zopet povezano s personalnimi problemi in aparaturami. Upajmo, da bomo z dobro voljo vseh zainteresiranih našli pot za izboljšanje.

Medicinska sestra Pahorjeva pa pravi: »Delo v dispanzerju za borce me veseli, ker rada pomagam starejšim ljudem. Opravljam vse administrativno delo z vsemi mesečnimi in letnimi poročili, zraven tega pa še medicinske storitve (injekcije, preveze itd.). Vendar pa še vedno najdem čas, da se pogovorim s pacientom, ker smatram, da dobra beseda in pogovor veliko pripomore k boljšemu počutju in sprostitev pacienta. Vesela bom, če bomo dosegli namen, ki ga ima dispanzer za borce.«

J. K.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Obogateni z novimi spoznanji

Združena taktična vaja v Celju je uspela. Takšna je tudi ocena, ki so jo izrekli že takoj ob koncu vaje. V vaji je sodelovalo devet tisoč pripadnikov civilne zaštite, gasilcev, tabornikov, Rdečega križa in drugih. Vajo sta si ogledala tudi predsednik republiške konference socialistične zveze Mitja Ribičič in član centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije Andrej Marinc. Poleg njih je bilo še več drugih gostov in med njimi tudi posebni odposlanec zveznega sekretarja za ljudsko obrambo generalpolkovnik Branko Jerkič.

Zapisati je treba, da smo že doslej v Sloveniji organizirali več množičnih akcij. Nič nas ne sme presenetiti in to na pobudo in pod vodstvom socialistične zveze. Celjska akcija pa je bila doslej največja v Sloveniji in četrta po vrsti v Jugoslaviji, saj so bile podobne akcije pred tem že v Bosni in Hercegovini, Srbiji in na Hrvaškem.

Celjska vaja se je pravzaprav začela v soboto, nekaj minut čez pol deseto uro, ko so sirene naznanile sovražnikov letalski napad na celjsko kotlino. Celjani so vajo vzeli zares in zato so bili deležni vseh pohval. Takoj ko so začele zavijati sirene, so se ulice izpraznile, ljudje so zategnili svoja stanovanja, balkone, izključili plinske in električne naprave in za nekaj minut je bilo mesto kot izumrlo. Potem so odhiti v zaklonišča. Sovražnik je napadel severni del mesta: Novo vas in še nekaj drugih krajevnih skupnosti. Šlo je za bombni napad tega predela mesta, s tem pa bi si sovražnik pripravil teren za desantni napad. Pri tej operaci-

ji je uporabljal tudi kemično orožje, kar je ponazarjal rumeni dim.

Opazovalci so bili na Golovcu ter so poročali, da je več stavb porušenih, da jih mnogo gori. Še zlasti na Lavi in na Dolgem polju.

Ze čez nekaj minut so prileteli transportni helikopteri, da bi izvedli desant v Novi

Kraigherjevi 7 reševali ljudi celo iz dvaindvajsetega nadstropja. Civilna zaštita in železničarji, so razčiščevali položaj, ki je nastal po trčenju potniškega vlaka in avtobusa na prehodu v Čopovi ulici.

Aktivnosti je bila še cela vrsta in nemogoče je naštetih prav vse, kar se je v soboto dogajalo v Celju. Ob koncu

Potek zvezne vaje Celje v obrambi in zaščiti 1981 so si ogledali tudi številni gostje. Predsednik RK SZDL Mitja Ribičič pri ogledu delovnih točk v krajevni skupnosti Nova vas.

V KS Center so izvedli evakuacijo prebivalcev.

vasi, vendar so se kmalu pojavili pripadniki teritorialne obrambe in jugoslovanske ljudske armade, ki so s sovražniki bili hud in zagrižen boj. Na ogroženo območje so kmalu prišle tudi enote za radiološko-biološko in kemično izvidništvo. Ugotovile so, da je napadalec z živčnim bojnim strupom zastrupil območje Dečkove ceste v Celju, ceste na Dobrovo in v Pohorski ulici. Prebivalci s tega območja so morali ostati v zaklonišču tudi po znaku sirene za prenehanje nevarnosti. Posebne enote so potem dekontaminirale to območje.

Ostali prebivalci, ki so prišli iz zaklonišč, so se hitro znašli. Do izraza sta prišli sosedstva in solidarnostna pomoč in znova se je izkazalo, da se da tudi s preprostimi sredstvi nuditi prvo pomoč. Tu so se še zlasti izkazale enote civilne zaštite. Iz zaklonišča so prišli tudi malčki iz vzgojnovarstvenega zavoda Zarja, ki so bili skriti na varnem v zaklonišču na Celovski 9. Ta stanovanjski blok je bil porušen in enote civilne zaštite so začele odstranjevati ruševine. Otroke so reševali skozi zasilni izhod. Malčki so nam povedali, da so se v varstvu vzgojiteljic v zaklonišču dobro počutili in da jih ni bilo strah. Vzgojiteljice pa so tudi vedele, kako in kaj, saj so v zaklonišču poslušale Radio Celje, ki je vajo neposredno prenašal in so bile tako ves čas dobro seznanjene, kaj se godi.

Najbolj prizadetim območjem so pomagale enote združenega odreda civilne zaštite. Še zlasti so se izkazale pri reševanju iz višjih nadstropij, tu pa velja omeniti tudi pripadnike gorske reševalne službe, ki so v stolpnici v

vaje smo za nekaj besed zaprosili vodjo vaje Vikija Kranjca in namestnika vodje Staneta Ocvirka.

VIKI KRANJC: »Reči moram, da sem z vsem, kar smo pokazali v Celju, zelo zadovoljen. Tudi gostje, ki so vajo opazovali, so nam izrekli kup pohval. Res pa je, da bodo natančnejše analize še pokazale na nekatere pomanjkljivosti, ki jih bo treba odpraviti. Sicer pa je tudi v tem cilj takšne vaje, kot je bila v Celju.«

STANE OCVIRK: »Vzrokov za nezadovoljstvo ni. Vesel sem, da je vaja tako uspela. Še najbolj vesel pa sem, ko sem videl, da so Celjani upoštevali navodila, da so stvar resno jemali in se obnašali ves čas med vajo tako, kot je treba. Tudi v njihovem obnašanju se vidi globoka pripadnost naši neuvrščeni, samoupravni in socialistični Jugoslaviji.«

Ob zaključku vaje je bila na Ljubljanski cesti še parada, na kateri so se predstavili pripadniki JLA, teritorialne obrambe, športniki, gasilci, taborniki, šoferji, lovci... Zbranim sta spregovorila član predsedstva SR Slovenije Stane Markič in predsednik zveznega sveta za civilno zaščito Ivan Miškovič.

»Vaja je potrdila pravilnost našega koncepta splošnega ljudskega odpora in družbene samozastite. Obogatila nas je z novimi spoznanji ter nas opozorila še na to, kaj bo še treba storiti,« je dejal Ivan Miškovič. Stane Markič pa je povedal, da se je ponovno potrdila velika pripravljenost delovnih ljudi in občanov, da varujejo in branijo svojo svobodo in socialistično ureditev.

Janez Vedenik

Da bi bili še bolj pripravljeni

V počastitev 40-letnice OF in 40-letnice vstaje slovenskega naroda so komite za SLO in DSZ ter družbenopolitične organizacije delavcev in študentov višje šole za zdravstvene delavce v Ljubljani organizirale zaščitno obrambno akcijo. Cilj te akcije je bil: preveriti fizične in organizacijske sposobnosti posameznikov in kolektiva pri premagovanju težav v izrednih razmerah, utrjevati moralnopolitične enotnosti in privrženosti našemu socialističnemu samoupravnemu razvoju in poti tovariša Tita, pripravljanju in usposabljanju za izvajanje nalog v obrambno zaščitnem sistemu SLO in DSZ Jugoslavije. Smer pohoda: Ljubljana - Rašica - vrh narodnega heroja S. Kosca.

Pohod je potekal v dveh kolonah. Prvo kolono so sestavljali študenti višjih letnikov vseh oddelkov ter delavci šole. Vodja kolone je bila tovarišica Likarjeva. Pot kolone je vodila od črnuškega mostu po gozdni stezi do vasi Rašica in nato na vrh S. Kosca. Drugo kolono, ki so jo sestavljali študenti prvih letnikov in njihovi mentorji, pa je vodila tovarišica Batagelj. Začetek pohoda druge kolone je bil za opekarno v Črnučah in od tod prek Starega vrha na vrh S. Kosca. Na Starem vrhu pri spomeniku so se položili v šopka in enominutnim molkom poklonili

spominu narodnega heroja Ceneta Štuparja - Matevža. Tovariša Bategeljeva je v krajšem nagovoru orisala njegov lik in prispevek v NOB.

Koloni sta se združili na gozdni jasi pri planinskem domu. Tu je bila izvedena

stavnik delavcev položili spomenik rdečih nageljnov pred spomenik narodnega heroja S. Kosca.

S tem se je končal slovesni del pohoda, ki je vsem udeležencem prispeval k spoznanju, da bomo le enotni v miru in v nenehni pripravljenosti

veličastna manifestacija v spomin na herojski boj Ljubljane ter prve slovenske požgane vasi Rašice. Ob poslušanju govora tovariša Korošca so udeleženci podoživljali vse hude čase, ki so jih doživljali ljudje med okupacijo ter vse napore borcev in ilegalcev za osvoboditev domovine. Skupina študentov je izvedla s sodelovanjem vojakov vojašnice Maršala Tita recital pesmi. Nato so predstavniki študentov in pred-

sti za ohranitev miru sposobni premagati težave ter slediti poti, ki jo je zastavil Tito. Večini študentov, ki letos končujejo študijsko leto je bilo to zadnje srečanje s študijskimi kolegi ostalih oddelkov.

Pohod lahko ocenimo za zelo uspešno akcijo, saj se ga je udeležilo 328 študentov in 32 delavcev šole in tudi namen pohoda je bil povsem dosežen.

Nana Domajnko

Visok obisk

V začetku junija so občinsko organizacijo ZRVS Bežigrad obiskali predstavniki zvezne konference ZRVS Jugoslavije in ZRVS Slovenije z namenom, da se seznajajo o problemih, vsebini dela in življenja v organizaciji ZRVS Bežigrad. Takšne pogovore bodo imeli po vseh republikah in avtonomnih pokrajinah.

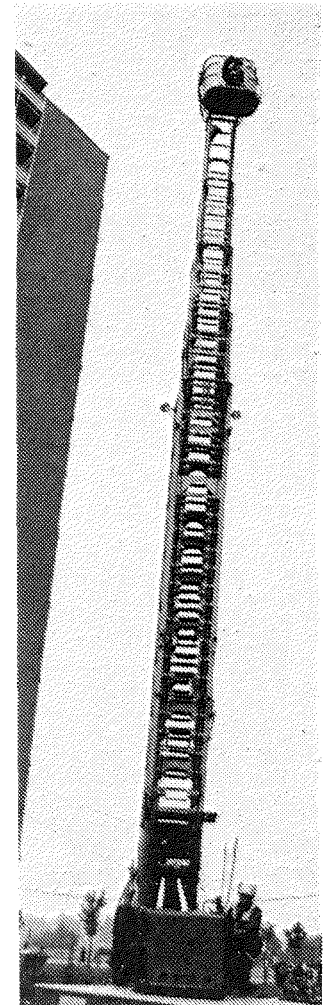
Govorili so o idejnopoličnem delu in strokovnem usposabljanju, o kadrovski problematiki v organizacijah ZRVS, o aktivnostih krajevnih in občinske organizacije ZRVS, s posebnim poudarkom na uresničevanju pobude tovariša Tita o kolektivnem vodenju in angažiranosti organizacij v predvidenih nalogah družbene samozastite.

Najprej so gostom prikazali dva filma iz dela in življenja organizacij. Nato je predsednik Jože Šeme predstavil občino Bežigrad z osnovnimi podatki in prikazal bistvene naloge in vprašanja, s katerimi se je organizacija ukvarjala zadnja tri leta. Predsednik komisije za strokovno usposabljanje in idejnopolično izobraževanje pa je podal zelo izčrpen referat o strokovnem usposabljanju in idejnopoličnem delu rezervnih vojaških starešin. Referat je imel tudi predsednik komisije za družbeno dejavnost, ljudsko obrambo in družbeno samozastito. Zatem se je razvila široka razprava, v kateri so sodelovali vsi prisotni, zlasti pa starešine iz KS 7. september in

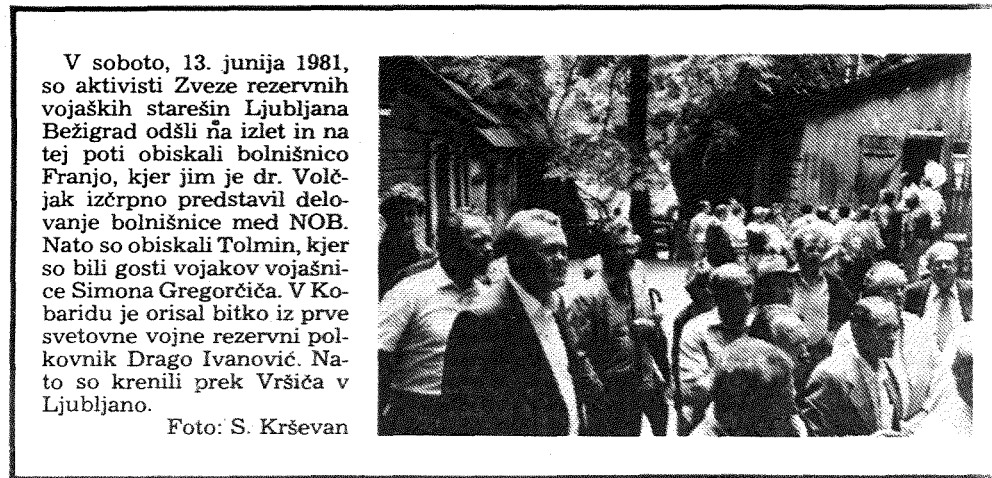
Urske Zatler, ki so prikazali razgibanost dela svojih organizacij, in Jože Simčič o delu aktivov ZRVS v srednjih in strokovnih šolah s posebnim poudarkom na delu v Centru strokovnih šol. Veliko je bilo govora tudi o družbeni samozastiti in splošni ljudski obrambi in kako se RVS vključujejo v to delo.

Tovariši iz zvezne konference so postavljali razna vprašanja, na katere so prisotni dajali zelo temeljite odgovore. In na koncu je predsednik zvezne strokovne komisije Luka Andjelič povzel sklepe in z zadovoljstvom ocenil posvet za zelo strokoven, vsebinski in koristen.

BOR

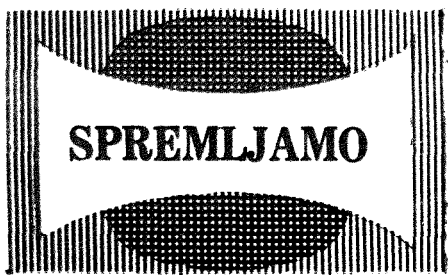

Celje je pred leti končno dobilo osemindvajset metrov visoko lestev, ki seže do najvišjih nadstropij celjskih zgradb.

V soboto, 13. junija 1981, so aktivisti Zveze rezervnih vojaških starešin Ljubljana Bežigrad odšli na izlet in na tej poti obiskali bolnišnico Franjo, kjer jim je dr. Volčjak izčrpno predstavil delovanje bolnišnice med NOB. Nato so obiskali Tolmin, kjer so bili gosti vojakov vojašnice Simona Gregorčiča. V Kobariду je orisal bitko iz prve svetovne vojne rezervni polkovnik Drago Ivanovič. Nato so krenili prek Vršiča v Ljubljano.

Foto: S. Krševan

Bilo bi res več kot nenavadno, ko bi nas v teh težko pričakovanih lepih poznopomladnih oziroma zgodnjepoletnih dneh bolj od lepote narave vznemirjali dosežki človekovega duha. Ali pač – na neki poseben način in v posebnih povezavah. Začele so se, denimo, poletne kulturne prireditve, katerih namen je sicer zapolnjevanje tako imenovane »mrtve sezone«, vsakokratni učinek pa je vendarle v izrazitem intenziviranju doživljanja umetniških stvaritev. Tako med nastopajočimi na odrih kot med občinstvom je veliko več raznoterosti in izmenjav. Med nas prihajajo gostje od vsepovsod, s severa in juga ter z vzhodnih in zahodnih poldnevnikov. Srečujemo se med seboj, si pogledamo v oči in skušamo razumeti drug drugega, kar se prek zime ne dogaja pogostoma. Tudi to – ta velika selitev ljudi in njihovih dosežkov – je neločljivi sestavni del poletja, del naravnega življenjskega ritma, ki je bil sproščenosti duha že od nekdaj posebno naklonjen in drag. In zato stavek, s katerim smo začeli ta kratki razmislek, pravzaprav ne velja. Prava resnica je, da nas poletje z vso svojo lepoto in s svojimi odprtimi dlanmi k zakladnicam duha šele prav popelje. Knjiga, ki jo bomo prebirali v senci cvetočega grma in ob šelestenju, s kakršnim je vrhoma napolnjen zrak okoli nas, nam bo spregovorila drugače od branja nekje v zapečku, ko je zunaj mokri megleni mraz. Ogledovanje slik v razstavnih dvoranh ljubljanske Moderne galerije, kjer so pred tednom odprli 14. mednarodni grafični bienale, je nekaj povsem drugega, kadar skozi visoka okna radodarno svetijo sončni žarki. Doživeti koncert pod zvezdnim nebom, v objemu starih grajskih zidov, ki so že zdavnaj postali del prirodnega okolja, je – če nič drugega – sprememba, ki poživlja. Ob vsem tem se nam nemara razprejo možnosti za vnovični intimni premislek o smislu in lepoti življenja, ki ga siceršnji peklenski tempo nenehno utruja.

O tem, kaj prinašata v naš življenjski in kulturno-umetniški prostor obe osrednji poletni veleprireditvi: ciklus koncertov in predstav v okviru ljubljanskega poletnega festivala po eni ter mednarodni grafični bienale po drugi plati, bomo nadrobneje razmišljali ob tednu, ko se bosta lupini obeh »školjk« žele nekoliko bolj razprli in nam v celoti razkrili svojo vsebino.

Kar smo zapisali o posebnih radostih poletnih kulturnih priložnosti, pa naših misli seveda ne sme odvracati od dolgih jesensko-zimskih večerov, ki so pogostoma bolj prazni, kot bi smeli biti. Zavoljo bolj ali manj puščobnih dvoran smo se povprečni odvadili hoditi na prireditve. V toplem zavetju doma je ponavadi lepe in prijetneje. Zabubili smo se k televizorju, kar je ena naših najmanj prijaznih značilnosti, kar pa seveda še ne pomeni, da smo s takim načinom življenja sprijaznjeni. Pomanjkanje družabnih možnosti nas slejkoprej vznemirja. Vsi brez izjeme čutimo potrebo po močnejšem stiku s soljudmi in po krepkejših dozah duhovnih doživetij. Tudi – ali predvsem – v tem je bil razlog za odločitve, da se, kjer je le mogoče, lotimo gradnje novih, sodobnim potrebam primernih družabnih prostorov, družbenih centrov, kulturnih domov in prireditvenih dvoran. Njihova gradnja terja precejšnja sredstva, ki pa zanje glasujemo, saj se dobro zavedamo pomembnosti teh prostorov za naš družbeni standard, za našo medsebojno človeško povezanost in za naš odnos do življenja v družbeni sedanjosti sploh.

Kulturnih domov te vrste je zraslo ali še raste po slovenski deželi več – s kulturnim domom Cankarjevega imena »na čelu«.

Prav tu pa zadeneta misel in noga na neprijazno oviro. Te dni smo prebirali suhoparno formulirane novice o razpravi, ki je na seji delegatske skupščine Kulturne skupnosti Slovenije potekala v zvezi z ljubljanskim »orjakom«. Dom Ivana Cankarja je tik pred dograditvijo in bi moral po vsej logiki startati s polno programsko paro. Vnaprej smo vedeli, da bo njegov program tudi po finančni plati izredno zahteven, zdaj pa se je pokazalo, da zanj še zdaleč ni pravega pokritja. Število prireditvenih terminov se mora radikalno zmanjšati, da o posameznih velikopoteznih idejah posebej niti ne govorimo. Kar

je pri tem še zlasti vznemirljivo, je spoznanje, da smo imenitni hram kulture in umetnosti (pa ne samo ljubljanskega, tudi druge, kar jih je zraslo po Sloveniji) gradbeniško postavili pod streho, nismo pa se zmogli organizirano dogovoriti za njihovo vsebino in v skladu z njo za njeno finančno kritje. Kolikšne bodo torej razpoke, koliko vrat bo žalostno zaprtih, koliko svetlih upanj na renesanso našega občega kulturnega življenja do nadaljnjega izjalovljenih?

Kar je pri vsem tem najhuje, pa je to, da pravzaprav ne vemo natanko, na koga naj naslovimo vsa ta in podobna vprašanja.

Kajti tudi podobnih vprašanj je obilo. Enemu izmed njih se je minuli četrtek posvetila televizijska oddaja Studio 2, ki jo vodi Aleksander Čolnik. Krog sobesednikov, ki jih je v ta namen angažiral, je na živ, zanimiv in nadroben način »fotografiral« stanje naših, slovenskih gradov. Prisposoda o fotografiranju so nam ponudili sami, z razkazovanjem imenitne zbirke fotografij osemindesetih najpomembnejših grajskih objektov, ki jih je iz helikopterja posnel Vlado Vlod in je v kratkem napovedan tudi njihov izid v knjigi. Dobršen del teh gradov se kruši in propada. Kulturne skupnosti in zavodi za spomeniško varstvo skušajo sicer reševati, kar se reševati da, vsi pa dobro vemo, da je sredstev v te namene daleč premalo. Dr. Nace Šumi, ki je eden naših vodilnih poznavalcev (ne)ohranjene dediščine, pesimizmu, kot je dejal, ni naklonjen. Marsikaj se vendarle dela in postori, a žal veliko prepočasni in marsikaj ob sedanjosti zavesti, s sedanjim ritmom odločitev in na sedanj način brez upa zmage.

Odločilnega pomena je v resnici – zavest. Nanjo je oddaja, o kateri teče beseda, še zlasti opozarjala. Prebujenje zavesti bi namreč – vsem ekonomsko-finančnim zadregam zdajšnjega časa navkljub – lahko precej več prispevalo k obnovi podeževanih znamenj častitljive zgodovine preteklosti. Tudi gradovi so biseri te dežele, za zdaj seveda, razen redkih častnih izjem, prekrti s prahom zanemarjenosti in z motnim leskom pozabe, kar zgovorno simbolizira predvsem ljubljanski grad, ki ne more in ne more dobiti novega oblačila ter ves vegast že desetletja čemi nad mestom, ki pa se je po drugi plati vsestransko moderniziralo in raztegnilo vzdolž svojih vpadnic. A so vendar grad in uličice pod njim še zmerom njegovo srce. Neiztrohnjeno srce. Le da se tega veliko premalo zavedamo.

Televizijski ponedeljek zvečer. Ura, ko praviloma vsi sedimo pred prižganim ekranom. In vselej tečeta na dveh programih hkrati dve različni televizijski igri: na ljubljanskem in zagrebškem. Čemu tako? Tokrat sta si bili ti »hkratni« igri na neki način celo dokaj sorodni, čeprav zazrti vsaka v svojo smer. Na ljubljanskem programu je bila zagrebška igra (**Prepozno, nadporočnik** avtorja M. Sabolovića), na zagrebškem pa sarajevska igra (**Takšen človek** izpod peresa Jana Berana).

Zagrebški dramaturgi so si dali opravka s ponazarjanjem moralnoeksistencialnega razkroja v vrstah hrvaških domobrancev nekje ob izteku vojnih let. To je bil eden redkih poskusov umetniško zaokroženega pričevanja v vrstah izdajalcev in kolaboracionistov, neke vrste seciranja zla, ki se je ne le v idejem, temveč predvsem v moralnem smislu nakopičilo v ljudeh, ki so se v revolucionarnem času opredelili za reakcionarno obrambo obstoječega, loveč v svoja jadra ugoden, a jalov veter.

Sarajevčani so se posvetili vseskoz pozitivnemu junaku – panorami revolucionarnega življenja in junaškega pohoda skozi boj in do smrti narodnega heroja Veselina Masleše. Šlo je za igro na biografijo, katere namen pa je bil poudariti dejstvo, ki je v naših umetniških opisih narodnoosvobodilnega in revolucionarnega dogajanja bolj ali manj deficitarno: ta boj ni bil samo spontani odziv proletarcev na poziv partijskega vrha, ampak tudi in predvsem udejanje visoke, filozofske formirane intelektualne zavesti, v kakršni so se njeni vodilni protagonisti dolga predvojna leta kalili doma in na tujem, kot študentje, publicisti, ilegalni politični delavci, teoretiki in praktiki revolucionarnega gibanja v množicah. Veselin Masleša je bil eden velikih mož iz te Titove »garde« revolucionarnih mislecev.

Igra je skušala to resnico sporočiti, kar ji je seveda uspelo, vendar preveč površinsko, samo z ilustrativnimi prizori z Maslešev življenjske in revolucionarne poti. Premalo pa se je posvetila dramatičnim notranjim protislovjem, prek kakršnih se je uveljavljal človek in intelektualce njegovega kova. **Viktor Konjar**

Odprli 14. ljubljanski grafični bienale

Iz korenin v NOB do mednarodne veljave

Slavnostni govornik ob odprtju letošnjega mednarodnega grafičnega bienala, ki ga je Ljubljana pripravila že štirinajstič zapored, je bil dr. Marijan Rožič, predsednik skupščine mesta Ljubljane, ki je v uvodnih besedah med drugim dejal:

In ko obhajamo štiridesetletnico narodnoosvobodilnega boja, nam je še posebej v zavesti, da je to pomemben praznik tudi za grafiko. V kar najbolj dobesednem smislu, saj se slovenski boj za osvoboditev ni bojeval samo z orožjem, temveč tudi z umetnostjo, s pesniško besedo in grafičnim rezkalom. Podoba našega boja, našega trpljenja in neukrotljive vere so nam ohranili tudi naši umetniki na grafičnih listih, ki so najbolj pristno pričevanje, nastalo sredi samega osvobodilnega boja, in so v tistih najtežjih dneh opravili nadvse pomembno nalogo osveščanja, spodbujanja in trdnega zaupanja v pravičnost in zato nezmotljivost naše socialistične revolucije.

Ta kulturna manifestacija v likovnem svetu, ki je iz skromnih začetkov prerasla v razstavo svetovnega slovesa, nudi letos na ogled kar 1500 del 574 avtorjev iz 61 držav sveta. Hkrati so ob veliki razstavi postavljene še

manjše, prva v počastitev stidesete obletnice začetka vstaje slovenskega in jugoslovanskih narodov, druge pa so razstave treh nagrajenecv prejšnjega, 13. grafičnega bienala v Ljubljani, Adriane Simotove, Roberta Rauschenberga in Adriane Maražve.

Nagrade mednarodne žirije so na letošnjem grafičnem bienalu v Ljubljani prejeli: veliko častno nagrado Zoran Mušič, naš rojak, ki že dolga leta živi in dela v Franciji, veliko premijo je prejel Jiří Anderle iz Češke slovaške ter premiji Alan Green iz Velike Britanije in Shioichi Ida z Japonskega. Mednarodna žirija pa je podelila tudi 15 odkupnih nagrad, ki so jih med drugimi prejeli tudi jugoslovanski umetniki: Boris Jesih, Halil Tikveša in Gorazd Šefran.

Obsežna razstava, prikaz trenutnega grafičnega snovanja po vsem svetu, bo odprta do 15. septembra v Moderni galeriji v Ljubljani. Na koncu pa naj dodamo še informacijo, da sta ob letošnjih državnih in republiških jubilejih ter ob 40-letnici vstaje in ustanovitve OF Muzej ljudske revolucije Slovenije in Moderna galerija v Ljubljani izdala tudi mapo faksimilov slovenske partizanske grafike.

B. Ž. J.

Kronologija naprednega delavskega gibanja na Slovenskem 1868–1980

Literarna teorija uvršča »kronologije« v nižji »rang« kot npr. »kronike« oziroma »splošne zgodovine«, toda primeri, v katerih so »kronologije« priredili svobodni znanstveni raziskovalci, sodijo v okvir »znanstvene pripovedne literature«. Tak primer je prav ocenjevana knjižna novost, za kar so porok znana in priznana imena: Dr. Tone Ferenc, France Filipič, dr. Jasna Ficher, mag. Boris Gombač, Metka Gombač, Martin Ivanič, dr. Milica Kacin-Wohinz, dr. Janko Prunk, dr. Franc Rozman, mag. Jera Vodusek-Starič, Stefka Zadnik in dr. Tone Zorn. (Našteti so objavljeni na naslovni strani!)

»Kronologija 1868-1980« je doslej najboljše najnovejša v tej knjižni zvrsti, obsega namreč 620 strani zgolj besedila, ki ga ne prekinja niti ena sama ilustracija. Presledke tvorijo letnice, od 1868 do 1980, znotraj njih pa so razvrščeni dogodki, izbrani po dogovorjenih kriterijih. Tehnično je knjiga razdeljena na štiri zaokrožena poglavja, ki naj bi »predstavljala usodne zgodovinske prelomnice, ne samo v našem delavskem gibanju, ampak v zgodovini slovenskega naroda sploh.« Navedek iz predgovora podčrtal J. S.

Prvo poglavje od začetkov delavskega gibanja na Slovenskem prek ustanovitve njegove stranke do razsula Avstro-ogrske (1918). Drugo poglavje zajema čas med svetovnimi vojnama, dogajanja v novo nastali kraljevini Jugoslaviji, do njenega zloma (aprila 1941). Tretje poglavje prikazuje NOB in ljudsko revolucijo ter se konča z zmago nad okupatorji in z življenjem v novi, socialistični samoupravni Jugoslaviji. (Zavoljo pomembnosti sta tretje poglavje orisala dva znanstvenika, po razdelitvi na dogodke 1941-1943 ter 1944-1945.) Četrto poglavje pa je posvečeno povojnim dogajanjem, s končnim, 31. decembra 1979. Ta dan je predsednik SFRJ Josip Broz Tito v novoletni poslanici poudaril pomen notranje enotnosti in izjemne mednarodne aktivnosti Jugoslavije. Posebej se je zavzel za razvoj nove mednarodne ekonomske ureditve, za sestanke konference o varnosti in sodelovanju in za ploden razvoj odnosov med Jugoslavijo ter sosednimi državami in narodi.

Temelnjim besedilom sledijo: kazalo osebnih imen, kazalo zemljepisnih imen in stvarno kazalo ter seznam uporabljenih kartic. Menimo, da bi brez njih bila »Kronologija 1868-1980« za pričakovane uporabnike (študente, šolnike, družbene delavce, novinarje pa še za koga skorajda prezahteven učbenik

za ponavljanje, ki je že po svoji zvrsti izpostavljen raznim opustitvam, zvečevanjem in zmanjševanjem vloge in pomena, vzrokov in posledic posameznih dogodkov ter celo diskriminaciji pri izbiri le-teh za kronologijo.

Zakaj ni v kronologiji na primer uvrščen v leto 1868 tudi začetek »Slovenskih taborov«? Vsaj prvih treh: Ljutomer-Zalec-Sempas pri Novi Gorici! In to kljub kriteriju v predgovoru, ki smo ga zgoraj navedli s poudarkom. Resda so se »tabori« pozneje razvodenili, vendar je v njih le treba zaznati nekaj elementov revolucionarnosti v političnem življenju na Slovenskem. Če nič drugega, se »tabori« časovno upirajo z novimi začetki delavskega gibanja! Sinhronizacija dogodkov!

Edvard Kardelj ocenjuje tabore v svoji knjigi »Razvoj slovenskega narodnega vprašanja« (1939 in 1957) med drugim takole: »... V taborski akciji so poleg kmetov nastopali tudi slovenski delavci in prav ta kmečko-delavska družba je silila liberalce k slogi s konservativci in k opuščanju revolucionarnega gesla zedinjene Slovenije...«, (navajamo): »... Tabori so proklamirali novo revolucionarno energijo, ki je bila nakopičena v slovenskih delovnih množicah, in globoko socialno (podčrtal E. Kardelj!) vsebino njihove udeležbe v narodnem gibanju...«.

Uredniki »Kronologije 1868-1980« so uvrstili v leto 1917 tudi »majniško deklaracijo«. Navajamo: »30. maja 1917 je v državnem zboru na Dunaju dr. Anton Korošec v imenu jugoslovanskega kluba prebral tako imenovano majniško deklaracijo, ki je na temelju načela in hrvaškega državnega prava zahtevala združitve vseh ozemelj monarhije, kjer prebivajo Slovenci, Hrvati in Srbi, v samostojno državno telo pod žezlom habsburške dinastije!« – To je prav in pošteno, vendar zbuja pri bralcu sum o diskriminaciji v primeru znamenitih »Slovenskih taborov« z začetkom v letu 1868.

Dosledno dogovorjenemu kriteriju o znanstvenem značaju te kronologije je uredniški odbor uvrstil nekatere popravke zgodovinskih datumov. Tako npr. navaja kot prvi dan prve oddaje radia OF »Kričac« 17. november 1941 in 26. april 1941 za prvi dan ustanovitve OF. Proslavljanje teh zgodovinskih pomembnih dogodkov ob drugačnih dnevih je posledica začetne prakse, vendar se zakonom o podajanju resnice znanost ne sme v nobenem primeru izogniti.

Jaka Slokan

Boji za osvoboditev južne Primorske

Po razsulu bivše Jugoslavije leta 1941, ko je KPJ pozvala delavski razred in narode Jugoslavije na boj zoper številne okupatorje, so se temu pozivu odzvali tudi Primorci in rodoljubi južne Primorske. Med prvimi, ki je prišel na to območje iz Ljubljanske pokrajine v aprilu, maju in kasneje, je bil pokojni Franc Maslo. Pod vodstvom KPS je zbiral orožje, razširjal literaturo in organiziral zaupnike OF ter deloval v pripravah na oborožen boj proti okupatorju vse od prvih dni pa do prerane smrti 12. novembra 1942, ko sta skupaj z mlajšim bratom Edvinom padla junaške smrti nedaleč od Soče. V Slovensko primorje in na to območje je CK KPS poslal več aktivistov: Edvina Dolgana, Franca Benčino, Oskarja in Leona Kovačiča, Franca Klemenčiča, Antona Veluščka in druge z nalogo, da pospešijo priprave na oborožen boj.

Prvo akcijo na sovražne italijanske orožnike in vojaške v Javornikih je izvedel Franc skupaj s Stankom Trudnom in Franetom Trento, in sicer konec avgusta in v sredini oktobra 1941. Sledila je ena največjih sabotažnih akcij, ki sta jo izvedla Drago Maslo in Edvin Dolgan na progi blizu Kolovč in iztirila vlak z nemškimi piloti. Sredi septembra sta CK KPS in Glavni štab NOV in POS poslala skupino borcev na to območje. Iz te skupine se je razvila legendarna Brkinska četa. Vzpostavljala se je mreža zaupnikov na celotnem območju Brkinov, v okolici Ilirske Bistrice, Pivke in slovenske Istre. Proti koncu leta so fašisti odkrili v Trstu brata Kovačiča, Zoro Perello in druge. V Trst je bil poslan Franc Benčan. V začetku leta 1942 pa je CK PKS poslal še Darka Marušiča in Albina Čotarja ter Jožeta Lemuta-Sašo na Vipavsko.

Prvi požigi in prvi talci

V zimi 1941–42 oziroma na pomlad se je partizanski skupini priključilo več dezertarjev iz italijanske vojske ter je narasla na 25 mož. Konec marca 1942 pa je prispela v Brkine že Špacapanova četa. V Ostrožnem gozdu se je zbralo 50 borcev. Zaradi akcij v zimskem oziroma pomladanskem času sta se partizanski četi umaknili k Volčam in kasneje na Nanos. Dne 4. aprila 1942 je imela akcijo Brkinska četa pod Ostrožnim brdom, kjer sta padla brigadir in poveljnik italijanskih orožnikov. Fašisti so požgali prvo domačijo na Primorskem, kasneje še nekaj drugih, pobili dva talca ter aretirali kar 507 rodoljubov, med katerimi je bil tudi Ervin Dolgan. V bitki na Nanosu ja padel komisar Milko Puntar, zajetih je bilo več borcev, komandir Martin Greif pa se ni več vrnil v Brkine. Dne 20. aprila 1942 sta brata Drago in Franc na suhorskem gradu ponovno formirala Brkinsko četo, ki se je umaknila v snežniške gozdove. Dne 10. maja 1942 so fašisti ubili tri talce na Ostrožnem brdu, in sicer Franca in Janeza Volka-Stanetova in Janeza Volka-Kulčevega in Suhorja. Dva dni za tem je Brkinska četa izvedla pod Dragovim vodstvom uspešno akcijo v Mali Bukovici. Razorožila je 19 vojakov in s seboj odvedla majorja, poročnika in narednika. Okupator je tedaj pobil 29 aktivistov in simpatizerjev OF, pet jih je obesil v Ilirski Bistrici in Mali Bukovici, 462 pa odvedel v internacijo in požgal osem vasi ob Reki.

Nasilje povzroča še močnejši odpor

Kljub fašističnemu nasilju je vodstvo Brkinske čete poslalo 13. junija 1942 v Istro partizansko patroljo 8 borcev z nalogo, da širi idejo OF in upora tudi na tem območju ter vzpostavi stike z zaupniki OF. V sklop fašističnega ustrahovanja sodi tudi največji proces pred posebnim fašističnim sodiščem v Rimu, imenovan »bratje Maslo«, v dneh od 25. do 29. junija 1942, v katerem je bilo obsojenih 15 borcev na smrt, 7 pa na 30 let ječe.

Med tem je Brkinska četa prepovedala italijanskim družbam sekanje in izrabljanje snežniških gozdov. Delavcem – oglarjem z družinami pa je omogočila z denarno pomoč-

jo vrnitev na njihove domove. Ti so na Pivki priredili pravo manifestacijo za partizansko vojsko. Sledile so še druge akcije Brkinske čete na sovražne kamione z italijanskimi vojaki ter na telefonske in prometne zveze. Sovražnik je začel z eno največjih ofenziv proti NOV z gosto posejanih postojank v Brkinih, nadaljeval na Pivki in po Dolenjski. V tem času je prišel v Brkine Smeli s svojim bataljonom, ki je bil napaden med Čeljami in Preložami. Na glavo komandirja Brkinske čete Draga je bila razpisana denarna nagrada. Brkinska četa je izšla iz ofenzive še uspešnejša in je prispevala svoj delež k formiranju Loškega odreda konec avgusta 1942, ki se je po 20. oktobru 1942 preimenoval v Soški odred. Na terenu se je poslej še bolj razmaknilo delo in razširile so se vrste OF.

Boj Pivške čete

Jeseni in pozimi 1942–43 je Brkinska četa nadaljevala svoje bojno poslanstvo, s propagandnimi in drugimi akcijami. Z aktivisti je razvijala politično aktivnost in po večini naselij organizirala odbore OF v Brkinih, Čičariji, deloma na Krasu in tudi v severni Istri. Enako vlogo je uspešno izvajala Pivška četa, potem ko je prišla z Vipavskega, kjer je bila formirana v oktobru 1942. leta ter se je zadrževala pod Nanosom, v Lozi in na Vrheh. Tako je bila organizirana trdna mreža odborov OF. V krajih, ki jih je nadziral sovražnik, pa so delovale skupine ali posamezniki kot zaupniki OF. V slovensko Istro je bil v začetku 1943. leta poslan na politično delo Vidko Hlaj. V februarju in marcu je bil v Brkinih izveden uspešen vpoklic mladih, ki so se odzvali NOV pred italijansko mobilizacijo. Bilo jih je kakih 135. V dveh zaporednih kolonah jih je Brkinska četa spremljala v hrvaške enote v Gorski Kotor. Veliki uspehi Brkinske in Pivške čete pa niso šli v račun fašistom, ki so sklenili, da ju uničijo. V veliki ofenzivi v Lozi se je Pivška četa s svojim manevriranjem izmuznila spopadu, med tem ko je bila Brkinska četa, ki ji je poveljeval Branko, napadena 13. marca 1943 in je imela v boju na neugodnem položaju pod Kozjanami precej izgub. Padlo je pet borcev, precej nas je bilo ranjenih. Sovražnik je požgal več domačij na Kozjanah in Tatrach, zažgal gozdove in odvedel večje število ljudi v zapore in internacijo. Fašisti so 5. aprila požgali Volče in izselili ljudi iz Laz. Kmalu za tem je Pivška četa maščevala padle tovariše z napadom na okupatorja 10. maja pri Belskem in 15. maja v Raši, kjer je padlo več kot 28 fašistov. Naslednji dan so fašisti ustrelili 12 talcev in požgali kraško vasico Ravnje. Spomladi 1943 sta bili formirani dve brigadi. Brkinska in Pivška četa sta delovali najprej v Gregorčičevi, nato pa v Gradnikovi brigadi.

Množičen odhod k partizanom

Tedanjí okraj južnoprimorske, ki ga je vodil Rudi Mahnič s tovariši, je obsegal Pivko, Istro, Brkine in del Krasa. Posamezna okrožja so organizirali znotraj okraja vse do začetka septembra 1943. V snežniških gozdovih pa je bila ustanovljena tehnika. Vodil jo je Milan Guček, ki je pred tem deloval v slovenski Istri v Gabrovici. Čeprav so bili fašistom šteti dnevi, so 7. julija 1943 požgali več domačij v Rakuljku. Nemci so zasedli Postojno in Pivko že pred kapitulacijo Italije, nato pa še Pulj. Ob kapitulaciji Italije so Nemci 9. septembra bombardirali vas Novokračine in ubili 6 vaščanov. Takrat je večina članov okrožnega komiteja delovala v Ilirski Bistrici in okolici, razoroževala in organizirala partizanski odred, ki je izvedel razorožitev kakih 8.000 italijanskih vojakov. Manjši del okrožnega komiteja z menoj pa je deloval na cesti Kozina–Rupa in na Munah, kjer sem s tovariši organiziral ljudsko partizansko brigado, ki je razorožila v Markovščini prvo hitro divizijo Eugenio do Savoia in še več italijanske vojske na Munah, skupaj z generali več kot 35.000 vojakov. Če bi tedaj imeli več sposobnih kadrov, bi lahko ustanovili najmanj dve diviziji NOV. Na Pivki je izpopolnila svoje vrste z domačini Gradnikova brigada, potem ko se je vrnila z Dolenjske. V Markovščini in na jugu Slavnika sta delovali dve brigadi. V slovenski in hrvaški Istri pa se je formirala druga brigada Vladimira Gortana. Pri tem nas je čas priganjal, tako da nismo uspeli organizirati operativnega vodstva, ki bi usmerjalo pravkar formirane brigade. Pred nemško ofenzivo se je osnovala Brkinska brigada. Ob koncu te ofenzive pa je bil organiziran Istrski odred, ki je deloval z drugimi enotami na tem območju vse do konca vojne.

Južna Primorska je bila po kapitulaciji organizirana v dveh okrožjih: Pivko in Brkini–Istra z rajoni vse do novembra 1943, nakar se je slednje organiziralo v dvojce okrožij. Od avgusta 1944 dalje pa je delovalo na jugu Primorske eno okrožje z devetimi okraji, ki je bilo vključeno v PK KPS in PNOS za Slovensko primorje, vojaško pa je bilo podrejeno 7. korpusu NOV. V prvih dneh svobode so bili uspehi partije, Skoja, mladine in drugih frontovskih organizacij ter enot NOV izredni. Besni Hitler je ukazal podrejenim, da na tem območju za vsako ceno uničijo NOB. Že konec septembra 1943 so Nemci v Postojni na Javorniški cesti ustrelili 19 talcev, kasneje pa še 10 talcev. V oktobrski nemški ofenzivi 1943 v slovenski Istri je okupator izropal in požgal 18 vasi, več zaselkov in številne domačije, barbarsko ubil okrog 100 domačinov in odvedel mnoge v internacijo. V boju je padlo več kot sto borcev. Tudi v Brkinih je tedaj gorelo na Barki, Artvižah in Kozjanah, kjer se je uspešno bojevala proti Nemcem Šerčerjeva brigada. V tej ofenzivi je

padlo v Brkinih okrog 90 borcev. Nemci so 2. oktobra 1943 obstreljevali Suhorje s topovi in požgali zaselek Klivnik. Na Pivki pod Nanosom, kjer je Gradnikova brigada pri Razdrtem junaško branila prodor nemškim tankom v Vipavsko dolino za hrbet partizanski goriški fronti, je okupator požgal Gorenje in več domačij v šestih naseljih, pobil sedem domačinov in mnoge odvedel v internacijo. Na Gornji Pivki so Nemci ujeli tri terence in jih zverinsko pobili na Mašunu. V jeseni je v bojih padlo na tem območju 29 borcev.

Krvoločnost ranjene zveri

Medtem so se zbrali v Jajcu na drugem zasedanju Avnoja izvoljeni predstavniki nove Jugoslavije, ki so sprejeli tudi sklep o priključitvi Slovenskega primorja in Istre k Titovi Jugoslaviji. Ob organizacijskih in mobilizacijskih uspehih zaledja in enot NOV konec 1943. leta in v začetku 1944 je okupator z domobranci in kasneje še s četniki zopet segel po krutih ukrepih in 23. februarja 1944 izvedel letalski napad na Bač, Jurišče in Koritnice. Ubitih je bilo 6 domačinov in požganih več domačij. Akcije borcev NOV so bile vse uspešnejše. Zato se je okupator na tako važnem območju, prepredenim s komunikacijami, ki so mu pomenile edino upanje za morebitni umik, obnašal krvoločno kot ranjena zver in z vso brutalnostjo obračunaval z uporniškim ljudstvom z množičnimi uboji, streljanji in obešanji, z aretacijami in požigi številnih naselij in domačij. Okupator je v pomladanski ofenzivi in deloma kasneje zverinsko pobil več kot 360 ljudi, skupno z žrtvami Lipe in Čičarije, odvedel v zapore in internacijo več kot 1.000 ljudi. Do tal je požgal vasi in številne domačije v raznih naseljih. Krajani in aktivisti južne Primorske so bili v aprilu 1944 tudi med talci, ustreljenimi na Opčinah, in med obešenimi v ulici Ghenga v Trstu, med njimi trije Bolkovi iz Hrenovice pri Postojni.

KPS, SKOJ z mladino in OF je kljub nepremagljivim težavam organizirala partizansko gospodarstvo. Hkrati se je izgrajevala partizanska oblast. Poleti 1944 so bile izvedene volitve v krajevne NOO, okrajne in okrožno skupščino za južnoprimorsko, ki se je konstituirala v Padežu 11. oktobra 1944. V krajih, ki jih je nadziral okupator, pa so delovali odbori OF. Dne 8. julija in 27. avgusta 1944 sta bili v Šmagurski dolini pod Ostrožnim brdom množični zborovanji z udeležbo vsakič po 2.000 ljudi. Obravnavali so pomen volitev, sporazum Tito–Subašić in mobilizacijo vseh sil za boj proti okupatorju. Dne 30. julija 1944 pa je bilo v Šmarjah na Vipavskem eno največjih zborovanj aktivistov in simpatizerjev OF, na katerem je govorila Lidija Šentjarc-Joža o aktualnih vprašanjih boja za svobodo četrto stoletja zatiranega primorskega ljudstva.

Osvoboditev Beograda 20. oktobra 1944 in pospešeno osvobajanje širše domovine je ljudem južne Primorske predstavljalo veliko vzpodbudo za boj do dokončne zmage. Okupator in njegovi hlapci so se v zadnjih vzdihljajih segali po aktivnostih kot na primer na Ostrožnem brdu in Suhorju ter druge, jih ubijali in zapirali. Enote naše 4. armade in 9. korpusa pa so že hitele proti Trstu in ga v hudih bojih za prvi maj osvobodile.

Potlej je še več kot dve leti trajalo diplomatsko nategovanje, preden je prišlo do resnične osvoboditve Primorske tudi izpod grobe zavezniške uprave. Z množičnimi zborovanji so dajali Primorci podporo Edvardu Kardelju, ko se je bojeval na mirovni konferenci v Parizu z diplomatsko vztrajnostjo in dosegl, da je bil pretežni del Primorske priključen k Jugoslaviji. Povojni razvoj primorskega gospodarstva zlasti v zadnjih letih je prinesel lepe rezultate. Vse napore in nade vlagamo v dobre sosedске odnose z Italijo. Iz teh teženj in stremeljenj izhajajo tudi osimski sporazumi, močan dokaz helsinškega auha. Vse to pa je odraz velikega ugleda, doprinosa in naporov neuvrščene zunanje politike Titove socialistične Jugoslavije.

Lojze Maslo

Borci Južnoprimorskega odreda v začetku 1943. leta, med katerimi so poleg komandanta Draga Masla še Dušan Primc, Tone Korenčan-Tarzan, Fanika Črnugelj, Franc Segulin-Boro in drugi.

PEKRE IN LIMBUŠ

Skupen spomin

Ob letošnjem krajevnem prazniku so počastili dan, ko je bil v Pekrah v Robičevi domačiji ustanovljen 30. maja 1941 terenski odbor OF. Takrat so se tudi dogovorili o pripravah za oboroženi odpor proti okupatorju in domačim izdajcem.

Pravzaprav sega revolucionarno gibanje v Pekrah celo v leto 1938. Takrat sta tukaj poleg ostalih delovala Angel Besednjak-Don in njegova sestra Danica, ki sta v svoje delovanje pritegnila še nekatere. Člani terenskega odbora OF v Pekrah, so med drugim sodelovali s Slavo Klavara, Bojanom Ilichom in drugimi revolucionarji.

Revolucionarno gibanje je v Pekrah zajelo precej ljudi. Iz podatkov je razvidno, da je v narodnoosvobodilnem boju sodelovalo 47 krajanov, 39 so jih Nemci izselili, 13 pa so jih poslali v koncentracijska taborišča. Vse to pa seveda ni omajalo njihovega uporniškega duha.

Ceprav gre po novem preoblikovanju za dve krajevni skupnosti, Pekre in Limbuš, so se odločili, da bodo ta zgodovinski dogodek praznovali skupaj, kar so storili že vrsto let. Obe krajevni skupnosti sta se tudi pobratili s krajevno skupnostjo Žica-Kruševica iz Kraljeva. Družbenopolitične organizacije obeh krajevnih skupnosti si še kako prizadevajo, da bi h krajevni samoupravi pritegnili čim več krajanov.

Na proslavi, ki je bila združena s kulturnim programom in športnim tekmovanjem, je govoril Boris Čizmek-Bor, eden izmed udeležencev ustanovnega sestanka terenskega odbora OF in prvih partizanov na Pohorju.

DRAGO MIKLAVEC

RAZDRTO

Naša moč je v ljudeh

V soboto, 13. junija, so se na Razdrtem zbrali borci Gregorčičeve brigade, borci Bazoviške brigade in borci brigade Trieste. Skupaj z domačimi in predstavniki družbenopolitičnih organizacij postojanske občine so proslavili dogodek, ki se je zgodil pred sedemintridesetimi leti, ko so borci Gregorčičeve brigade napadli in uničili sovražnikovo močno branjeno postojanko v noči med 5. in 6. junijem 1944. leta v tem kraju.

Na slavnosti se je zbralo več kot petsto borcev in domačinov, slavnostni govornik pa je bil Jože Simčič, sekretar medobčinskega sveta ZK za Notranjsko, ki je v svojem govoru poudaril velik delež, ki so ga krajanji Razdrtega dali v NOB, in spomnil navzoče na to, da so se na Razdrtem pojavili prvi partizani že v aprilu leta 1942, v avgustu leta 1943 je bil ustanovljen prvi odbor OF, leto kasneje pa tudi SKOJ in AFŽ.

Jože Simčič se je v govoru dotaknil tudi sedanjih poredih dogodkov predvsem pri nas doma in dejal, da so naši narodi in narodnosti prelili preveč krvi, da bi lahko dopuščali vse, ker je uperjeno zoper našo samoupravno družbo in pridobitve naše revolucije, predvsem pa proti bratstvu in enotnosti jugoslovanskih narodov. »Naša moč je v ljudeh«, je dejal Simčič in prav zato smo prepričani, da bodo tudi ljudje na Kosovu s skupno pomočjo vseh jugoslovanskih narodov rešili probleme, ki jih ta trenutke tarejo.

Navzoče je pozdravil tudi Srečko Berlič, nekdanji politični komisar Gregorčičeve brigade, ki je na živ in slikovit način opisal boj za zavzetje sovražnikove postojanke, govoril pa je tudi Mario Abram, ki je v imenu domicilnih enot italijanskih partizanov pozdravil vse navzoče in izrazil zadovoljstvo nad položajem italijanske narodnosti v naši skupnosti.

Po programu, v katerem so sodelovali pionirji OS iz Postojne in lovski oktet iz Postojne, so trije nekdanji borci, Zdenka Jelerčič, Anton Vidmar in Stane Venovl odkrili spominsko ploščo, ki spominja na ta dogodek, in spominsko obeležje izročili v varstvo pionirjem z Razdrtega.

Na proslavi so sodelovali tudi pripadniki teritorialne obrambe, ki so ponazorili napad na sovražnikovo postojanko. Proslavo so pripravili občinski odbor ZZZ NOV Postojna, družbenopolitične organizacije krajevnih skupnosti Razdrto in domicilni odbor Gregorčičeve brigade.

Po proslavi in odkritju spominske plošče je bilo družabno srečanje borcev Gregorčičeve brigade, ki so se popoldan zbrali tudi na svojem delovnem sestanku.

MARIJAN CANTARUTTI

Zborovanje na Razdrtem

NANOS

Vezisti na Nanosu

Domicilni odbor radistov in šifrerjev NOV pri DO RTV LJUBLJANA je minulo soboto priredil tovariško srečanje vezistov, radistov in šifrerjev na Nanosu. Pred začetkom tovariškega srečanja je bila delovna seja odbora vezistov, na kateri so obravnavali program proslave 26. septembra 1941 – dan zvez v letošnjem jubilejnim letu. Razpravljali so tudi o odličjih vezistov, spominskem znaku ter o predlogih za odlikovanja in priznanja tistim vezistom, ki prizadevno delujejo v domicilnih odborih oziroma strokovnih odborih predvsem pri zbiranju in pisanju spominov ter negovanju izročil NOB. Med drugim so sklenili, da bodo predlagali Zvezi radioamaterjev Slovenije, naj bi le-ta priredila srečanje radioamaterjev v Ambrusu, kajti v gozdovih nad tem krajem je bila vzpostavljena zveza GS NOV in POS z VS NOV in POJ ter z radiom »Svobodna Jugoslavija«, ki je takrat deloval v Moskvi. Sprejet je bil tudi predlog, da bodo radiotelegrafisti JLA, TO, Milice, radioamaterji in drugi tekmovali za pokal Urške Zatlje-Velušček z ilegalnim imenom Micka, ki je bila prva slovenska radiotelegrafistka in je padla 6. novembra 1944.

Med govorom Ivana Pivka

Zbrane veziste in goste, med njimi sta bila tudi Jože Smole in Peter Kos, je na prostoru pred Vojkovo kočjo na Nanosu najprej pozdravil predsednik domicilnega odbora radistov in šifrerjev pri DO RTV Ljubljana inž. Miha Pavlič, za njim pa je imel slavnostno besedo predsednik odbora vezistov NOB polkovnik Ivan Pivk, ki je med drugim poudaril:

»Tudi zveze so se razvijale v specifičnih pogojih. Visoki politični zavesti, revolucionarni zagnanosti borcev-vezistov in pozornosti, ki so jo zvezam posvečali politični in vojaški voditelji, gre zahvala, da so se zveze razvile skorajda iz nič, v sistem, ki je omogočal uspešno vodenje in poveljevanje v NOB. Kako je to doseženo, vedo najbolje soustvarjalci teh zvez.

Zasnova na SLO in DS temelji na načelih Titove strategije splošne ljudske vojne, ki so preverjena in uresničena v zmagovitih NOV in na bogatih izkušnjah te vojne. Tudi doktrinarna načela zvez v oboroženih silah in ostalih sestavnih naših družbe temeljijo na izkušnjah vezistov in zvez 1941-45. Zato je nujno, da v pisani in živi besedi te izkušnje in spoznanja borci in borce-vezisti prenašajo kot izročila NOV na mlade veziste v JLA in TO ter na delavce v ozidih in organih DPS, ki delajo na področju zvez. Naša skupna naloga je, da sistem zvez družbe in posamezne funkcionalne sisteme zvez pripravimo tako, da bodo delovali in zagotovili prenos informacij tudi v najtežjih razmerah.

Zatem pa je zbranim narodni heroj Anton Ferjančič-Zvone opisal, kako je potekala prva bitka primorskih partizanov 18. aprila 1942 na Nanosu. Udeleženci srečanja so si ogledali tudi tamkajšnji RTV oddajni center ter obudili prenekateri spomin.

STAŠ

LJUBLJANA

Seminar RK Jugoslavije za slušatelje iz dežel v razvoju

Že nekaj dni se mudijo v Jugoslaviji, slušatelji že desetega seminarja centra Rdečega križa Jugoslavije za usposabljanje aktivistov RK iz dežel v razvoju in narodnoosvobodilnih gibanj.

Med bivanjem v Sloveniji bodo slušatelji tega seminarja, ki zajema vrsto predavanj o pogostih boleznih, organizaciji krajevnih organizacij RK, o vprašanih krivdajalstva ter še vrsti drugih vprašanj, ki so zanimivi za delo v tej humanitarni organizaciji po vsem svetu, obiskali tudi nekatere naše medicinske in vzgojne ustanove ter si ogledali del Gorenjske in Primorja.

Udeleženci letošnjega seminarja RK prihajajo iz: Angole, Bangladeša, Iraka, Gambije, Libije, Sri Lanke, Palestine, Pakistana, Tanzanije ter gibanj SWAPO, ANC/SA in PAC.

Seminar spada med redne tovrstne solidarnostne akcije in pomoč naše države drugim državam v razvoju ter nekaterim osvobodilnim gibanjem v svetu. Gre v prvi vrsti za izpolnjevanje znanja v organizaciji služb in enot RK v teh deželah, hkrati pa tudi za izpolnjevanje znanja na področju medicine.

B. Ž. J.

MARIBOR

Štajerski pregnanci

V domu JNA so proslavili 7. junij, dan, ko je iz Maribora 1941. leta odpeljal prvi transport slovenskih pregnancev. Tega dne se je zbralo veliko število izseljencev, ki so ob tej priložnosti tudi počastili letošnje jubilejno leto vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti. Učenci osnovne šole Prežihov Voranc in vojaški vojašnice Franc Rozman-Stane so za udeležence pripravili prisrčen program. Zbranim je govoril Drago Šorgo, eden izmed pregnancev, sicer pa sekretar mestne konference ZKS Maribor.

Marsikdo od pregnancev pa tudi ostali, so se spomnili tistega 7. junija 1941, ko so tega dne v dopoldanskih urah s 16 tovornjaki Nemci prepeljali prve pregnance iz meljske vojašnice na železniško postajo v Slovensko Bistrico.

Nemški okupator je imel za Slovensko Štajersko, podobno kot za Gorenjsko obsežen izselitveni načrt, ki ga pa v celoti ni mogel uresničiti. Na Štajerskem naj bi izselili Slovence v starih valih; za Maribor in njeno okolico so prišli v postev prvi, drugi in četrti. V prvem (izselitev vse slovenske inteligence), je do 5. julija 1941 odšlo 46/7 ljudi (520 mariborskih družin s 1913 člani), v drugem (pregnati tiste, ki so se naselili po 1. januarju 1914) je bilo od 11. do 26. julija 1941 s 14 transporti odpeljanih 6131 ljudi (657 mariborskih družin z 2462 člani), v četrtem pa tiste, ki jih bo Štajerska domovinska zveza odklonila, oziroma če se ne bodo prijavili, da bi postali njeni člani.

Ceprav je nemški okupator uresničil približno četrtino svojega načrta, je vendarle do takrat izgnal iz slovenske Štajerske in Gorenjske okoli 80.000 ljudi. To je tudi podatek, ki govori, da okupator ni iz nobene druge pokrajine, ki jo je zasedel, izgnal toliko ljudi.

DRAGO MIKLAVEC

PTUJ

Za uspešno sodelovanje dobili plaketo

Krajevna skupnost Olga Meglič v Ptuju je organizirala enodnevno mladinsko delovno akcijo, ki je bila nadaljevanje lanskega, pri gradnji športnega igrišča. Poleg mladine so se te akcije udeležili tudi vojaški V. P. 5008/4 Ptuj, ki so na slovesni prireditvi ob krajevnem prazniku za uspešno sodelovanje, razvijanje bratstva in enotnosti in podružbljanje splošnega ljudskega odpora prejeli plaketo krajevnih skupnosti mesta Ptuj. Pestro in vsestransko sodelovanje poteka pri pripravah za orientacijske pohode, prikaze orožja, predavanja, skupne proslave, vsakomesečne prireditve, plese, taborne ognje, kresovanja in športna tekmovanja.

DRAGO PAPLER

REKA

Srečanje s francoskimi interniranci

V četrtek, 11. junija, je prispela v pristanišče na Reko francoska ladja »Massalia« s 527 francoskimi interniranci iz koncentracijskih taborišč Buchenwald, Dachau, Mauthausen in Ravensbrück. Ladja je na krožnem potovanju s postankom v Kotoru, na Reki in v Splitu. Povsod so bivše internance pozdravili predstavniki ZZZ NOV in posazmenih taboriščnih odborov. Na Reki je v imenu ZZZ NOV Hrvatske pozdravila bivše internance tov. dr. Anka Matič, predsednica odbora za stike s tujino, v imenu ZZZ Reke pa njen predsednik. V imenu francoskih internancev se je zahvalil za dobrodoščilo predsednik taborišča Mauthausen, in pristavil, da je vesel, ker bo videl kraje, kjer so se bojevali partizani in odkoder so bili njegovi sotrpini, za katere lahko reče, da so bili s svojim vedenjem v taborišču za zgled. V salonu ladje so se nadaljevali prijateljski pogovori med predstavniki posameznih taboriščnih odborov iz Francije in Jugoslavije. Taboriščni odbor Ravensbrück sta zastopali 2 tovarišici iz Ljubljane. Predsednici internacionalnega komiteja Ravensbrück tovarišici Rose Guerin in ostalima dvema članicama internacionalnega komiteja sta izročili pozdrave naše predsednice Sonje Lapajne in naše predstavnice v internacionalnem komiteju Rape Šuklje, ki sta bili zadržani, in se srečanja žal nista mogli udeležiti.

Tovarišica Rose Guerin nas je informirala o letošnjem zasedanju internacionalnega komiteja, ki bo letos v Mauthausnu, kjer bo tudi stalna razstava za taborišče Ravensbrück. Povedala je tudi, da so avstrijske tovarišice uspele odkupiti fotokopije dokumentov iz Ravensbrücka, ki so v londonskem muzeju. Po prijateljskem pogovoru so se francoski interniranci vkrcali v avtobuse in se odpeljali na Plitvice, od tam pa v Titovo Korenico, kjer so prisostvovali partizanskemu mitingu ob slovesnosti Titove Korenice.

MILENA MIŠICA

CELJE

Kopica novih pobud

Na pobudo predsedstva občinskega odbora ZZZ NOV Celje je bil 10. junija 1981 sklican delovni posvet dopisnikov iz terena. Udeležba je bila dokaj skromna, srečanje pa kljub temu zanimivo in koristno. Po uvodnih besedah sklicatelja se je razvil sproščen pogovor z navzočimi novinarji, razčistile so se mnoge misli ter odprli mnogi problemi. Iz njih pa so vzklile nove spodbude za nadaljnje sodelovanje med TV-15 ter mrežo njenih dopisnikov.

Novinarji so predvsem poudarjali vsebinsko stran dopisov. Prispevki naj bodo kratki, naštevane podrobnosti ali statističnih podatkov naj vsebine, ki mora biti vzgojna, ne uduši. Prednost imajo poročila o družbenopolitičnih akcijah večjega pomena, ostalo sodi v lokalne časopise. Urednik TV-15 je po obrazložitvi dokaj težkega finančnega stanja pri tem tedniku pozval dopisnike, da bi tudi oni pomagali širiti krog naročnikov. Predvsem pa želi, da bi čimvečkrat prišlo do tesnejših stikov med uredništvom ter dopisniki zaradi boljše povezave dela. Ob proslavi ter praznikih se navadno kopičijo dopisi, včasih pa nastopi praznina. Dopisniki naj ne poročajo samo iz življenja njihove ožje organizacije ZB, ampak naj zajemajo tudi življenje v KS ter dogodke na terenu, ki so povezani z NOB. Predvsem so zanimivi stiki borcev z mladino, prenašanje tradicij NOB na mladi rod. Naj store vse, da bi živa beseda na osnovi lastnih doživetij pomagala razkrivati pepel pozabe, ki žal, sega na našo polpreteklo zgodovino. Glede nekrologov so navzoči menili, da si ga v TV-15 zasluži vsak borec. So pa negotovanja, ker so čisto ti nekrologi objavljeni zelo pozno.

Hvale vredno je, da dopisniki ZB ne sodelujejo samo pri svojem glasilu, ampak naj prispevke pošiljajo tudi Novemu tedniku, Radiu Celje, Večeru, Delu, predvsem pa informativnemu biltemu OK SZDL v Celju.

ZORA VIVOD

KRANJ

Sodelovali na pohodu

Medobčinsko društvo CIV Kranj, je letos že tretjič sodelovalo na pohodu po poteh 2. grupe odredov v Ivančni gorici. Pohod je bil posvečen 40-letnici OF in 40-letnici vstaje. Na pohodu sta sodelovali dve ekipi po štiri člane ekipno na osem kilometrov dolgi progi. Organizator je progo dobro pripravil, nas civilno-vojne invalide iz Kranja pa so tudi zelo sprejeli.

JOŽE MROVLJE

Udeleženci pohoda MD CIV iz Kranja

LJUBLJANA

Borci BBO se zavedajo nalog

Ljubljanska sekcija domicilnega odbora Briško-beneškega odreda, ki že vsa leta od ustanovitve sekcije uspešno deluje, je 4. junija 1981 povabila vse borce in aktiviste ljubljanske sekcije BBO na prijateljsko srečanje v Ljubljani. Odziv je bil velik, saj se borci BBO dobro zavedajo svojih nalog v ohranjanju revolucionarnih tradicij in pripadnosti samoupravi in nedeljivi socialistični skupnosti narodov in narodnosti Jugoslavije.

Predsednik ljubljanske sekcije BBO Ivan Mlekuž-Zdenko je v svojem kratkem in prisrčnem pozdravu poudaril vlogo in pomen nadaljnega delovanja sekcije, prihodnjih letošnjih akcij in skupne udeležbe na velikem partizanskem zboru v Desklah pri Anhovem, vsakoletne proslave v Beneški Sloveniji ter odkritju spominskega obeležja na Razdrtem.

Ob tej priložnosti so bile aktivnim borcem BBO slovesno podeljene lepo izdelane spominske medalje, za katere je izdelal osnutek Pavel Zamar, borec BBO, doma iz Pirana. Na koncu slavnostnega dela je predsednik čestital trem jubilarjem za njihov življenjski praznik in aktivnost v sekciji ter jim podelil knjižna darila.

V imenu jubilarcev se je zahvalil komisar BBO Črnugel Franc-Zorko.

JANEZ DEISINGER

Kumrovec te dni

»Povejte Jugoslovanom, da jih občudujeva!«

Ljudje bi radi pustili pred spomenikom rože, prižgali po starem svečko...

Na strmem stopnišču proti Domu borcev in mladine zameja sapo starejši par. Vsa mokra sta od potu, sonce razžarjeno potuje nad kumrovsko dolino, po obronkih na slovenski strani se v vinograde zajedajo ljudje, z vso trmo, potomci Gubčevih upornikov, nasledniki Sterca in Ilije Gregorića. Trava, ki je jutraj tisti dan padla pod koso, širi povsod omanen vonj, vreme gre na roko Zagorcem in Kozjancem onkraj Sotle. Svet mir vasuje nad dolino, okoli Kumrovca. Le tu in tam se tja proti Kunšperku zadržijo hreščeče in vsiljivo fazan, pa tudi do strmih stopnic prihajajo glasovi.

Resnoba, nekako v zamišljenost izklesana obraza iščeta po dolini, iščeta nekaj med kumrovskimi hišami, blodita po dolini, nikakršnih besed ni slišati. Obrednost se tihotapi v prostor.

Rad bi nekaj vprašal. Dobro leto dni mineva, odkar nimamo več Tita, a tega v Kumrovcu pravzaprav ni čutili. Nič se ni spremenilo, dolgi repi ljudi se počasi premikajo proti skromni hiši Titovega rojstva, domačiji Brozovih. Le zresnjeni obrazi, po katerih tu in tam spolzi solza, so drugačni kot leta nazaj. Je nekaj, kar silijo ljudi v šepet, nekaj, česar si premnogi v dneh žalosti in bolečini niso znali razložiti, in zaradi česar nas je svet spoštoval.

«Narod, ki zna tako spoštovati in ceniti svoje voditelje, je spregovorila v angleščini stanka na strmih stopnicah, nenehno brisoč potno lice, bo še naprej sposoben rojevati heroje in velike ljudi!»

Morebiti bi te besede kjerkoli zavzele kot fraza, kot patetičen izliv, na teh strmih stopnicah so dobile trdno veljavo. Nihče ni nikogar vpraševal, prišlo je samo od sebe. Ni pomembno, odkod sva, niti kako se piševa, povejte Jugoslovanom, da jih občudujeva, da sva jih vedno občudovala... Imate iskreno, dobro in plemenito mladino. To sva videla v Kumrovcu, sta dodala.

Deset tisoč ljudi v Titovi hiši

Z vodičko Dragico Tuda iz Kumrovca stojiva pred Titovo rojstno hišo, sredi vrveža,

Eli Thurssell

kjer je moč slišati vse jezike tega sveta. Mlade Švedinje radovedno opazujejo hišo, ljudi, Augustinčev kip maršala Tita, vse jih zanima, spremljevalci skorajda ne utegnejo odgovarjati. Rade bi se slikale pred mogočnim kipom, a to bi radi tudi drugi. Nihče se ne preriva, mladi rod dostojanstveno čaka na vrsto, da odnese v svet spomin na ljubljenega človeka. Ve se, fotografija bo dobila častno mesto v družinskem albumu in čez leta se bo okoli nje razpletla zgodba, svetla kot vroče kumrovsko sonce.

Kumrovec je eno samo delevišče. Urejšajo okolje, obnavljajo hiše, pravkar so obnovili stari kumrovski hotel, lopate rožljajo na vseh koncih in krajih. Sredi vasi koptilja kronska vpraga in prepotena konjiča strižeta z ušesi in odganjata sitne muhe. Ob vodnjaku tik ceste stara Katice vedoželjno spremlja z očmi živžav in roke se ji tresejo. Pravkar nalita voda si utira pot čez robove, Katica pa strmi in strmi.

Tudi to ni šlo mimo naju. Dragica Tuda se je oddala z molkom, vendar ni bilo nikjer prave možnosti, da bi človek pregnal grenkobo.

Sedaj je spoznanje, da Tita ni več, le nekoliko resničnejše, je naposled rekla. Težko je to dojeti, če si vseskozi s Titom, ne sicer telesno, pa zato v duhu, če dan za dnem govoriš o njem, gledaš njegove stvari, hodiš skozi prostore, kjer je živel v mladosti in te navezgodaj, ko prideš v službo, pozdravi Augustinčev kip.

«Ze ko je bi Tito bolan, se

je obisk znatno povečal. To je prav gotovo pomenilo skrb naših ljudi. Pozimi jih je bilo okoli tristo do štiristo dnevno, sedaj jih je od tri tisoč petsto do štiri tisoč. V eni prvih majskih sobot je prišlo v Kumrovec največ ljudi, odkar je Titova rojstna hiša odprta za ogled. Le-to si je namreč ogledalo deset tisoč obiskovalcev. Navsezadnje, tega si ni težko razložiti: Hiša cvetja in Titova rojstna hiša sta pravzaprav edini mesti, kjer lahko prideš neposredno v stik z vsem tistim, kar nam pomeni ime Tito.

Se vedno prihaja zelo veliko novinarjev z vseh kontinentov. Zanima jih, kaj se je spremenilo po Titovi smrti,

Anneli Stremberg

toda mi odgovarjamo, da nič. Dostikrat nas nejevrno pogledujejo, kot da ne verjamejo, ko pa nekoliko gredo med ljudi, se jim dvom razpuhti. Zdi se mi, da Kumrovec slehernega tujca prepriča o naši slogi, o našem trdnem bratstvu in pripravljenosti, ohraniti vse, kar je Titovo.

Garanje je Dragičino delo. Premalo jih je, komajda obvladujejo vedoželjno množico. Ljudje bi radi pustili pred spomenikom rože, prižgali po starem svečko... toda rože lahko puste pred spomenikom le delegacije. Včasih jih - in čedalje več puščajo tam mladi, ki so jih v Kumrovcu pravkar sprejeli v mladinsko organizacijo, pa maturanti, ki so prihranili maturantski nagelček za Tita. Vendar je težko dopovedati očancu iz bosanskih, črnogorskih hribov, da naj ne

Dragica Tuda

polaga venca, ki ga je naredil sam, pred spomenik. Človeka, ki je prišel tako daleč, da izkaže spoštovanje dragemu voditelju, pač ne moreš razočarati.

Bjelajčev mir

Iz Gorana Bjelajaca je težko spraviti kakšno besedo. Stiskal se je med številnimi drugimi v skoraj natlačeni črni kuhinji Titovega otroštva, že na prvi pogled je bilo videti, da mu je hudo in da se boji spregovoriti. Prišel je iz Podražice iz Bosne. Maturantska ekskurzija šolskega centra Akifa Bešlića iz Mrkonjićgrada. S prijateljem Đurrom Karačem sta se spogle-

Goran Bjelajac

dovala in kot mnogi drugi, sta tudi onadva še naprej ostala brez besed.

Iz zadrege ju je rešila njuna učiteljica Biljana Čalović. «Ponosni smo, da smo se rodili v Titovem času. Da hodimo po njegovih poteh. To pomeni, po pravi, edino možni poti. Vendar je zelo težko ostati na tej poti. Moramo zaradi tega, ker je bil tovariš Tito tako vsestranska osebnost.»

Na parkirnem prostoru ni več niti enega samega prostega mesta za avtobuse. Dobro, Sarajevo, Beograd, Kranj, Ljubljana, Ohrid, Titograd, Sremska Mitrovica, toda ta dan prevladujejo mladi, predvsem mladi Bosanci. Vmes je kakšnih deset s tujo registrsko tablico. Švedi, Nemci, Angleži, Avstrijci.

Na ploščadi pred Domom borcev in mladine čeblijo Švedinje, ki so le malo prej radovedno opazovale vse te enkratne, nepozabne izraze spoštovanja. Se vedno tiči v človeku njihov pogled, ki ra-

zodeva presenečenje. Če bi znal brati poglede - in najbrž se ne bi dosti zmotil - bi jih bržkone lahko prelil v misel: Od kod jemlje vse to ta narod, ti mladi ljudje?

Kar precej zdomcev iz Hrvatskega Zagorja živi na Švedskem in njihovi otroci tam trgajo hlače po šolskih klopih. Tudi v Holmstadu. Nekdo iz Podsuseda se je

dobrota ljudi, njihova odprtost. To je res dežela odprtih src. Takšen je bil tudi Josip Broz, vaš Tito. Gledali smo film Zagreb živi s Titom in še bolj doumeli, kako dober človek je bil. Veliko dobrega je naredil. On bo vedno živel z narodi Jugoslavije.

Videla sem otroke, ki nosijo pred spomenik cvetje, spoznala sem brezmejno

«Ohraniti in braniti vse, kar je Titovo...!»

Biljana Čalović

spomnil, da bi lahko njihova domača šola, šola Matije Gubca, navezala stike s šolo, ki jo je obiskoval njegov sin. In tako so sedaj mlade Švedinje prvič prišle v Podsused na obisk. Poromale so v Beograd, v Hišo cvetja, prišle so v Kumrovec, že nekaj dni jih gostijo Podsusedčani. Veliko vedo o Jugoslaviji, je povedala učiteljica s podsusedske šole, o Titu. K nam je prišlo dvajset otrok z dvema avtobusoma. Še posebej so si želeli videti Tidov rojstni kraj in njegov grob. Ustregli smo jim. Naslednje leto jim bomo vrnil obisk.

«Spoznali smo enkratno, brezmejno spoštovanje!»

Objeta z živim zidom plavalasih Skandinav, sva z Eli Thurssellovo, učiteljico iz Holmstadu, zbirala vtise iz Jugoslavije, Kumrovca. «Najprej me je presenetila

spoštovanje, ki preveva vse ljudi, ki jih ni malo.

Ze prej sem poznala Jugoslovane in Jugoslavijo. Veliko jih je pri nas.

Vedno so govorili vse najlepše o domovini, o Titu in vendarle sem bila presenečena, ko je umrl. Takrat smo bili kot ena sama družina, vsi smo bili iz sebe. Tudi pri nas na šoli smo imeli spominsko slovesnost, o Titu je spregovoril rektor. Starejši smo njegovo smrt občutili še težje kot mladi. Ves ta čas po osvoboditvi smo doživljali skupaj z Jugoslavijo, z njenimi ljudmi brezmejne napore, ki so jih morali vlagati v razvoj, Titovo odločnost in voljo, biti samostojen in v miru krojiti usodo.»

Za nama je spregovorilo dekle, za glavo večja od sošolk: «Kako ponosni ste lahko, da ste imeli takšnega človeka!» Anneli Stromberg bi najbrž zajokala, če bi silil vanjo, tako pa se ji je utrnula solza.

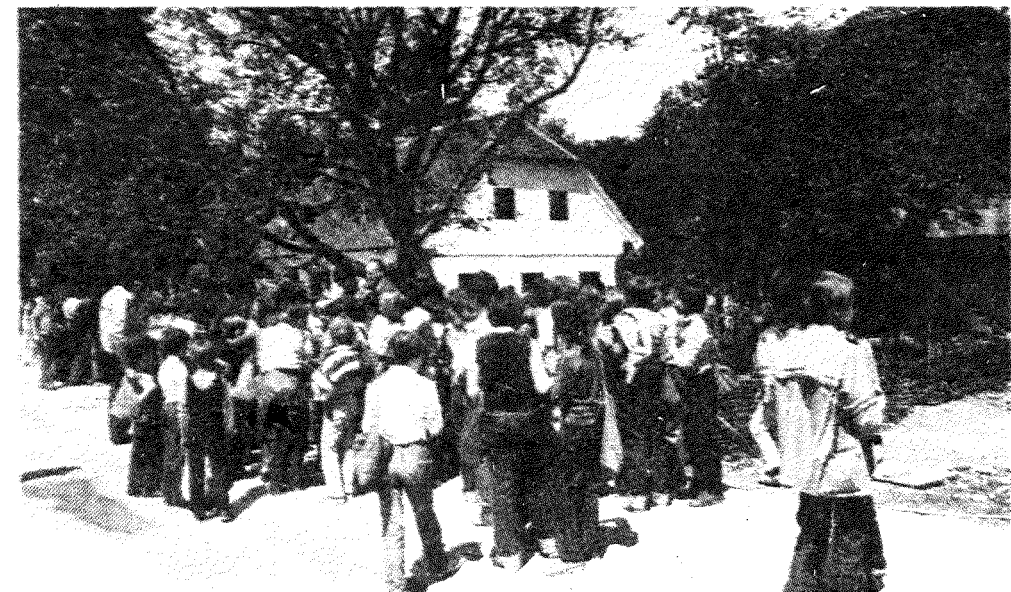
Iz Kumrovca je zadonela pesem.

Tovariš Tito, mi ti obljubljamo.

Jugoslavija. Švedinje niso poznale niti besedila niti melodije, a so vendarle zapele. Peli so tudi na videz mirni in togi Angleži. Pesem se je selila in prelivala iz enega konca Kumrovca do drugega. Menda to ni nič posebnega. Tudi ni nihče posebej pozoren na solze.

Stara Katica ob vodnjaku dan za dnem opazuje mlade in nova zgodba ji je všeč. Kajkrat jo bo še povedala njim, ki bodo prišli. V to trdno veruje. V Hrvatem Zagorju žive ljudje dolgo, sila pokončni so in trmasti, vedrega duha in zaverovani v svoje kričeče modre hišice.

Milenko Strašek

Kumrovec je stičišče mladih Jugoslavije, obiskati in videti rojstno hišo tovariša Tita pa želja vseh.

Maščujte me za ta zločin

Krajevna skupnost Senožeti-Tirna je hribovska manj razvita skupnost s približno 600 prebivalci. Šentlambert slavi 16. junija krajevni praznik

Krajani nekdanje občine Šentlambert nad Zagorjem ob Savi so se pred vojno preživljali v glavnem s kmetijstvom, ki je dajalo le skromen težko prigran kos kruha, saj je bilo v tedanji občini nezaposlenih 80 mladih fantov in približno toliko deklet. Le redki so hodili na delo 8 kilometrov peš v rudnik Zagorje, nekateri pa so bili zaposleni v trboveljskem rudniku in so se k družinam vračali le ob sobotah.

Mehanizacije ni bilo. Utrip kraju so dajale podeželske majhne trgovine in pet gostiln ter dve osnovni šoli z enim učiteljem in planinska Tomažinova koča na Zasavski gori. Ob potokih v nižini pa je klopotalo pet podeželskih majhnih mlinov, ki so mleli težko pridelano zrnje. Ti mlini so tudi med drugo svetovno vojno in v NOB mleli žito za naše prebivalstvo in za partizansko vojsko. Danes je od vseh samo še eden.

Ze junija 1941 so se zbrali na Vrheh nad Trbovljami revirčani, predvojni člani komunistične partije in delavski voditelji, od koder so se premaknili na Čemšeniško planino, kjer se jim je pridružila še zagorska skupina in so ustanovili v juliju 1941 Prvo revirsko četo. Po ustanovitvi čete, ki sta je vodila pokojni narodni heroj Alojz Hohkraut in Sergej Kraigher, predsednik predstava SFRJ, se je premaknila nazaj na

Franc Pavšek

Pleše (nadmorska višina 850 metrov), od koder so napadli v noči iz 8. na 9. avgust 1941 močno nemško postojanko v Zagorju. To je bil prvi večji oborožen napad v zasedeni Sloveniji.

Za četo so dajali hrano in vodo posamezni kmetje iz vasi Goljč, ki je bila četi najbližja. Upor se je začel tudi na našem podeželju. Ustanovni sestanek OF v naši krajevni skupnosti je bil v noči 17. na 18. oktober 1941, in sicer pod kozolcem Antona Čebele iz Selc, št. 5. Organiziral ga je naš domačin Jože Gričar-Metod, ki je delal v Mariboru.

Aprila 1942 je bil na Plešah ponovno organiziran in dopolnjen 1. štajerski bataljon, v katerega smo prišli večinoma mladi fantje rudarji iz Zagorja. Domačini so s hrano podpirali enoto, čeprav so bili nekateri kasneje zato aretirani in postreljeni. Zato ni naključje, da so vklesana v naši krajevni skupnosti na dveh spomenikih imena 90 borcev,

padlih domačinov in drugih, ki so se bojevali z okupatorjem na območju krajevne skupnosti in širom po domovini. Imamo pa tudi devet spominskih obeležij.

Glede na dobro organiziran teren OF na območju naše krajevne skupnosti, ni naključje, da je prva skupina borcev odšla k partizanom že leta 1942, in sicer bratje Gričar in Roviš, Ivan Beja iz Selc in midva. Med NOB pa je bilo iz naše krajevne skupnosti še v letih 1943 in 1944 92 aktivnih udeležencev. Skoraj vsi prebivalci pa so aktivno sodelovali v odborih OF in drugih organizacijah do osvoboditve kakor tudi pri obnovi domovine.

Kar se je zgodilo 15. aprila 1945 v vasi Borje bom zapisal po mojih spominih in spominih Pavškove hčerke, stanujoče v Zagorju ob Savi. Franc Pavšek iz Borja, št. 3, je bil rojen leta 1905. Bil je najstarejši sin očeta ki je padel v prvi svetovni vojni. V družini je bilo 5 mladoletnih bratov in sester. Mati jih je v otroških letih zapustila. Franc je moral z ostalimi prevzeti gospodarstvo na precej veliki hribovski kmetiji. Oblikoval se je v naprednega, razgledanega in delovnega kmeta. Zelo mlad se je poročil z Zoretovo Marijo iz Senožet. V družini se jima je rodilo 6 otrok.

Ob okupaciji je bil med prvimi, ki so se na tem območju vključili v NOB.

Bil je v skupini prvih sodelavcev OF Mirka Vrtačnika in Jožeta Franceljna, Emila Zeleznika in Jožeta Ocepka iz Senožet. (Vsi so že umrli. Ti so se januarja 1942 zbrali na sestanku, ki ga je sklical Jože Vrtačnik v Senožetih. Na sestanku sta bila tudi Jože Gričar-Metod in pokojni narodni heroj Lojze Hohkraut.

Ob ustanovitvi področnega odbora Senožeti-Tirna aprila 1942 v Ramšelnovi hiši pod Goljčami je bil Pavšek med drugimi tudi član tega odbora. V drugi polovici leta 1943 je bil član okrajnega odbora OF Vače-Šentlambert kot referent za gospodarstvo. Hkrati pa je bil član vaškega odbora OF v vasi Borje, kjer so bili tudi njegova žena, Janez Drobež in Štefanija Potočnik. Pavškova sta, čeravno sta imela veliko družino, moralno in materialno podpirala partizansko vojsko in druge ilegalne družine, ki so se morale pred okupatorjem nasiljem umakniti iz revirjev.

V vasi sta bili v drugi po-

lovici leta 1944 čevljarska in krojaška delavnica. Po raznih ovaduhih je sovražnik izvedel za aktivno delo Franca Pavška in ga je imel na seznamu za likvidacijo. Zločin v Borju je ostal kot ostra bolečina v srcih naših borcev in vaščanov, ki so ga nosili še tudi po vojni.

Bila je nedelja 15. aprila 1945, ko je pridivila morilske nemška drhal esesovcev, pomešana z belogardisti iz Izlake. Z njimi je bila tudi neka ženska - izdajalka. Poznali smo jo kot partizanko, ki je bila pri komandi mesta Vače. V naši hiši je bila 8. januarja 1945 in moj brat Franc jo je poznal, ko je prišla z nemškimi morilci. Izdajalka brata ni poznala. Ves čas je stala zunaj hiše pod stopniščem. Neznani fašist je prestopil prag naše hiše. Z brzostrelko, ki jo je imel v rokah, je dvakrat močno udaril mojega očeta po glavi in ga zmerjal z banditom. Izstrelil mu je rafal v prsi in takoj nato še drugega v glavo. Oče se je zgrudil mrtev. Morilec je pripravil še tretjega in ga

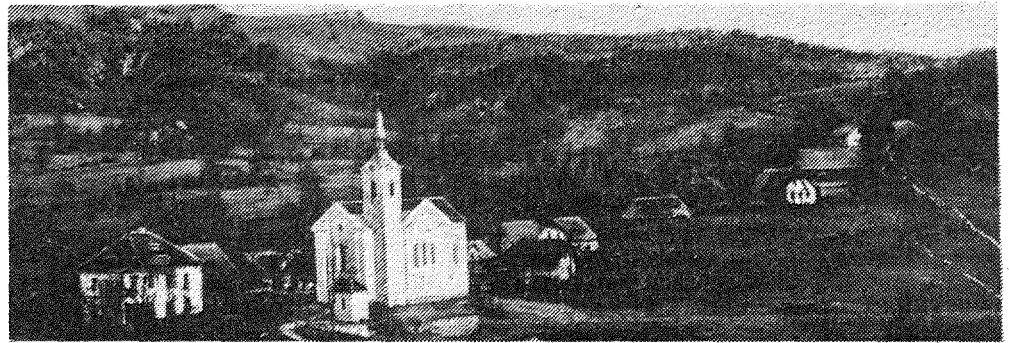
nastavil moji mami na prsi, na katerih je imela dobro leto staro hčerko Elizabeto. Mama je popolnoma zardela. V njenih očeh nismo videli niti ene same solze. Fašist mame ni ustrelil, vendar je bila od tedaj dalje bolna in je kmalu po vojni tudi umrla.

Tako nas je ostalo šest otrok brez staršev in še danes nosimo v srcih ta grozen prizor, ki ga ne bomo nikoli pozabili.

Jaz kot 15-letna hčerka, ki sem gledala, kako mi bijejo očeta in kako zatem umira mati, nosim to s seboj v srcu že 35 let. To je tragedija in bolečina, ki nam ne bo nikoli odvzeta in nikdar pozabljena, pripoveduje Gamškova hčerka Francka.

Ko smo se zbrali po odhodu okupatorjevih vojakov, ki so hkrati tudi nas oropali nekaterih dragocenosti in prehrane, smo videli na tleh v mlaki krvi svojega očeta z odprtimi očmi in stisnjenimi pestmi kot da bi nam hotel govoriti: Za ta zločin me maščujte.

Milan Garantini

13

Vlado Kresnik

Zapiski
iz vojnega
ujetništva
1941-45

Izmenjali smo izkušnje. Mihail je pripovedoval o grozotah, ki jih Nemci uprizarjajo na zasedenih področjih Sovjetske zveze: požigi, množična ubijanja, deportacije. V taboriščih nepopisna lakota, pomanjkanje zdravil, boj s peščico rooajevcev, ki vohunijo in trosijo defetizem, češ sovjetska oblast pobije vse sovjet-vojnne ujetnike, ki ji pridejo spet v roke. Mi smo poročali o položaju v taborišču. Češ o ilegalni tehniki, Mirko o trdoživosti in uspešnosti protifašističnega gibanja, risali smo raznoternost in pestrost protinacističnih silnic v konglomeratu številnih narodnosti taborišča, pripovedovali smo o neizbežnosti individualnega nasilja nad kolaboracionisti.

Po nekaj dneh sta Mihail in Adam prišla s predlogom, naj se sestanemo predstavniki Partorganizacij. Čas sestanka: po dogovoru. Kraj sestanka: sovjetsko taborišče, v eni izmed mnogih praznih barak, konspiracija je na ta način zagotovljena. Konspiracija praznega prostora res ni sporna. Sporno je le bilo, kako tja priti.

Mirko in Češ sta me delegirala na sestanek. Navsezadnje - to je bil moj »resor«, povezava z odporiški gibanji drugih nacij taborišča.

Bilo je megleno dolgočasno popoldne. Obkel sem se v uniformo »ničijega« vojak: belgijsko kapo, bluzo kdo ve katere vojske iz prve svetovne vojne, posodil mi jo je bil Albin, in hlače, sešite iz neopredeljivega šinjela. Od daleč sem kazal lazaretsko prepustnico stražarju pri vходу v sovjetsko taborišče. Stražar je kimnil, vojna ga je očitno prepričala, da se je naj vsaj naveliča.

Taborišče je bilo prazno, kot izumrla filmska vas v westernu. Na vogalu ene izmed barak brez življenja je čakal Mihail. Sledil sem mu in stopil za njim v barako. Zaradi zaprtih naoknic je bila tema in popolna tišina.

V kotu se je prižgala sveča. Vrgla je nekaj svetlobe po dolgi mizi, za katero je sedelo več ljudi, med njimi Pit, nasmejan kot na kmečki ohceti. Mihail nas je predstavil. Za njim sem bil Volodja, njihovih imen si nisem mogel zapomniti, bilo jih je preveč. V spominu mu je ostalo le ime Ovčeničkova, zakonspiriranega majorja, s katerim smo se pozneje večkrat sestajali, ko smo proti zadnjim dnem vojne prevzemali taborišče pod lastno upravo.

Glavna osebnost med sovjetsko tovarišjo je bil Morozov, zakonspirirani politikomisar. Ko so ga Nemci ujeli, so nekaj sumili. Mučili so ga, da bi izsilili priznanje. Zaradi zverinskega pretepanja je oglušel, a ni se izdal, in je ostal živ.

Zadaj za pogradi se je nekaj premaknilo, v temi so se odprla in zaprla vrata.

»Naša straža,« je pojasnil Ovčeničkov.

»Povsod smo postavili straže.«

Dogovorili smo se za program in postopek na sestanku. Vsak predstavnik partijske organizacije določene narodne skupine taborišča bo pregledno orisal delo organizacije in politično situacijo znotraj svojega nacionalnega področja, nato razprava.

Znašel sem se med Pitom, ki je zastopal Résistance in ne Partije, in ki ni znal besedice rusko, in na drugi strani med dinamično rdečearmejske elite, v kateri je prevladoval vojaški in partijski duh brez besedice francoščine. In gluhi Morozov - njemu so polkričaje ponavljali vsako besedo in stavek pogovora, ki se je vlekel in vlekel -

in čas je hitreje tekel kot razreševanje same tematike.

Kljub kočljivi strukturi sestanka smo dognali nekaj stvari, sestanek se je iztekkel v koristno smer. Najprej se je oglašil sovjetski predstavnik. Sovjeti pričakujejo drugo fronto, je dejal. Drugo fronto torej, s katero zahodni zavezniki zavlačujejo. In druga fronta je lahko severnonemška obala in Holandija. V takšnem primeru smo s stalagom XI B vključeni v vojno operacijsko področje, in mi vsi smo vojak, mar ne? - je dejal. Sovjeti so v taborišče med vojne ujetnike vtihotapili dovolj oficirskega kadra, da bodo sovjeti v hipu spet organizirana armija. In - je vprašal - kako so pripravljene v tem pogledu druge nacionalne Partije ter protifašistični odbori, ali kakor se že te organizacijske tvorbe imenujejo? In - je dodal, ne gre pozabiti, da sovjetski ujetniki množično umirajo.

Resnoba obrazov, ki so sedeli okrog mize, je sama po sebi potrjevala resnobo izrečenih misli. Takšno - se mi je zdelo - je vedenje ljudi, mimo katerih je v tisočih oblikah šlo znamenje smrti, na fronti, v taboriščih, podoba smrti kot grozljiva varianta življenja. Rdečearmejski oficirji niso mogli poznati ohlapnosti vojaka.

Sproti sem poskušal Pitu prevajati razlago in vprašanja sovjetskega predstavnika. Na Pitovem krogličnem izrazu, ki je dobrušno žarel ob medli plapolajoči razsvetljavi, sem videl, da ga je premočnost sovjetskega govornika globoko prizadela. Ne v čustveno negativnem smislu. V smislu vesti, ki se nenadoma pojavi v občutljivi prefinjeni duši, kadar se sreča z nesrečo, za katero ni nič kriv.

Pit je spregovoril. Poročal je o Résistance, ki združuje Francoze, Belgijce in Ho-

Različni datumi smrti

Smrt kurirja Vestra

Bilo je proti koncu avgusta 1944. leta, ko je bila radijska skupina Koroškega odreda v Koprivni v zemljanki med kmetijo Goloba in Zdovca, od koder je bila kurirska zveza. V tej ekipi so bili:

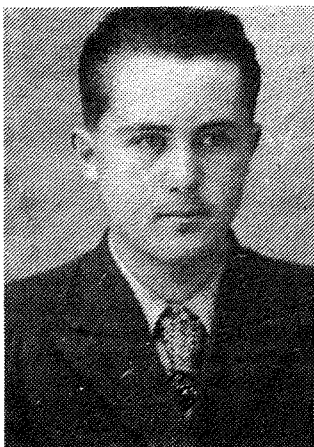
radiotelegrafist Miloš s Primorske, Blaž z Dolenjske, Stane s Primorske, Polde iz Trsta, Zvone z Gorenjske, Štefan z Gorenjske, Damijan Havdej-Ciril iz Solčave in Silvester Keber iz Koprivne.

Vester je bil še mlad. Rodil se je 28. novembra 1927 v Koprivni, in ni še dopolnil 17 let in poln življenja kakor tudi po naravi vedno dobre volje. Ko se vračal usodnega dne s kurirske zveze, je prinesel tudi nekaj medu, ki ga je dobil pri Potočniku v Koprivni. Povabil je ostale tovariše na sladko malico. Stopili so v krog ob smreki. Vester si je obesil na ramo angleško brzostrelko in se naslonil na smreko. Ko se je premikal ob smreki in z brzostrelko drgnil ob njo, mu je padla na tla in se sprožila. Vsi so bili iznenadeni, saj sprva niso niti vedeli, od kod strela. Ko se je Vester zgrudil, so tako skočili tovariši k njemu, da bi mu pomagali. Dobil je strel skozi levo nogo v trebuh. Nudili so mu prvo pomoč, ter poskrbeli, da bi ga čimprej spravili v partizansko bolnišnico. Do Lipolte v Koprivni so ga nosili zavitega v plahti. Tu so dobili konja in kmečke gare in ga naložili ter odpeljali.

Tedaj je bila tudi nemška hajka in Nemci so jim bili za petami, zato so morali pohiteti s prevozom. Pot je bila zelo naporna, še posebej za ranjenega Vestra, ki ga je med vožnjo na garah po strmih in kamnitem kolo-vozu premetavalo z ene strani na drugo. Prosil je tovari-

še, naj ga ustrelijo in rešijo trpljenja. Na Robnikovem vrhu je bil v zasedi bataljon VKO. Tam je bataljon prevzel Vestra in prenesli so ga do partizanske bolnišnice v Robanov kot.

Bolnišnice pa takrat v resnici ni bilo. Nad Gašpirčevim grabnom pod grebenom Sušna je bil od 3. avgusta da-

Silvester Keber

lje zasilni bivač za ranjence – narejen iz zavezniškega padala, ki pa so ga po odhodu bolničarke Anice Erzenove, Pepce poročene Tomažin, na novo delovno mesto v Bistro na Koroško 17. avgusta 1944, prenesli h gradbeni ekipi, ki je gradila novo bolnišnico I ob hudourniškem jarku Medvejak visoko v skalah na desnem bregu potoka Bele v Robanovem kotu. Kolikor pa je bilo še premičnih ranjencev, so jih premestili v premično bolnišnico na kmetijo Podraduho (Račnik). Med nemško hajko od 19. avgusta do 29. avgusta so pripeljali v Robanov kot tudi Vestra. Na zdravljenje je v tem času prišel tudi v. d. komandanta VKO Dušan Vlej-

sevič, rojen 27. decembra 1919 v Božiču, občina Pounska, ki je 1. septembra 1941 vstopil v Kozarski odred, pozneje je bil v K. K. udarni brigadi in Kosovelovi brigadi in od tam je prišel na Koroško. Očeta in mater so mu Nemci poklali, štirje bratje so padli, brat Mile pa je bil pri partizanih. Bil je član KP od 1. decembra 1942.

Osebe bolnišnice in ranjenec so bili takrat zaradi hajke pod milim nebom na desnem bregu potoka Bele pri Robanovem travniku, brez kirurga in potrebne kirurške opreme. Zato je Vester moral umreti. Ker je hajka minila na solčavskem terenu in se premaknila v Koprivno in Bistro je bil prepeljan na solčavsko pokopališče.

Komanda mesta Solčava (AIZDG fasc. 353/2 list 480) je dne 29. avgusta 1944 izdala Silvestru Ikovicu iz Solčeve ukaz, da takoj izkoplje na pokopališču jamo, ker bo popoldan že pogreb.

Iz poročila komande mesta Solčava z dne 30. avgusta 1944 razberemo, da je bil pogreb od 17. uri. Pogreba se je udeležila tudi častna četa komande mesta, ki je izstrelila tudi častno salvo. Vodil jo je politični komisar Tegel, nagrobni govor pa je imel zastavnik Franc Zajec.

Ker so nejasnosti pri datumu ranitve in netočnosti pri napisu na nagrobnem spomeniku na solčavskem pokopališču, kjer piše, da je umrl 26. 9. 1944, v kroniki Črne na Koroškem pa 15. 9. 1944. Kdo ima torej prav? Zato prosim tovariše iz radijske ekipe, če se spominjajo tega tragičnega dneva ali če obstajajo dokumenti – poročila, da mi jih pošljejo in dopolnijo tudi svoja imena.

Anton Iko

Naši znaki

Za junaki vojne junaki dela

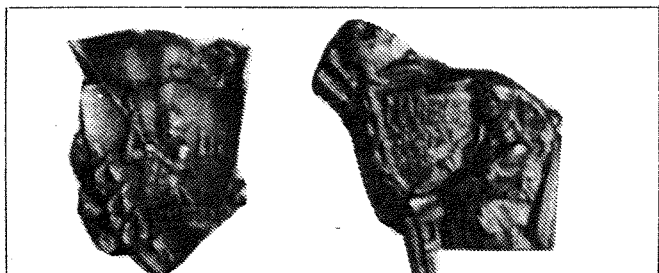
Nadaljevanja o naših partizanskih odličjih so se iztekla. Hvala predstavnikom vseh brigadnih in podobnih odborov, ki ste nam pri tem pomagali in nas opozarjali na znake, ki bi jih bilo treba predstaviti na straneh TV-15. Vedno nove partizanske enote se odločajo za svoje spominske znake in vsaka teh medalij bo terjala obuditev naše rubrike. Predstavi-

Se težje pa bo, če nam ne boste pomagali, pisanje o znakih za prostovoljno in udarniško delo v letih po vojni. Uredništvo se je namreč odločilo, da predstavi tudi znake iz tistih let. Znaki z zveznih delovnih akcij so razmeroma zelo znani, mnogi naši slovenski pa so utonili že v pozabo in skušali jih bomo priklicati nazaj. Vsak je bil plačan z znojem in žulji

ka in kristalno čista ter poštena željna pomagati po svojih močeh na poti k lepšemu življenju. Vanj so tudi verjeli.

Iz obdobja prvih povojnih let imamo v naših pregledih tele znake za udarništvo, za sodelovanje pri prostovoljnem delu ter za sodelovanje na raznih akcijah: Krško polje 1945 (in še ena kovinska značka brez letnice?), Pesnica 1946, 2. Mladinska delovna brigada Slave Klavore Maribor, Šamac-Sarajevo 1947, Za obnovo Jesenic, delovne akcije ljudske mladine Slovenije 1947, prostovoljno delo 1947 Ljubljana, prostovoljno delo 1947 Maribor, Prostovoljno delo 1948 Ljubljana, prostovoljno delo 1948 Maribor, zadružni dom 1948, Goriški Lijak 1947, Nova Gorica 1948, Ajdovščina 24.-25. VIII. 1946, OO OF Jesenice 1948, delovna brigada OF, udarnik Gradisa, uradnik Slovenija-cest in – to je vse. Sam seznam zveni pecej velikopotezno, žal pa je resnica nekoliko drugačna. Nekateri izmed teh značk so dobesedno brez vsake razlage in – če ne boste pisali ter nam pomagali – bodo takšne predstavitev zelo puste in revne. V zadregi bom seveda najbolj jaz kot pisec teh vrstic, in vsako pismo na naslov uredništva ali kar na moj naslov (J. Švajncer, Cesta zmage 92, Maribor) bo zelo dobrodošlo. O znakih udarnik Gradisa in udarnik Slovenija-cest ne vem dobesedno nič in tako je še z marsikaterim znakom. Tiste, ki jih poznamo, bomo posebej objavili na fotografiji in vas prosili za pojasnilo. Ob prej naštetih značk je skoraj neverjetno, da ne bi našli posebne značke za prostovoljno delo v Celju in še in še je takih vprašanj.

Janez J. Švajncer

Kdaj in za kaj sta bili podeljeni znački na sliki? Levo bronasta značka »za obnovo Jesenic«, desno bronasta značka Maribor 28.-29. XI. 1948.

tev na straneh našega tednika bo pomagala pri ustvarjanju popolne podobe o tej strani negovanja tradicij narodnoosvobodilnega boja in revolucije. Mirne vesti lahko rečemo, da so šele nadaljevanja v TV-15 pokazala, kolikšno bogastvo imamo na Slovenskem zbrano na tem področju. Morebiti smo izpustili katerega izmed spominskih znakov in se ta ali oni bralec jezi in sprašuje zakaj. Odgovor je zelo preprost. Slovenska faleristika ubira prve korake in še zdaleč nima nihče (najmanj pa ruzelji) pregleda nad vsem, kar je nastopilo pri nas na področju odličij in znakov. Zato je vsak napotek naših bralcev zelo dobrodošel in zaželen.

Kot smo že zapisali, bi brez vaše pomoči – naši bralci – težko napisali o naših partizanskih znakih vse, kar smo.

ter prislužen v letih, ko je bilo življenje zelo drugačno od današnjega. Z obujanjem spomina na znake za prostovoljno delo in za udarništvo ne bomo poskušali sentimentalno vzdihovati po »lepih strih« časih. Niso bili samo lepi in za tista leta ni kar tako zapisano v Pregledu zgodovine Zveze komunistov Jugoslavije (Ljubljana 1963, stran 379), da sta administrativni način vodenja in politika prisiljevanja v praksi čedalje bolj ovirala razvoj socialističnih sil. V vsakdanjem življenju je marsikaj zaudarjalo po stalinizmu, toda naše vrstice ne bodo spomenik tem temnim stranem.

Z njimi bomo skušali obuditi spomin na zanos, ki je gnal množice k delu za obnovo domovine. V tisoče in tisoče mladih je bila ena sama veli-

landce v stalagu, o kompromitirani manjšini kolaboracionistov-frankistov, o najširši povezavi s civilnimi delavci in o notranji trdnosti protifašizma, ki po zahodni Evropi ustvarja oborožene skupine makijev in diverzantske skupine v Holandiji – vse skupaj kot priprava druge fronte. Bil je rahlo zanešen. A zdelo se mi je, da v njegovem tonu neslišno drhti vest pastirčka, ki sosedovemu pastirju poskuša prikriti, kako majhna je njegova čreda.

Brilvka je sproti ugašala ter znova in znova poskušala porajati nekaj svetlobe v prostor, ki ga je omejeval presušen les in v njem prikrita trohnoba. V takšnem ozračju so stvari videti drugačne, kot so. Identiteta ljudi zgineva neverjetno hitro in temeljito. Vsi vojni ujetniki so si v nečem enaki.

V ozračju sovjetske barake, kjer je bil naš sestanek, ni bilo te fatalistične poenostavljenosti. Zdela bi se lahko, da je prav nasprotno, identiteta vsakega posameznika poustvarjala svojo naravno moč z vso doslednostjo. Zdela se je, da so se sešli izrazlični tokovi; tisti, ki jim je dimenzija svet, z onimi, ki ne prestopajo bregov vaše struge.

Pogledi so se obrnili vame. Pomenilo je, da je prišla vrsta name, da nekaj povem omizju resnih mož.

Lotil sem se situacije v taborišču. Orisal sem protifašistično ilegalno kot konkordat večine nacij taborišča, razen Poljakov. Poudaril sem prevladujočo vlogo francoske Résistance, ki pa je pestra zmes stremeljenj, kjer se je zbralo vse protinemško, od rojalistov do komunistov. Nihče ni danes sposoben predvideti, kaj bi bilo iz te zmesi z imenom protifašizem v primeru, da je stalag vržen v strateško vročo situacijo.

Jugoslovani – sem dejal – se organiziramo na temelju narodnoosvobodilnega boja v domovini pod avanturdo vlogo KP. Proti sebi imamo manjšino, ki se pokriva deloma z monarhizmom, deloma je bolj ali manj odprto pronacistična. Sodelujemo seveda s protifašistično ilegalno stalaga. Kar se tiče vojaškega angažiranja jugoslovanskih ujetnikov v primeru zavezniških operacij v smislu druge fronte, sem poudaril, da bo treba temeljit razlog, ki bo popolnoma v skladu z narodnoosvobodilnimi naporji jugoslovanskega ljudstva v domovini, da bi se jugoslovanski ujetnik pustil mobilizirati v akcije. V akcije, ki ne bodo nikakršna generalska avantura.

Lovil sem izraze in jih oblikoval v nekakšno ruščino. Razlaga je zaradi počasnosti mojega govorenja bržčas izzvenevala zelo premišljeno.

V pogledih okrog mize je vladal neprodiren mir. Noben pobjlsk, ki bi oznanjal vsaj trohico notranjega vznemirjenja, kakršno se spočne spontano na primer ob srečanjih sorodnikov, ki se dotlej še niso poznali, noben tak pobjlsk se ni utrlil.

Pit je radovedno opazoval omizje. Žulil je pipo v rokah in njegova dobrodušnost je govorila: »Ničesar sicer nisem razumel, a vseeno se z vsem strinjam«.

Ovčnikov se je odkašljajal:

»Nu tak, slišali smo vas – a v čigavem imenu ste govorili?«

Bolj naravnost ni možno oblikovati vprašanja, v katerem je nekaj prirojene previdnosti, predvsem pa zvrhana mera skepse.

»Sem delegat jugoslovanske Partije stalaga in sekretar Antifašističnega komiteta jugoslovanskih ujetnikov.«

»Titó?« je kratko vprašal glas iz omizja.

»Tito,« sem potrdil. »Titovi pripadniki smo.«

Obrazi okrog omizja so se v hipu omehčali. V brleči svetlobi se je pojavil prijazen svit, besede odobravanja so spremenile ton ozračja barake. Ovčnikov mi je prek mize segel v roko, prijateljsko ozračje so čutila moja ramena. Mihail se je samozavestno smehljaj sovjetski tovarišiji, nekako tako, češ ali vam nisem dejal? In Pit je sijal. Njegova široka duša ni potrebovala besed, ki bi jih razumela, vsrkavala je prijateljsko atmosfero, ki se je stekala v hipu.

Bil je svojevrsten občutek, sedeti v temni baraki na ilegalnem partijskem sestanku, brez zaledja partizanske hoste, tako rekoč sredi nacistične divjine – in doživeti v nekaj minutah renesanso vedenja in besedovanja in dojemanja stvari po zaslugi enega imena: Tito.

Za oblikovanje sklepov je zmanjkalo časa. Prihitej je sovjetski stražar in povedal, da so se začeli nemški postni menjavati. Pohiteti bo treba iz sovjetskega geta, dokler je na vhodu še isti stražar.

Partijskemu jedru našega protifašističnega komiteja sem poročal o poteku sestanka v sovjetskem getu. Imel sem priložnost videti na Mirku in Čeču, kako sta na isti način podoživljala trenutke partijskega utrjevanja v taborišču kot jaz: velika postajaš, domovina!

V naslednjih dneh smo osnovali Internacionalni partijski komite stalaga XI B Fallingbostel. Francoska in belgijska KP sta delegirali v komite Reneja Goldsteina, sovjetska KP učitelja Sašo.

Začeli smo z analizo politične situacije v taborišču, sledile so politične smernice. Protifašizem taborišča, ki je dotlej imel roke, je dobil tudi glavo.

9. »Tretja« fronta

Vojna se je vlekla. Medtem ko sta rdeča armada in jugoslovanska partizanska vojska s krvjo osvobajali svoji deželi izpod nacistične okupacije, so zavezniški osvobajali svoj imperij, severno Afriko.

Internacionalni partkomite, »mlad«, poln ambicij, je pogosto zasedal. Analiza vojne situacije je bila jasna: konec vojne je še daleč, pronacistična pripravljenost Nemcev celo pridobiva pri obsegu, in vzrok tej anomaliji je strah pred napredovanjem sovjetov proti rajhovskim mejam. Taktika zahodnih zaveznikov – vrag vedi, če ne meri prav na to obče znano rusofobijo Nemcev. Takšno je bilo mnenje Saše in Reneja. A ko smo se poskušali poglobiti v geografsko karto, v izkrcavanja in premikanja zavezniških čet v Tuniziji in v streteško prerivanje z Rommelom, medtem ko je pomorsko obrobje severne in zahodne Evrope ostajalo v nezasedenem zatišju, se je o zaveznikih dalo misliti tudi drugače: strategija je navsezadnje odvisna tudi od sposobnosti izvajalcev.

Saša je od svoje organizacije prinesel Internacionalnemu partkomiteju poslanci: ustanovljena je Bratska zveza ujetnikov in deportirancev po celi Germaniji, Zveza pripravlja oboroženo vstajo; sovjetska KP stalaga se je zvezi že pridružila. Predlog: Internacionalni partkomite naj poveže v bratsko zvezo vse partije ter protifašistične organizacije stalaga. Z drugimi besedami: stalag je treba organizirati v armado, pripravljeno na oborožen up. r. Upor vseh vojnih ujetnikov v Nemčiji.

Se nadaljuje

Čedalje zajetnejši »črni sezname«

Rastoča brezposelnost v industrijsko razvitih državah

V petek pred štirinajstimi dnevi so končali šolsko leto v šoli v Kirkbyju blizu Liverpoola na Angleškem. Ravnatelj je tedaj vprašal sto mladih ljudi, starih pretežno šestnajst let, koliko od njih si je že zagotovilo delo, zaposlitev s polnim delovnim časom.

Iz vrst šolarjev sta se dvignili dve roki, poroča reporter dnevnika The Guardian.

Največ dvajset od sto maturantov bo nadaljevalo šolanje, za druge pa je »malo upanja«, da bodo dobili delo, če izvezememo nekaj možnosti v mladinskih zaposlitvenih centrih, imenovanih Youth Opportunities Programme – pa še v teh številu prostih delovnih mest naglo kopni.

V okolici te šole podjetniki zapirajo vrata tovarn, delavnic, podjetij in starši morajo čedalje pogosteje prositi za brezposelnostno podporo. Sodeč po najbolj črnogledih cenitvah je na območju tega kraja 34 odstotkov odraslih brez dela, na cesti, kot se reče. Med mladino, ki je končala šole, je 42 odstotkov takih, ki ne dobijo dela.

Reporter omenjenega dnevnika navaja izjavo 16-letne Linde Sharkey, ki bo sicer nadaljevala šolanje:

»Kakšen smisel ima prizadevati si v šoli, pri učenju, če je pa tri milijone ljudi na cesti? Tu lahko dobi službo samo peščica. Dežela je na tleh in severozahodna Anglija je pokopališče. Močno si prizadevam, toda včasih pomislim: Kakšen smisel ima vse to? Zakaj neki bi bila nekaj posebnega?«

Lindin oče je mesec dni brez dela. Bil je šofer tovornjaka, podjetje je šlo na boben, zdaj je star petdeset let in ne more dobiti druge zaposlitve.

»Med maturanti na tej šoli je opaziti črnamer in občutek izgubljenih iluzij, ki prišleka presenetli,« poroča reporter.

Večina teh fantov in deklet ima med ožjim sorodstvom koga, ki je brezposeln in se ne sramuje govoriti o tem, zakaj brezposelnost je tudi zanje in za njihove vrstnike del vsakdanjosti: od lanskim maturantov jih je po letu dni samo četrtina dobila zaposlitev.

Kirkby sodi med »črne žepe« brezposelnosti na Angleškem, kjer je brezposelnost najhujša.

The Guardian v isti številki za primerjavo navaja primer šolskih absolventov v čednem podeželskem mestecu s 5.000 prebivalci Ongarju, ležečem ne tako daleč od Londona. Tod so se pred dvema letoma maturanti skoraj brez težav dobili zaposlitev, če niso nadaljevali šolanja na višji šolski stopnji. Letos je drugače. Lani je svetovalec za zaposlovanje imel opravka z devetimi maturanti, ki niso mogli dobiti dela. Letos ga je obiskalo že 60 mladih ljudi. Svetovalec (ta dela za širše območje, kot je Ongar sam) izjavlja: »Ne vem, kaj naj letos storim. Na razpolago imam štiri prosta delovna mesta in do 1.200 kandidatov zanje.«

Naj še navedemo, da je stopnja brezposelnosti v tem delu Anglije komaj štir odstotna, medtem ko je zdaj povprečje za Veliko Britanijo že več kot deset odstotkov aktivnega prebivalstva.

Gornji odlomki iz pisanja enega vodilnih britanskih dnevnikov dovolj nazorno kažejo, da je ujma brezposelnosti ena glavnih, če že ne glavna skrb ljudi v Angliji, pa tudi v Zahodni Evropi, v desetih članicah evropske skupnosti.

O tem, kolikšna je ta brezposelnost, bo govor v nadaljevanju tega sestavka. Pri tem je potrebno upoštevati, da gre za položaj v dobrih delu Zahodne Evrope, ki je vključen v evropsko skupnost. Kot dopolnitev bomo dodali nekaj podatkov iz sosednje Avstrije, ki sicer ni članica evropske skupnosti, je pa zaradi sosesčine in nekaterih posebnosti bržkone zanimiva.

Brezposelnosti v dveh drugih industrijskih velikanih, Združenih državah Amerike in Japonski se bomo tu in tokrat lotili samo mimogrede. Toda naj povemo, da je strah pred naraščajočo brezposelnostjo značilen za skoraj ves zahodni industrijsko visoko razviti svet, ki ga običajno označujemo z imenom »dežele OECD«. Ta organizacija visoko razvitih držav namreč v svojih prognozah predvideva, da bo v vključenih državah sredi prihodnjega, 1982. leta, brezposelnih kar 25 milijonov ljudi. Po drugih podatkih (ali napovedih) naj bi evropske članice evropske skupnosti imele do leta 1985 že dvanaest milijonov brezposelnih.

Tole pisanje – tu in tokrat – ne more zaobjeti vprašanja, kako je z zaposlovanjem in brezposelnostjo v deželah v razvoju na eni in socialističnih državah na drugi strani. Zato je pri prebiranju teh vrst potrebno imeti pred očmi, da gre samo za del sveta, organiziranega v evropski skupnosti, sprito česar utegne biti podoba deloma enostranska – ali vsaj videti takšna.

Kar zadeva evropsko deveterico (oziroma s članstvom Grčije deseterico), ne gre prezreti nekaterih ključnih podatkov, zadevajočih zaposlenost oziroma brezposelnost:

Leta 1974 je bilo na območju teh držav tri milijone ljudi brez dela, leta 1978 šest milijonov, letos jih je osem milijonov; po uradnih statistikah, ki jih v celoti, predvsem pa glede na posamezne države nekateri kritiki spodbijajo, meneč, da so podatki preizkušeni.

Naj si že bo tako ali drugače, oglejmo si druge podatke, ki rišejo razsežnosti problema, s katerim se industrijsko razvita Zahodna Evropa dolgo vrsto let ni ubadala, ki pa se je pojavil nekako z naftno krizo v letih 1973/74, ko je dramatičen skok cen nafte napravil konec proizvodnji, temelječi na poceni energiji; s tem pa ni rečeno, da je ta gospodarsko-financijska preokupacija bila glavna ali celo edina sprožila plazu brezposelnosti.

Statistike, ki se jim po vsem videzu da verjeti, kažejo, da je po letu 1975 zaposlovanje v deželah evropske skupnosti naraščalo skoraj dvainpolkrat počasneje, kot je naraščalo aktivno, zaposlitev iščočih prebivalstvo.

In tako načrtovalci, prognozerji, statistiki menijo: če bo šlo tako naprej, bo v evropski skupnosti že do leta

1985. dvanaest milijonov ljudi brez dela, odvisnih od večjih ali manjših brezposelnih podpor.

V skupni prilogi štirih vplivnih zahodnoevropskih dnevnikov – francoskega Le Monde, italijanske La Stampa, britanskega The Times in zahodnonemške Die Welt – Michel Godet piše, da »tiha večina« napoveduje, da se »prava brezposelnost šele začne«. To naj bi bila posledica odziva teh evropskih držav na zunanje izzive, kot so zdržena naraščajoča cena uvožene nafte, potreba po prilagajanju novim, veliko bolj zamotanim gospodarskim razmeram, potreba po naraščajočem izvozu, kar postavlja tudi večjo konkurenčnost pri cenah, kvaliteti itn., zlasti še glede na velike tekmece, kakršni sta Japonska in Združene države.

Vse to pa sili gospodarstva

njuje značilnosti in predvsem posledice nove, tako imenovane poindustrijske dobe, v kateri čedalje bolj vladajo računalniki, avtomatizacija, roboti. Pri tem navaja med drugim tele značilne primere:

● S tem da so nadomestili mehanične dele z mikroelektronskimi napravami, so pri izdelavi teleprinterjev, števec ali šivalnih strojev zmanjšali število zaposlenih za 40 do 50 odstotkov.

● Kontrolne naprave na podlagi mikroelektronike so se v zadnjih letih tako pocenile, da je delež stroškov kontrole izdelkov zdrnil s 50 odstotkov zgolj na deseto celotnih stroškov. Vsaka taka supermoderna naprava pa nadomesti dva specializirana delavca.

● Industrijski roboti, izpeljanke uporabne mikroelektronike, se uveljavljajo

ni znesek prispevka, davka ipd.), medtem ko je mogoče 25 do 30 odstotkov pisarniških opravil avtomatizirati.

Kakšne posledice se zavoljo tega že kažejo v industrijsko razvitem svetu, recimo v Zahodni Nemčiji?

V bankah, zavarovalnicah, v javni upravi potrebujejo čedalje manj »ročnih« pisarniških moči. Podobno velja za pošto, transport, pomorski in letalski promet. Krči se tudi v trgovini zaposleno osebje.

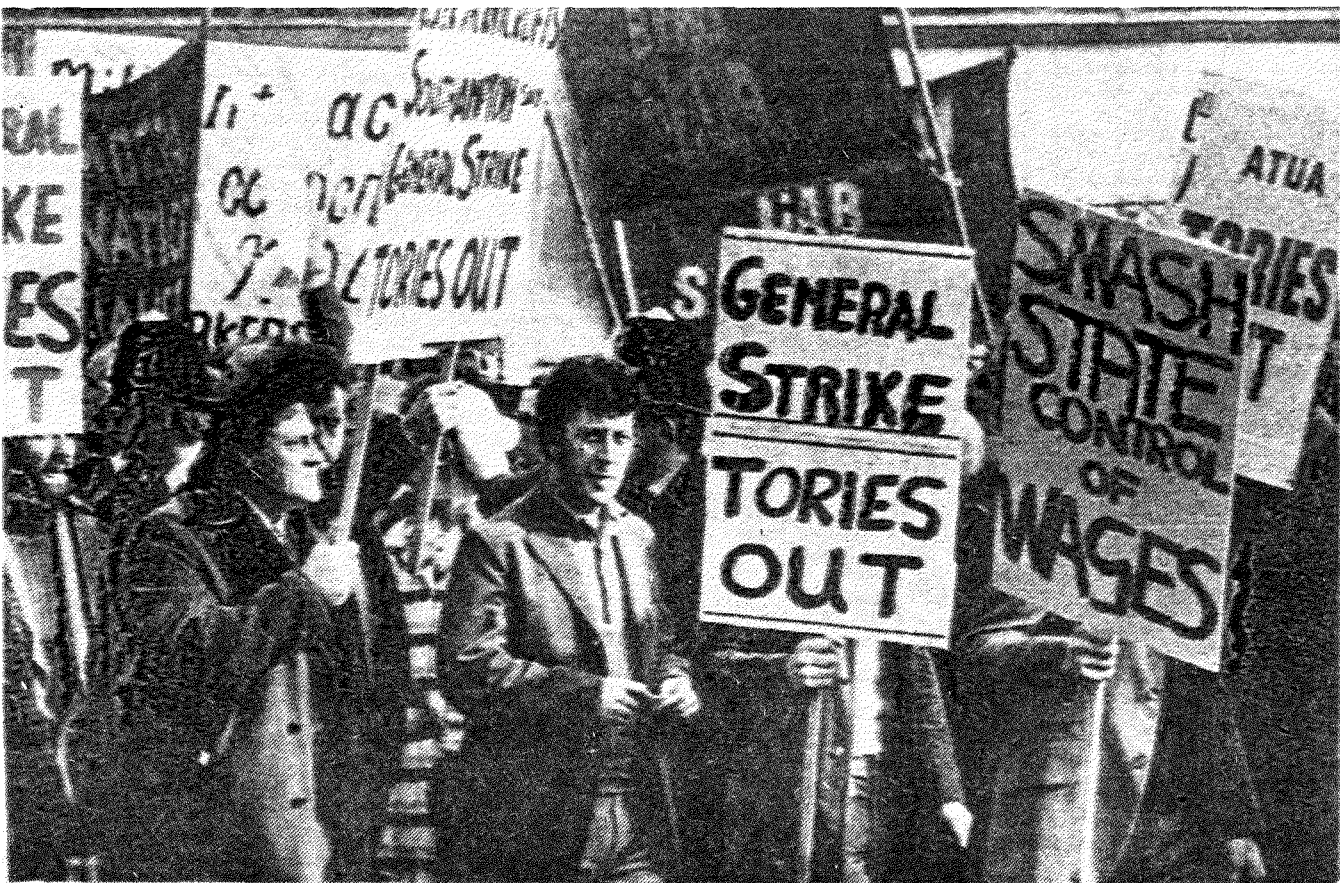
Kje je izhod? Če se na kratko še enkrat povrnemo k Friedrichsu: »Preprečiti ali upočasniti novo tehnologijo ne bi imelo smisla in tudi ne bi bilo mogoče. Industrijske države se bojujejo med seboj za nadvlado. Hegemonija pa pomeni tudi kar najbolj izpopolnjeno tehnologijo. In kdor je v tej dirki za hegemonijo zaostal, bo ravno zaradi

va krizo zaposlovanja. Omenili smo že, da je to brez dela vsak deseti aktivni prebivalec, kar je največ med vsemi državami skupnosti.

Kako zaostreno je to vprašanje, je pokazal nedavni »ljudski pohod zoper brezposelnost«, katerega udeleženci so obiskali »črne žepe« brezposelnosti v deželi, ob prihodu v London pa jih je pozdravila stotisočglava množica, kar je bila največja demonstracija britanskega delavstva po vojni.

Uradno je število brezposelnih naraslo na 2,5 milijona. Toda mnogi se sploh ne prijavljajo več zavodom za zaposlovanje, kratko malo zato, ker vedo, da zanje ne bo dela.

Mnogi torej dvomijo, da bi bilo v Veliki Britaniji samo 2,5 milijona ljudi brez zaposlitve. Tako sindikalna centrala Trade Unions Council

Angleški rudarji stavkajo in demonstrirajo proti konservativni vladi

teh držav, meni omenjeni pisec, da – kot se je izrazil – nadomeščajo delovno silo s kapitalom. »Kapital je gibčen, zlahka se ga da preseliti in nikoli ne stavka«, pravi avtor.

Če sledimo premišljevanju in sklepanju teh in takih avtorjev, bi se dalo reči nekako takole: da bi industrijsko razvite dežele lahko preživele, napredovale, morajo izvažati po vsej sili zato, da bi lahko uvažale čedalje dražjo nafto, da pa bi lahko izvažale, morajo biti konkurenčne, se pravi visoko produktivne. Če pa to želijo biti, morajo uvajati čedalje več avtomatizacije, robotov, mikroelektronskih pomagal. Vsi ti sadovi tehničnega, tehnološkega napredka pa v sedanjih okoliščinah – z nadomeščanjem živega dela živih delavcev in delavk – postajajo tiran, ki meče delavce na ceste.

Zahodni Nemec Günther Friedrichs, avtor razprave z značilnim naslovom »Čim boljše, tem slabše«, razčle-

predvsem v avtomobilski industriji (pri čemer očitno tudi v tem pogledu pravičijo Japonci). Takšen robot spodrine povprečno tri delavce. Kaže, trdi Friedrichs, da bo nova, naslednja generacija »razumnih« robotov kos celotni montažni liniji za izdelavo avtomobilov; pa ne samo teh. V industriji bo tako čedalje manj ročnega dela, zlasti še za ženske.

● V pisarnah, projektivnih birojih ipd. računalništvo napreduje z velikimi koraki. Računalniki snujejo načrte, če se tako izrazimo; čedalje bolj obvladujejo gradbeništvo. Predvsem pa: pisarniško delo prihodnosti bo potekalo brez uporabe papirja, se pravi brez pisanja in računanja v današnjem, ustaljenem smislu besede. Od vsega pisarniškega dela se da, navaja Friedrichs, 43 odstotkov poenostaviti s »formalizacijo« (pomislimo na ponavljajoče se oblike, obvestila, pri katerih je potrebno spreminiti samo ime naslovnika in, recimo, terja-

ttega prav tako imel čedalje več brezposelnih, pa čeprav bo njegova avtomatizacija zavrla.

Začarani krog? Upošteva se, da se je »brezposelnost šele prav začela«, da bo še naraščala, iščejo vlade, gospodarski strokovnjaki in sindikalni voditelji po Zahodni Evropi izhod iz te krize.

Vlade se zavedajo, da je vzročna zveza tudi med njihovo trdnostjo in številom zaposlenih: nekdanji zahodnonemški kancler Erhard je prišel ob položaj, ko je dežela imela 700.000 brezposelnih, Giscard d'Estaing je bil poražen na predsedniških volitvah v Franciji (tudi) zaradi 1,7 milijona brezposelnih. In nekateri komentatorji se že sprašujejo: kaj bo s Helmutom Schmidtom, če bo v ZR Nemčiji dva milijona ljudi brez dela, in kaj bo z Margaret Thatcherjevo, ki že ima tri milijone brezposelnih.

Ravno Velika Britanija je med članicami evropske skupnosti na vrhu, kar zade-

v svoji gospodarski raziskavi dokazuje, da je v deželi kar 3.773.000 premalo delovnih mest.

Kako so prišli do te številke? »Registrirana« brezposelnost je od januarja lani do januarja letos narasla kar za 65 odstotkov, toda vseeno so ankete pokazale, da se blizu četrtine brezposelnih moških in polovica žensk ne prijavljajo na zavodih za zaposlovanje – kar pomeni nadaljnjih pol milijona ljudi brez dela.

Tako je v Veliki Britaniji na vsako prosto delovno mesto kar 27 kandidatov, iščočih zaposlitev. Na jugu dežele, kjer je ujma brezposelnosti sorazmerno najmanj huda, je še zmerom 14 prosilcev za vsako ponujeno delovno mesto. Najhuje pa je pri nevalificiranih delavcih: 33 kandidatov na vsako razpisano mesto.

Brezposelnost ima v tej deželi še drug obraz: bolj so prizadete ženske kot moški, bolj temnopolti delavci kot belci; med narodnostnimi

manjšinami narašča brezposelnost dvakrat hitreje kot med »pravimi« Angleži.

Ker je dobrih deset odstotkov aktivnega prebivalstva odvisno od brezposelnih podpor, so izdatki zanje že presegli 7,5 milijard funtsterlingov.

Se občutnejši od teh izdatkov so stroški izpadov produktivnega dela: 18 milijard funtsterlingov bi bilo vredno delo, ki bi ga brezposelni lahko opravili, a ga ne morejo. Ali z drugimi besedami: izgubljeni delovni dnevi zaradi brezposelnosti so kar dvajsetkrat večji od stroškov izpadov zaradi stavk v letu 1979, ko je bilo stavk nadpovprečno veliko.

Sosednja Italija je imela letos januarja 1,717.000 registriranih brezposelnih, lani ob istem času pa 1,703.000. Bo to število še naraslo ali bo upadlo? Analitiki glede tega ne soglašajo. Pred očmi je namreč potrebno imeti, da je sindikalno gibanje v tej državi močno in tako si je delavski razred priboril tudi varstvo zoper množično odpustanje z dela. Nekateri sindikalni voditelji, sklicujoč se na gospodarsko krizo 1975. leta, opozarjajo, da je bila Italija tedaj edina zahodna država, koder ni bilo množičnih odpustov z dela.

Druga značilnost je nekakšen plačan dopust namesto

Francija: v tej državi je brezposelnost zadnje čase izrazil spremljevalec gospodarskih težav. Konec aprila je bilo brezposelnih za 284.000 več kot pred letom dni. Vseh ljudi brez dela je bilo nekaj več kot 1,6 milijona.

Kot marsikje drugje so najbolj prizadeti mladi ljudje in delavke. Med neuslišanimi kandidati za zaposlitev sta dve petini (39,5 odstotka), mlajši od 25 let, delež žensk pa je 51-odstoten.

V takšnem položaju zbuja v Franciji skrb predvsem naglo krčenje, zapiranje delovnih mest. Aprila letos je bilo odpustov za 45,5 odstotka več kot aprila lani.

Nadaljnja značilnost: dolgotrajnejša brezposelnost. Na »črnih seznamih« zavodov za zaposlovanje je zdaj 328.900 ljudi, ki so brez zaposlitve več kot leto dni; to je za osmino več kot pred 12 meseci.

Francoski statistični urad je marca 1979 napovedal, da bo leta 1983 v Franciji 1,7 milijona brezposelnih, kar so imeli tedaj mnogi za črnogledno napoved. Toda uresničila se je že dve leti poprej.

Zvezna republika Nemčija je dolgo časa veljala za razvito industrijsko državo z nizko brezposelnostjo. Stvarnost je postopoma ovrгла to pravilo. Napovedi o

Ekonomski inštitut iz Kölna napoveduje za letos:

– enoodstotno nazadovanje družbenega bruto proizvoda,

– 150 do 170 tisoč ljudi bo izgubilo zaposlitev in tako bo število brezposelnih naraslo z lanskimi 889.000 na več kot milijon; to številko so marca in aprila v resnici že dosegli in – zaradi sezonskih nihanj – celo presegli.

Do leta 1990 se torej obetajo bolj suha leta. Potlej bo boljše, pravijo.

Sosednja **Avstrija** velja za nekakšen evropski otoček malone polne zaposlitve. Brezposelnost ni velika: lani jih je bilo 53.000 manj kot predlanskim, hkrati pa je bilo 36.000 nezasedenih delovnih mest. Toda v začetku tega meseca je dunajska Die Presse sporočila, da je bilo konec maja za četrtno več brezposelnih kot pred letom dni. Pri moških je ta skok celo 50-odstoten. Stopnja brezposelnosti (glede na aktivno prebivalstvo je tako v letu dni z 1,4 narasla na 1,7 odstotka. Sindikati, pripominja časnik, pa izjavljajo, da j potrebno v Avstriji letos računati celo z 2,5 do triodstotno brezposelnostjo.

Zdaj si na kratko ogledimo še položaj glede zaposlenosti v dveh zunanjeevropskih industrijskih velikanih, ZDA in Japonski.

V **Združenih državah** je februarja, marca in aprila stopnja brezposelnosti glede na aktivno prebivalstvo ostala nespremenjena – 7,3 odstotka. Ob tem pripominjajo, da je hkrati naraslo število delovnih mest, in sicer s 97,7 milijona januarja na 99 milijonov v aprilu.

Iz **Japonske** poročajo o rahli rasti brezposelnosti v prvih treh mesecih, ki je marca dosegla 2,35 odstotka aktivnega prebivalstva, k čemer pa nekateri evropski raziskovalci pripominjajo, da zaradi različnega obračunavanja teh podatkov ni mogoče primerjati z evropskimi.

To je bilo nekaj zapiskov o čedalje zajetnejših »črnih seznamih« brezposelnih v zahodnem industrijsko razvitem svetu. Glede na odmerjeni prostor je šlo samo za površinski opis dogajanja, se pravi, da ni bilo mogoče pojava naraščajoče brezposelnosti spraviti v okvir celotnega gospodarskega dogajanja. Od tod tudi dejstvo, da so v tem sestavku nakazani smo nekateri vzroki, da ni bilo možno poiskati skupnega imenovalca teh tegob, še manj razločkov med posameznimi deželami.

A bodi opravičil in pojasnil dovolj: vsekakor drži in gornji podatki to dokazujejo, da je brezposelnost postala eden najhujših problemov tudi v razvitih industrijskih državah. Drži tudi, da se bo kriza po vsej verjetnosti še naprej zaostrovala. Z drugimi besedami: zdravila za to bolezen še niso našli.

Jože Šircelj

Temnopolta mladina je najbolj prizadeta tudi pri zaposlovanju: nedavni burni izgredi v Brixtonu

odpusta: iz javnih skladov, v katere morajo prispevati podjetniki, plačujejo delavcem in nameščencem na takšnem prisilnem dopustu 93 odstotkov plače. So celo primeri, da imajo nekatera podjetja delavce na takšnem dopustu tudi po tri, štiri leta.

Naj ob tem kratkem orisu dodamo še eno, morebiti manj znano značilnost: tudi v Italiji so tuji delavci. Njihovo število cenijo na okoli pol milijona in uporabljajo jih ponavadi za težaška in sezonska dela; mnogo jih je iz Tunizije in nekaterih severnoafriških dežel.

polni zaposlenosti se niso uresničile. Da bi jo dosegli, bi potrebovali več kot šestodstotno letno gospodarsko rast; na takšno si pa ne upajo pomisliti niti največji optimisti. Povprečje zadnjih petih, šestih let je bilo namreč 2,3-odstotno. Leta 1975 so prvič dosegli številko milijon brezposelnih. Kasnejša leta so pokazala, da to ni bil prehodni pojav. Tržna raziskava firme »Prognos AG« pa je pokazala, da bo število iskalcev dela do 1990 naraslo na 27 milijonov – delovnih mest pa bo na razpolago 25 milijonov.

Delež brezposelnih v odstotkih glede na aktivno prebivalstvo

	od 1950 do 1959	od 1960 do 1969	1974	1977	1980
Avstrija	—	—	2,0	1,8	1,9
Francija	1,8	1,5	2,8	4,7	6,3
Italija	7,4	5,1	5,3	5,5	9,0
ZR Nem.	5,0	0,8	1,6	3,7	3,2
Španija	—	—	2,8	5,5	9,0
V. Brit.	1,2	2,0	2,9	6,1	7,2

Vabila

Pododbor Partizanskih kurirjev Gorenjske in občinska komisija kurirjev pri ZZB NOV Skofja Loka skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami prireja v počastitev 40-letnice vstaje naših narodov proti okupatorju in ob dnevu borca v nedeljo,

28. junija 1981, ob 10. uri

v Podlonku štev. 1, Selška dolina, pri Mrkotu, Francu Kavčiču SREČANJE RELEJNIH KURIRJEV GORENJSKE

Ob tej priložnosti bo odkrito tudi spominsko obeležje relejni kurirski postaji G-1, na hiši pri Mrkotu. Po kulturnem programu bo tovariško srečanje. Dohodki od kraja proslave je možen z osebnimi vozili in avtobusi iz Češnjice po Dolenjski grapi (odcep na cesti Češnjica–Dražgoše, kažipot).

Pripravljalni odbor

★

Obveščamo vse tovariše kurirje NOV in POS, njihove sorodnike in sodelavce in vse borce NOV ter vse občane, predvsem pa mladino, da bo dne 4. julija 1981 ob 14. uri na Farmancih pri Podkrajju odkritje obeležja na lovski koči in podelitev domicija (Partizanski kurirski karavli NOV) relejni postaji P-4.

Krajevna skupnost in vse družbenopolitične organizacije ter društva Podkraj

★

Odbor skupnosti borcev goriškega vojnega področja vabi na proslavo z odkritjem spominske plošče komandi goriškega vojnega področja, komandi mesta Dornberk, komandi mesta Gorica in partizanski straži Renče. Proslava bo v Renčah v soboto, dne 4. julija 1981, ob 10. uri. Skupnost borcev področja, družbenopolitične organizacije, krajevna skupnost Renče in krajanji vabijo na to proslavo vse borce in prebivalstvo. Po odkritju plošče bo tovariško srečanje z zakusko.

Za boljše informiranost pojasnjujemo, da je Renče na proslavo možno priti z vlakom in avtobusi od povsod do železniške postaje Volčja draga. Odbor bo poskrbel iz železniške in avtobusne postaje za prevoz z avtomobilom do Renče.

Posebnih vabil zaradi štednje, ne bomo pošiljali.

Odbor skupnosti borcev goriškega vojnega področja

★

Krajevne skupnosti družbenopolitične organizacije Škofje vasi in Vojnika vabijo na praznovanje 40-letnice vstaje, praznovanje krajevnega praznika, odkritje spominskega obeležja NOV »22. junija 1941«.

V petek, 19. 6. 1981, ob 16. uri bo v Škofji vasi tekmovalanje v streljanju z zračno puško v soboto, 20. 6. 1981, bo od 6. do 12. ure v Škofji vasi in Vojniku združena vaja NNNP 81. V nedeljo, 21. 6. 1981, bo od 7. do 10. ure nastop godbe na pihala v Vojniku – Škofji vasi – Arclinu; od 7. do 10. ure obišče patrulja mladine in borcev NOV spomenike NOV. Ob 10. uri bo pri Olčku v Arclinu osrednja slovesnost s kulturnim programom.

Zatem pa bo tovariško srečanje pri gasilskem domu v Škofji vasi.

Vabi vas

Prireditveni odbor:

★

Združenje borcev NOV Žusterna vabi vse svoje člane na prireditve, posvečeno dnevu borca, ki bo 3. julija ob 18. uri v Obalnem domu upokoencev na Markovcu nad Žusterno.

Na prireditvi bomo razvili svoj prapor, si ogledali novozgrajeni dom upokoencev, nato pa ob tovariškem pomenku obudili spomine na čase, ki so porodili ta skupni jugoslovanski praznik.

Odbor

★

Vabimo vse partizanske kurirje, borce NOV in aktiviste OF k odkritju spominske plošče relejni kurirski postaji G 33, ki jo bodo odkrili v nedeljo, 20. junija 1981, ob 10. uri na Taležu – Jelovici na pročelju tamkajšnje lovske kočice. Odkritje bo spremljal kulturni program, ki ga bodo pripravili mladi na blejski OS in krajanji.

Vabi komisija partizanskih kurirjev OO ZZB NOV Radovljica

★

Ob proslavljanju dneva borcev 4. julija bo v Sloveniji proslava z odprtjem muzeja o zaporih in taboriščih na Brestaniškem gradu.

V Brestanico bo dne 4. julija 1981 ob 6. uri z Jesenic vozil posebni vlak, ki se bo ustavljal na vseh postajah do Brestanice, kamor bo prispel ob 8.55. Ta vlak se bo ob 15.40 vračal iz Brestanice proti Jesenicam, kamor bo prispel ob 18.37.

Vabimo udeležence proslave, ki želijo potovati s posebnim vlakom, da se do 20. junija 1981 prijavijo v svojih krajevnih skupnostih ali na občinskih odborih ZZB NOV.

RO ZZB NOV Slovenije

V 23. številki našega časopisa z dne 11. junija smo na 13 strani objavili obvestilo internancem Mauthausen. V obvestilu je napisan napačen datum skupne internacije v koncentracijsko taborišče Mauthausen. Pravi datum je 23. avgust 1941 in ne 13. avgust 1941, kot je bilo pomotoma napisano.

Spominsko obeležje padlim kurirjem TV-15

Krajevna skupnost Veliko Mlačevo pri Grosupljem bo z družbenopolitičnimi organizacijami Veliko Mlačevo – Žalna in pododbomom za dolensko-belokranjsko območje 4. brigade VDV partizanskih TV postaj Slovenije odkrila spominsko obeležje padlim kurirjem.

Slovesnost v okviru 40. obletnice vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti bo 28. junija 1981 v GRAHOVCU – Veliko Mlačevo pri Grosupljem. Obeležje je posvečeno trem kurirjem TV-15, ki so na svoji zadnji poti dne 30. novembra 1943 ob 17. uri padli pod Boštanjskim gradom. Slovesnost z odkritjem spominskega obeležja bo dne 28. junija 1981 z začetkom ob 10. uri v GRAHOVCU – Veliko Mlačevo–Boštanj pri Grosupljem.

Besedilo za ploščo je napisal Stane Pečnik-Zdenko. Načrt po zamisli pododbora 4. brigade VDV in občinskega odbora ZZB NOV Grosuplje, za obeležje pa je izdelal Bruno Blatnik iz Delavsko-varstvenega zavoda Ponikve.

Vabimo nekdanje kurirje TV postaj, predvsem iz dolensko-belokranjskega območja, kakor tudi borce NOV, krajanje in občane, predvsem iz območja občine Grosuplje, da se slovesnosti udeležijo v čim večjem številu.

KS in DPO Vel. Mlačevo–Žalna

Borci Levstikove brigade

se bodo letos zbrali v Retjah pri Velikih Laščah na proslavi 150-letnice rojstva Frana Levstika. Ob tej priložnosti bodo obiskali grobove padlih levstikovcev v bojih na Grabnu, zasledili pri Zlebiču, Ortneku in drugod ter grob Mirka Domazeta, komandanta 3. bataljona. Padel je pod Sv. Rokom zraven Velikih Lašč. Na zboru brigade, ki bo dve uri pred »taborom«, bo predsednik Venčeslav Kolenc-Vencelj poročal o delu odbora, prejel poročilo pogožnih enot iz osnovnih šol Škofljica, Smarje-Sap, Grosuplje, Velike Lašče in Ribnice ter razdelil spomenice Levstikove brigade tistim borcem, ki jih še niso prejeli. Zaradi tega naj borci pošljejo podatke na naslov: Štefica Kolar, 61000 Ljubljana, Kidričeva 15/IX, telefon 21097, in sicer: sedanjí naslov bivanja, funkcije in enote, v katerih se je bojeval kot levstikovcev ter vsaj približen čas prisotnosti v brigadi. Te podatke rabimo za zapis v spomenico in kasneje za podelitev knjige Levstikove brigade. Spomenico bomo podelili tudi svojem padlim borcem iz naše brigade, in zato prosimo tudi od njih omenjene podatke. Obvestite o vsem vse tiste, ki jih poznate, in nimajo naročenega lista TV-15! Odbor še ni zbral zadosti denarja, kolikor bodo znesli stroški za knjigo. Zato naj vsi borci pomagajo zbirati denarna sredstva in kdor more, tudi sam prispeva za ta namen vsaj 200 din na žiro račun 50101-678-69330 – Odbor 8. SNOB Frana Levstika, Ljubljana, Vrtača 11. Odbor se zahvaljuje vsem, ki so že poslali prispevek za knjigo v skupni vsoti nekaj čez 10.000 din.

Zbor oziroma tabor v Retjah pri Velikih Laščah bo 18. do 20. septembra letos. Točno uro in dan bomo pravočasno sporočili prek TV-15, Dela in RTV Ljubljana.

V okviru prireditev v počastitev praznika občine Kamnik ZTKO Kamnik – odbor za množičnost, v organizaciji Kolesarskega društva Kamnik

razpisuje za 28. junija 1981 ob 9. uri

5. tradicionalno kolesarsko dirko DRUŽINA NA KOLESU in državno prvenstvo novinarjev SFRJ v kolesarjenju TEKMOVALNA PROGA: Start je pred gostilno Pod skalco v Kamniku. Maistrova 32, cilj v Tuhinjski dolini pri gostilni Pod Kozjakom. Dolžina proge je 14 kilometrov.

TEKMOVALNE KATEGORIJE:

- NOVINARJI do 40 let – ob 9. uri
- NOVINARJI od 40 let dalje – ob 9.20
- VETERAN od 35 do 45 let in MLAJŠI MLADINEC do 16 let – v paru (9.40)
- VETERAN od 46 let dalje in STAREJŠI MLADINEC do 18 let – v paru (10. uri)
- VETERANI – borci NOV – 10.20
- OČE-HČI, starostne omejitve ni, s poljubnim kolesom, 10.40
- DRUŽINA NA KOLESU, starostne omejitve ni, s poljubnim kolesom, vsaj en otrok – 11. uri

Organizator bo nagradil prve tri vsake kategorije z medaljami, pokali in plaketami.

Za vsakega udeleženca je startnina 100 din. Starne številke se delijo do 15 minut pred startom vsake kategorije. S plačano startnino imajo udeleženci pravico do kolesarske zakuske.

Izvršni odbor Kolesarskega društva Kamnik

PIVOVARNA LAŠKO

NEKOČ, DANES, JUTRI

Mesto Laško je neločljivo povezano z imenom ene največjih delovnih organizacij v tem kraju – HP Pivovarna Laško.

Začetek na področju varenja piva zasledimo že v prazgodovinski dobi. Pivo so varili naši predniki Slovani, ki so mu dodajali razne dišave, začimbe in celo med. V osmem stoletju so začeli Nemci pivo dodajati hmelj. Po dolgi razvojni poti se je izoblikovala pijača, po kateri danes z veseljem posegajo ljudje širom po svetu.

Potrebe po pivu so nastale tudi na naših tleh. Laščan Franc Gayer je 1825. leta uredil majhno pivovarno (današnji hotel Savinja), in ga smatramo za začetnika pivovarske tradicije v Laškem. Vsa dela so seveda potekala ročno, pivo pa so varili le v sezonskem času za potrebe Laškega in okolice. Leta 1866 je podjetje kupil češki pivovarnar Larisch, ki je nato pod Šmiheljskim hribom (današnja Volna) zgradil modernejšo pivovarno z letno zmogljivostjo 10.000 hl. Pivovarna je nato menjala več lastnikov, zadnji pa je bil Simon Kukec iz Zalca. Proizvajal je pivo, ki je postalo svetovnega slovesa, saj ga je izvažal celo v Indijo in Egipt. S prehodom v 20. stoletje je pivovarno prevzela delniška družba, ki pa je zašla v težave in je v obdobju naslednjih 30 let vse bolj propadala.

Slovenski gostilničarji so z združenimi močmi 1938. leta odklonili diktat kapitalističnega pivovarniškega kartela, ki je takrat vladal v naših krajih. Kot najprimernejšo lokacijo za neodvisno pivovarno so določili zopet mesto Laško, ki ima idealne pogoje za proizvodnjo piva. Slovesno odprtje nove pivovarne (današnje lokacije) so dočakali 8. decembra 1938. leta.

Med drugo svetovno vojno je pivovarna prešla v nacistične roke. V letih 1944–45 je bila ob bombardiranju železniškega mostu skoraj popolnoma porušena. Delavstvo, ki je po toliko letih nasilja ob koncu vojne prvič svobodno zadihalo, se je z vso vnemo oprijelo dela in tako je že poleti 1946. leta zopet stekla proizvodnja piva. Od tega obdobja dalje je bila pivovarna v stalni izgradnji, saj so potrebe po pivu vse bolj narasle. Pomemben mejnik je bil september 1950. leta, ko je upravo podjetja prevzel delovni kolektiv in si izvolil svoj prvi delavski svet.

Danes je pivovarna sodobno urejena in že skoraj popolnoma avtomatizirana. Kljub temu pa je proizvodni postopek ostal zvest stari pivovarski tradiciji, kar daje značilno aromo in okus priznanemu laškemu pivu.

POMEN IN MESTO PIVOVARNE LAŠKO V JUGOSLOVANSKI INDUSTRIJI PIVA

Iz pregleda statističnih podatkov zadnjih let ugotovljamo, da je pivo izmed ostalih pijač (vino, žgane pijače, brezalkohol, mineralne vode) doživljalo enega od najhitrejših porastov v potrošnji, saj smo npr. leta 1967 popili v Jugoslaviji približno 4.300.000 hl ali približno 60 milijonov steklenic piva, kar je pomenilo 22,0 l na osebo, medtem pa je znašala potrošnja piva v lanskem letu približno 8.700.000 hl ali približno 1,740 milijarde steklenic, kar je pomenilo približno 43,5 l na osebo. Od tega so proizvedle slovenske pivovarne približno 14 odstotkov ali približno 267 milij. steklenic. S to proizvodnjo je Slovenija, če izločimo pritok tujih turistov, prva v potrošnji piva v Jugoslaviji, saj znaša poraba na prebivalca približno 65–70 l, kar se nekje približuje že evropskem povprečju.

Torej lahko brez pretiravanja trdimo, da se pivo vedno bolj približuje potrošniku, oziroma da se je okus ljudi v zelo kratkem času preusmeril z ostalih pijač (predvsem vina) prav na pivo. V primerjavi z ostalimi zahodnimi evropskimi državami, pa tudi z nekaterimi vzhodnimi, je to povsem razumljivo predvsem ob upoštevanju, da se je v zadnjih letih tudi kvaliteta piva močno približala kvaliteti piv navedenih držav. Nesporno je tudi to, da je pivo še vedno cenen artikel v primerjavi z ostalimi pijačami, tako alkoholnimi (vino, žgane pijače) kakor tudi brezalkoholnimi (sokovi, gazirane pijače), kar je vsekakor v prid večje potrošnje.

Še vedno ostaja nerešeno vprašanje obdavčitve piva, saj je s skupno stopnjo (zvezni, republiški, občinski) od 90–105 odstotkov na prodajno ceno fco pivovarna. Ta stopnja je v primerjavi z ostalimi pijačami daleč najvišja.

V Jugoslaviji proizvaja pivo 29 pivovarn, med katerimi je Pivovarna Laško z letno proizvodnjo 550.000 hl piva po velikosti na 5. mestu.

Proizvodni razvoj v letih od ustanovitve pa do danes je nadvse zadovoljiv, kar je razvidno iz nekaj podatkov:

Leta 1939 je znašala proizvodnja oz. prodaja	20.000 hl
Leta 1946 je znašala proizvodnja oz. prodaja	18.000 hl
Leta 1950 je znašala proizvodnja oz. prodaja	50.000 hl
Leta 1960 je znašala proizvodnja oz. prodaja	68.000 hl
Leta 1970 je znašala proizvodnja oz. prodaja	334.000 hl

Leta 1974 je znašala proizvodnja oz. prodaja	458.000 hl
Leta 1975 je znašala proizvodnja oz. prodaja	444.000 hl
Leta 1976 je znašala proizvodnja oz. prodaja	515.000 hl
Leta 1977 bo predvidoma znašala	550.000 hl
Leta 1978 je znašala proizvodnja oz. prodaja	640.000 hl
Leta 1979 je znašala proizvodnja oz. prodaja	682.000 hl
Leta 1980 je znašala proizvodnja oz. prodaja	691.000 hl

Predvidena prodaja laškega piva v letu 1977 – 550.000 hl, je bila rekordna, pomembno pa je tudi to, da smo v mesecu decembru 1976 začeli s plasmajem novega proizvoda – osvežujočega hmeljnega napitka GREN, ki ga je potrošnik širom Slovenije z zadovoljstvom sprejel. To pijačo smo namenili predvsem delavcem v delovnih organizacijah (menze) ter potrošnikom, ki jim je priljubljena nizko kalorična in nizko alkoholna pijača, saj GREN vebuje izpod 2 odstotka alkohola.

Naše prodajno področje zasega celotno Slovenijo in del Hrvatske na območju Prekmurja in Medjimurja, del proizvedenih količin pa je namenjen tudi za izvoz v sosedno Italijo in Avstrijo. Naša najbolj trdna in vrsto let najbolj zvesta potrošna področja pa so prav Štajer-

ska, Koroška in Prekmurje, v zadnjem času pa tudi Dolenjska, Ljubljana z okolico ter Primorska s centrom Reko.

Zanimiva je predvsem ugotovitev, da so v predvojni Jugoslaviji in pa v povojnem času vse do leta 1952 proizvajali več kot 80 odstotkov piva v sodih. Po tem se je potrošnja piva preusmerila skoraj v celoti na steklenice, saj smo leta 1970 prodali le približno 1–2 odstotka piva v sodih. Po tem letu ponovno opažamo vzpon piva v sodih in s tem začetek preusmeritve in zahtevo potrošnika po odprtem pivu.

Tako smo od leta 1972 naprej že uredili prek 600 mest, kjer točijo odprto LAŠKO PIVO, perspektivni razvoj pa predvideva potrošnja piva iz sodov do leta 1980 približno 20 odstotkov od skupne prodaje.

Ni še dolgo tega, kar je bila Pivovarna Laško znana le po kvalitetnem pivu, vendar v skupni količini prodanega piva v Jugoslaviji ni zavzemala pomembnega deleža. Danes je situacija drugačna; s pravilno vodeno politiko in s trdom celotnega kolektiva se je povzpela na 5. mesto v Jugoslaviji in se hkrati tako modernizirala, da postaja vzor v industriji piva.

Vendar kljub lepim uspehom kolektiva Pivovarne Laško, pri teh sadovih dela ne moremo ostati, ampak moramo težiti v vseh pogledih za boljši jutri. In kaj želimo jutri? Želimo predvsem količinsko in kvaliteto zadovoljiti naše potrošnike, in to v takšnem smislu, da bo kvaliteta laškega piva popolnoma ekvivalentna oziroma še boljša od kvalitete v svetu poznanih piv. S tem bomo preprečevali tudi intervencijski uvoz tujih piv in tujih licenc zaradi kvalitete. Vendar ta naloga ni enostavna. Povezana je s kopico tehnično – tehnoloških in finančnih problemov, da človeškega faktorja niti ne omenjamo.

In prav zaradi tega naj bo naš prvi pogled v prihodnost skrb za našega delovnega človeka. S tem ne mislimo samo polne ukinitve nočnega dela žena, zmanjšanja števila nadur, izboljšanja pogojev dela, mehanizacije procesov, boljše možnosti kulturnega in telesno kulturnega življenja, možnosti počitka vseh delavcev v lastnih počitniških objektih, ampak mislimo še na mnogo drugih spremljajočih ali samostojnih faktorjev, ki vplivajo na človeka, da se dobro počuti, in da je potem lahko popolno ustvarjalen.

Nadaljnji koraki v prihodnost so povezani s povečavo določenih delov obstoječega tehnološkega procesa, s čimer bi preprečevali ozka grla v proizvodnji, pridobivali lastne surovine in še izboljšali kvaliteto obstoječega proizvoda. S tem v zvezi želimo povečati skladarno in rekonstruirati obstoječe naprave, razširiti obstoječe kletne prostore in urediti centralno polnjenje v steklenice in sode. Za dosego še večje gospodarnosti pripravljamo programe za boljše izkoriščanje obstoječih tehnoloških linij in za izkoriščanje stranskih proizvodov. Pri tem ni naše načelo samo ali zgolj ekonomika oziroma novi proizvodi, ampak bi želeli rešiti problem odpadnih vod oziroma varstva okolja na splošno.

Posebna skrb v naši prihodnosti je skrb za uvajanje novih proizvodov. Ozka specializacija, ki jo imamo sedaj, saj v bistvu proizvajamo samo pivo, je zlasti v kritičnih obdobjih problematična. Zelo problematična je tudi sedanja sezonska proizvodnja, ko prehajamo iz presežka v primanjčevanje delovne sile. Nova proizvodnja naj bi vsaj omilila ta nihanja, če jih že ne bi mogla odpraviti, predvsem pa bolje izkoristila obstoječe stroje in naprave. Druga stran izkoriščanja stranskih proizvodov in uvajanje novih proizvodov je skrb za pridobivanje in čimboljši izkoristek življenjsko važnih snovi, ki sedaj ostajajo bodisi delno izkoriščene ali gredo popolnoma neizkoriščene v odpad. Pri tem mislimo predvsem na odpadne proizvode, ki predstavljajo vir življenjsko pomembnih snovi, če že ne za človeka, pa za prehrano živali.

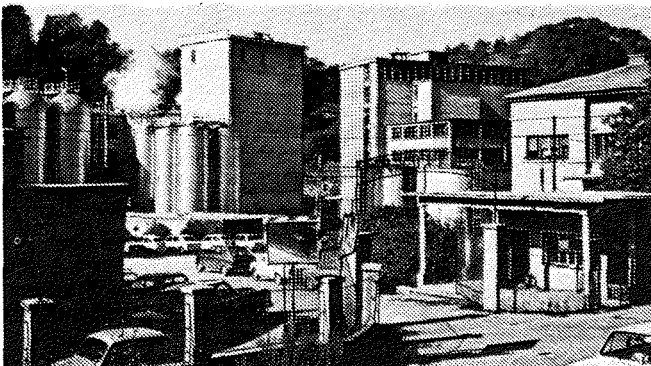
Naš pogled v prihodnost zajema tudi naše tržišče in pogoje na tržišču. Dosedanji način dela, manipulacij in transporta ne ustreza več hitremu razvoju. Te pogoje želimo izboljšati s tem, da predvidevamo nova skladišča, nova transportna sredstva, novo unificirano embalažo in nove prijeme. Razširjamo in še bolj želimo razširiti mrežo naših točilnih mest z modernimi točilnimi aparati in tako iti v korak z željami naših potrošnikov.

Za uresničevanje vsega dosedaj izrabljenega pa so potrebni določeno število ljudi – strokovnjakov, določene naprave in aparati in določeni prostori za postavitve teh naprav ter nemoteno delo ljudi. V ta namen smo v naši prihodnosti predvideli posebno poglavje, ker bomo poleg že omenjenega reševali problematiko socialnih prostorov in prostorov za samoupravno in družbenopolitično delovanje.

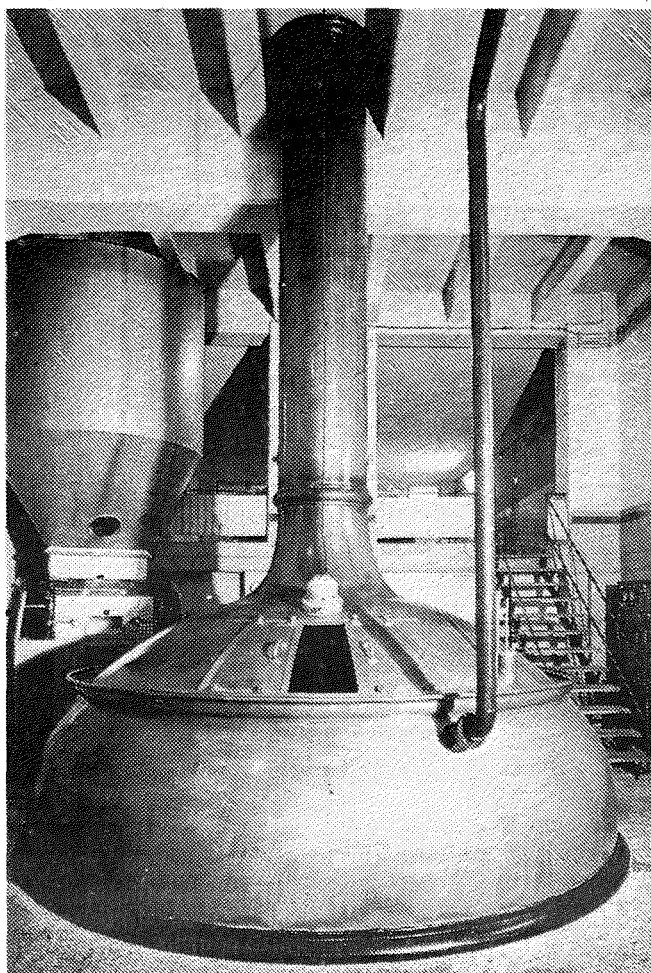
Naši pogledi v prihodnost so jasni in optimistični. Naš cilj pa je, uresničiti te poglede, ki smo jih začrtali.

Pogled na Laško s Pivovarno

Del pivovarne z upravnim poslopijem

Kuhalna ponev in mlin za mokro mletje surovin

NAROČILNICA

Naročamo **TV 15** na naslov:

Ime in priimek ali

Ulica, hišna številka

Kraj

Pošta

Podpis (in žig)

MIZARSTVO
Litija

TELEFON: LITJA 881-333; TEKOČI RAČUN PRI NB LITJA 50150-601-33171

dekorativna

TOVARNA DEKORATIVNIH TKANIN

Ljubljana, Celovška 280, n. sol. o. – Žel. p. Vižmarje – P. p. Lj. 44 61001

Telefoni: h. centrala 554-241, prodaja 553-697; gen. direktor 553-881, tajništvo 553-692, nabava 553-689. Brzjavni naslov: Dekorativna Ljubljana; Telex: YU DEKOR 31-305

TOZD »Surova tkanina« Ljubljana, Celovška 280, n. sol. o.
TOZD »Gotova tkanina«, Ljubljana, Celovška 280, n. sol. o.
TOZD »Energetika in vzdrževanje«, Ljubljana, Celovška 280, n. sol. o.
TOZD »Predilnica«, Laško; Podšmihel 1, n. sol. o.
DS »Skupne službe«, Ljubljana, Celovška 280

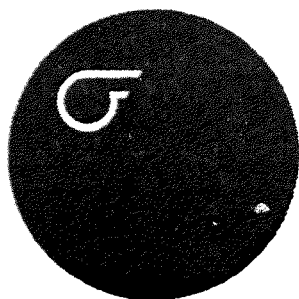
tovarna oblačil
labod
novo mesto

Tovarna oblačil »LABOD«
Novo mesto priporoča
kvalitetne in modne
proizvode za ženske
in moške.

TO-MO-DI

TOPLI MONTAŽNI DIMNIK
Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO
OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, OPEKARSKA 13
Tel. 22-113, 20-641
Telex 31420 YU KIP
Tekoči račun 50103-601-23238

DO TEOL – LJUBLJANA

TOVARNA POMOŽNIH SREDSTEV IN SINTETSKIH PRALNIH SUROVIN — Brzjav: TEOL LJUBLJANA — Ziro račun 50103-601-15031 — Uprava: Zaloška 54 — 61001 poštni predal 299-VI — Telefoni: n. c. (061) 44 162, direktor 41 728, šef tehnološko-investicijske službe 41 979, šef splošne kadrovske službe 41 357, šef razvojno-raziskovalne službe n. c. 44 162 — Tovarniška 48, n. c. 41 304, šef nabavne službe 41 288, šef prodajne službe 41 321, šef finančne službe 41 528, šef plansko-analitske službe 41 304. Telex: 31 324

TEOL – LJUBLJANA, Zaloška 54
proizvaja:

- tekstilna pomožna sredstva
- usnjarska pomožna sredstva
- surovine za detergente in šampone

- sredstva za hlajenje pri obdelavi kovin
- lepilo za čevljarsko industrijo
- etoksilirane proizvode

emona hoteli, ljubljana
tozd terme čatež.brežice

68250 BREŽICE
Telefon (068) 610 10, 610 11, 610 11
Telex 35795 YU TERME

Nov moderni hotel TERME v Čateških Toplicah izpolnjuje vse pogoje, tudi najzahtevnejše. Uprava hotela se je odločila, da sprejema invalide in borce v nov moderen hotel Terme namesto v Zdraviliški dom.

Hotel Terme so visoke B kategorije z najmodernejšo terapijo, velikim pokritim bazenom, svetlo restavracijo, grilom, barom in trgovino. Ima sobo z barvno televizijo, sejno sobo in drugo. Ker se borci in še posebno invalidi odločajo za zdravljenje v hotelu Terme, smo povprašali nekaj borcev in invalidov, kako se počutijo, kakšna je hrana, zdravljenje in oskrba.

Izjave pacientov so več kakor pohvalne.

JOŽE PEČARIČ

iz Ljubljane, Pod Jezom št. 47, je bil ocenjen na zadnji invalidski komisiji s 50% za invalidnost nog in 30% za poškodbe na obrazu, skupaj torej 80% je bil poslan na zdravljenje v Terme po lastni želji, ker je bil že prvič z zdravljenjem zadovoljen in mu je terapija znatno pomagala.

Rojen je bil v Čurilih pri Metliki 4. 4. 1926. Učil se je za ključavničarja. V partizane je odšel februarja 1943, ko je bil komandant tov. Jan (Leskošek), namestnik pa pri sovražniku strah vzbujajoči Daki. Poslali so ga na tečaj, ko se je izkazal kot borec mitraljezec. Bil je vodnik in je peljal v Belo Krajino Dakijeve starše. Ko se je vračal iz Krasinca ga je srečal tov. Lado Kogoj in ga vprašal kam je namenjen. Ko mu je povedal, da se vrača v Tomšičevo brigado ga je obdržal pri VOS. Ranjen je bil junija 1943. v 14 dneh se je pozdravil brez bolnice, čeprav je bila rana na glavi huda. Drugič je bil ranjen v nogo v Jurki vasi pri Straži. Tokrat se je zdravil v bolnišnici Jelen dol. Po osvoboditvi je bil še pri KNOJ, ko ga je začela boleti noga je šel v Invalidski dom.

Šolal se je na enoletni kmetijski šoli, bil na progi Brčko-Banovići in Samac-Sarajevo. 1948. leta je šel iz šole na CK Mladine kjer je odgovarjal mlade v kmetijstvu.

Zdravil je rane in sklepno revmo v Laškem, pa ni pomagala, bila je huda reakcija in je še huje zbolel. Eno leto je bil v Strunjanu, dve leti v Rogaški Slatini. Zdaj je že drugič tu v Termah. Poslal ga je dr. Rozman potem ko mu je dajal zlate injekcije. Tu ga je pregledal dr. Franovič in tu se mu stanje znatno izboljšuje. Od terapije mu najbolj prija UKV in parafin. Koplje se v notranjem pokritem bazenu. Lani se je zdravil v starem hotelu, letos je prvič v novem. S hrano je zadovoljen tako po količini, okusu in kakovosti. Ne more kaj, da ne bi priporočil Term borcem, invalidom in rezervnim oficirjem.

MILKA TATIČ

iz Beograda, Cara Heille Selassija 14, spomeničarka pripoveduje: Rojena sem bila na Uni. V partizane sem odšla že v jeseni 1941 v Banijski odred, ki se je 1942 formiral v VII. Banijsko divizijo. Ne more pozabiti borb na Generalskom Stolu, kjer je bila ranjena v desno roko in si je kar sama s pinceto izvlekla kroglo.

Spominja se dobro iz borbe nekega Slovenca, ki je prinesel težko škaflo z municijo, jo položil k mitraljezu in padel. Iz borbe v borbo jo je vodila partizanska pot. Dobila je pegasti tifus in ga prebolela kar na nogah, ni bilo časa za počitek ali bolnišnico. Dala je skozi vse ofenzive, Sutjesko.

Po osvoboditvi je delala kot komisar aerodroma Kurilovac pri Veliki Gorici, nato v CK in nato je bila premeščena v maršalat. Danes je rezervni major.

O Termah:

Res moram govoriti o zdravljenju v Čateških Toplicah vse najboljše. Sprejel me je dr. Vidmar in se potrudil, da mi je predpisal terapijo, ki mi res pomagala. Podvodna masaža, suha masaža, kopanje v pokritem termalnem bazenu, vaje v bazenu in v telovadnici. Pohvaliti moram čistočo, postrežbo in hrano, čeprav sem imela redukcijsko. Všeč mi je ker ni potrebno nikjer čakati, ker je red v fizioterapiji kakor tudi v restavraciji. Odločila sem se, da bom v Terme redno prihajala.

Jože PETRIČ -Jožek

Udeleženec pohoda XIV. Divizije iz Kopra, Čevljarska 30, rojen 1926 je odšel v partizane kot avtomehanični vajenec na Celovski. Šel je v Šerčerjevo brigado kjer je delal tudi kot šofer-mehanič. Včasih je šel na Mašun. Po ukinitvi intendantske enote ga je poklical komisar Hace ker je rabil 3 kurirje.

Dvakrat je bil ranjen. Prvič pri Kuzmi na Paškem Kozjaku pri preboju. Zadet je bil v roko in ramo. Izdajalec je pripeljal Nemce. Takrat je bil v Modrasovem bataljonu. Ko so bili obkoljeni je skočil skozi okno, toda takrat je ustrelil Nemec, ki je bil oblečen v belo. Kljub temu so se prebili. Tako so bili razkropljeni. Ni mogel v bolnico. Na Graški gori je čakal na kontakt z brigado. Končno so ga pustili pri nekem kmetu na Pleševcu. Gospodar je moral podpisati smrtno obsodbo, če bi ga dobili Nemci. Niso ga dobili. To je bilo pri Hamu, pišejo pa se Dolar. Previt je bil samo dvakrat ker ni bilo povojev. Pil je mleko in žganje, drugega ni bilo. Veliko se je še boril. 12. maja se je boril še v Slovenjgradcu, potem ko izšel iz hudih borb z Ustaši v Mislinjski dolini. Je rezervni major, bil je načelnik doma JNA v Kopru, sekretar Avto-moto kluba in še in še.

Tukaj sem že drugič, pravi, če bi ne bilo dobro drugič nebi prišel. Hrano imam dietno ker sem bil operiran na želodcu. Le to bi pripomnil, da bi zaradi bolezni moral večkrat jesti. Sramota se mi zdi, da tako lep hotel kot so Terme ni zaseden. No, saj pridejo skupine, toda te naredijo več škode kot koristi. Če bi lahko ocenjevali Terme z zvezdicami bi jih dal pet za zdravstvo in štiri za prehrano.

MARIJA ŠUSTER

iz Orove vasi pri Polzeli je štirinajstič Čateških Toplicah. Kljub temu, da ima najtežjo revmatično bolezen behterev ni nikoli болоvala in tudi ne šla v invalidsko upokojitev, temveč bo dočakala starostno.

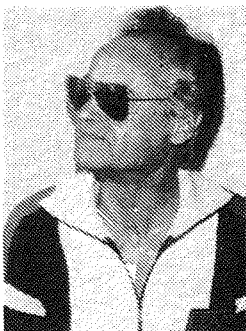
— Več bi morali pošiljati v Čateške Toplice, pravi, pa bi ne bilo toliko škode zaradi invalidskih upokojitev. Sama sem zbolela ker sem delala pri peči in ne opazila hudega prepiha, bila sem popolnoma trda, pa kljub temu nikoli v bolnišnici. Čateške Toplice so me toliko pozdravile in mi letno toliko pomagajo, da sem lahko redno na delu. Štirikrat sem bila v Laškem pa mi je tam prehladna voda. Zdravstvo je tukaj enkratno, hotel je edinstven, edino slačilnice pred bazenom mi niso všeč, toda saj se lahko preoblačim v sobi. Na hrano nimam pripomb, primanjkuje pa zabav. Priporočljivo bi bilo boljše zblíževanje med gosti. Prijeten bi bil od hotela organiziran piknik v naravi ali kakšni izleti.

FRANCE ROJC

ekonomist iz Črnuč, Na Brežini št. 38, je bil rojen v Radomljah, ker je bil oče zaposlen v Arboretumu Volčji potok. Še pred vojno je opravil veliko maturo, po vojni pa ekonomska fakulteta in direktorsko mesto v tujini. Tu v Termah sem že večkrat, pripoveduje.

Prihajal sem še v stari hotel, ki mu danes pravijo Zdraviliški dom. Vmes sem bil v Laškem, pa mi tu bolje stri. Zdravljenje mi odobri bolniška, ko pa sem bil direktor v inozemstvu sem prihajal na zdravljenje na svoj račun. Novi hotel je večji od starega in sem presenečen nad ureditvijo. Imam občutek, da sem kot bolnik le gost in se kljub temu zdravim. To je zelo dobro. Dr. Franovič mi je dal že pred šestimi leti navodilo, ki je vsebovalo šest napotkov. Pomagali so mi. Prepričan sem, da si vsak gost pri njem lahko dobi vsaj enega, ki mu zanesljivo pomaga. Bil sem po svetu in moram priznati, da nisem bil nikjer na svetu deležen tako kvalitetne masaže. Npr. Bergtesgaden, klinika za um. sp. Tudi v Reingheimu pri Frankfurtu, ki delajo po vzorcih Mayo klinike ni bilo isto kakor tu. Ker sem odraščal v Volčjem potoku me najbolj zanima zunanja ureditev. Moram priznati, da so z nasadi na najboljši poti. Bil sem v Bernardinu, ki je ravno tako Emonin hotel in je bil ravno tako zasajen, pa je danes pust in betonski, tu pa vse zeleni in se vidi, da bo še bolj zelenelo. Pripomnil bi še, da po sobah kljub tapetam nujno primanjkuje umetniških slik, vsaj akvarelov.

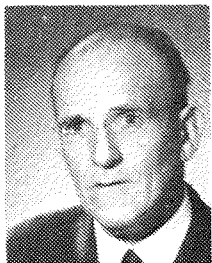
Vinka MARINKOVIČ

spomeničarka iz Beograda, Birčani-nova 16/b je bila rojena v Komiži na otoku Vis. Vojna jo je zajela, ko je kot delavka delala v tovarni konzerv. Kolektiv se je takoj organiziral in sabotiral proizvodnjo konzerv tako, da ni prišla z otoka niti ena konzerva.

Pločevinke so polnile s kruhom in sodo, da so se napele in popokale. Bila je članica SKOJ in se vključila v partizane. 1943 je prišla v Livno. Sodelovala v IV. ofenzivi v borbi za Duvno. Vrnila se je v Biokovo in na Vis. Po kapitulaciji Italije ni bilo več okupatorskega vojaka na Visu. Priključila se je I. Dalmatinski brigadi. 1943. leta je bila tudi ranjena v nogo. Po vojni je delala v okraju Hvar-Vis se 1952 premestila na Socialno zavarovanje in se 1966 upokojila.

V Termah je letos prvič, pohvali zdravnike, fizioterapevte, maserke. Čistoča je na nivoju tako v sobah kakor po vseh hotelskih prostorih in v terapiji. Posebej ji je všeč reprezentančna restavracija. Vsi turistični delavci bi se morali zgledovati po Termah. Hrana je dobra, da boljša biti ne more. Prijetno bi bilo, če bi imeli tudi za paciente organizirano balinanje, šah, šport in izlete. Sama si je ogledala Titov Kumrovec.

Janko Gostič-Jur

Na pokopališču v Sentvidu smo se oktobra 1980 poslovili od borca in aktivista Janka Gostiča-Jurja. Bil je borec Kamniškega bataljona in pozneje Slandrove brigade, od jeseni 1943 pa je vodil skupaj z ostalimi kurirji pomembno postajo na območju Črnega gabra. Prenašal je literaturo in pošto, pušal na javkah obvestila. To njegovo delo je bilo povezano s številnimi akcijami na območju Črnega gabra in Moravske doline. Tudi po osvoboditvi je neutrudno delal v borčevski organizaciji.

Marijana Matičič-Buonasissi

Marca je umrla Marijana, aktivna, poštena in vedno nasmejana kulturno-prosvetna delavka v Izoli. Rojena je bila leta 1924 v Kamniku. Leta 1942 se je kot aktivistka vključila v NOG na kamniškem območju. Najprej je bila sprejeta v SKOJ, nato pa v KPS. Po vojni se je razdajala na raznih področjih političnega in kulturno-prosvetnega dela. Za svoje delo je poleg odlikovanj za delo med vojno in po njej prejela tudi več strokovnih in lokalnih priznanj. Pokopali smo jo v Izoli.

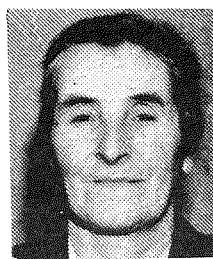
Jože Prebil

Rojen je bil leta 1912 v Ljubljani. Ze v stari Jugoslaviji je bil član naprednega sindikata in takoj po okupaciji se je vključil v delo OF na tere- nu Ljubljana-Vič. Junija 1942 je odšel v Dolomitski odred, nato v UB Ljuba Sercer- ja, nazadnje pa v delavnice NOV in POS. Za hrabrost in požrtvovalnost je bil dvakrat odlikovan in do- bil je čin rezervnega kapetana. Po osvobo- ditvi se je vključil v izgradnjo domovine. Marca letos smo ga pokopali na pokopali- šču Ljubljana Polje.

Ivana Fortuna

Na borovniškem pokopališču smo se marca poslovili od Ivane Fortune. Rodila se je pred 83 leti. Ko je zasedel okupator naše kraje, se je priključila NOG. Sodelovala je požrtvovalno, kjerko- li je mogla. Po osvo- boditvi se je vključila v vse družbenopoli- tične organizacije ter v njih vestno oprav- ljala vse zadolžitve.

Ivana Stritih

V 69. letu starosti je umrla članica borčev- ske organizacije iz Bi- strice pri Trzinu. Mar- ca smo jo pokopali na trziškem pokopali- šču. Od leta 1943 je bi- la aktivistka NOG. Delo na terenu je opravljala prizadevno in vestno.

Emil Nagode-Nande

Sredi decembra smo pokopali v Sev- nici Emila Nagodeta. Rodil se je leta 1901 v Ljubljani. Oktobra 1942 se je vključil v NOV ter delal v ilegali kot blagajnik OF pod ilegalnim imenom Nande. K partizanom je odšel aprila 1944, bil dodeljen v VOS. Od marca 1945 do aprila 1945 je bil v za- poru. Emil je tudi po osvoboditvi aktivno sodeloval pri obnovi porušene domovine.

Janko Vogler

Na celjskem pokopališču smo se aprila poslovili od Janka Voglerja, upokojene- ga kapetana JNA. Pred dobrimi 60 leti je bil rojen v Selcah pri Krškem. Po okupaciji so ga zaprli v Breži- cah, pozneje izselili v Nemčijo. Skrivaj se je vrnil domov in ja- nuarja 1943 stopil v NOV. Bil je hraber borec. Dodelili so ga Vosu in v vrste bor- cev VDV. Postal je komandir zaščitne če- te na Stajerskem V bojih je bil šestkrat ranjen. Stirikrat je bil odlikovan.

Anton Troha

Na pokopališču No- vi Oselici smo marca pokopali Antona Tro- ha iz Podlanišča pri Cerknem. Rojen je bil leta 1927 in se je ko- maj 17-leten januarja 1944 pridružil parti- zanskim enotam. Po vojni je bil član NOO in kasneje krajevna ljudskega odbora, prav tako je bil ves čas zgleden komu- nist. Vedno je bil pri- pravljjen pomagati tem, kjer je bilo naj- težje.

Julijana Štanc

Na ruškem pokopa- lišču smo se marca poslovili od Štancove mame. Dopolnila je 82 let. Med NOB je skupaj z otroki delala za OF. Leta 1944 je po- stal njen dom parti- zanska postojanka za aktiviste, ilegalce, po- litične delavce, kurir- je. Julijana je oprav- ljala obveščevalne na- loge, raznašala je pro- pagandni material. V obdobju 1944/45 je bi- la na njenem domu ustanovljena pionir- ska organizacija.

Janez Mahne

Februarja je v vasi Lipsenj na Notran- skem umrl Janez Ma- hne, rojen leta 1896. Leta 1942 je začel aktivno delati za NOV, skupaj z dvema brato- ma, ki sta odšla k parti- zanom. Bil je obve- ščevalec, prevažal je ranjence, hrano in vse potrebno za borce.

Jožefa Ramovž

Rodila se je leta 1896 v podlubljski dolini. Leta 1942 je začela sodelovati z NOG. Konec leta 1943 je bila v njeni hiši ustanovljena tajna partizanska delavni- ca, v kateri so ženske prale in pripravljale obleko za partizane. Jožefa je nato mate- rial največkrat sama raznašala po terenu. Za nesebično in juna- ško delo je bila odli- kovana. Marca smo jo pokopali na pokopali- šču v Trzinu na Go- renjskem.

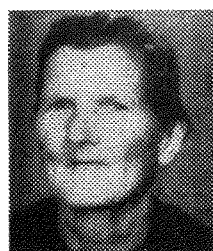
Jože Jelerčič

Na pokopališču v Zalcu smo se decem- bra poslovili od Jože- ta Jelerčiča. Rojen je bil leta 1919 v Veli- kem polju pri Sežani. Leta 1939 je pobegnil v Jugoslavijo. Proti koncu leta 1941 ga je okupator poslal v ka- zenski bataljon. Leta 1943 mu je uspelo po- begniti. Takoj se je priključil NOV in se bojeval v raznih parti- zanskih enotah na Primorskem. Bil je odlikovan.

Ana Tržan

Lanskega junija je umrla Ana Tržan. Ro- jena je bila leta 1905 v Lazišah pri Dobju. Bi- la je zavedna sloven- ska žena. Njen dom je bil vedno varno zato- čišče borcev in akti- vistom. Bila je žena vojaškega invalida in je morala zadnja leta posvečati vso skrb bolnemu možu.

Katarina Gornik

V 72. letu starosti smo pokopali Gorni- kovo mamo Katarino iz Gabrovca. Zadnja leta je živila pri hčer- ki v Metliki. Med NOB je delala skupaj z možem za NOB. Mož je leta 1943 padel. Sama je skrbela za štiri otroke in pomagala povsod, kjer je bilo treba, za čimprejšnjo osvoboditev domo- vine.

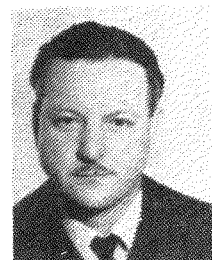
Ciril Bozovičar

Decembra smo se poslovili od Cirila Bo- zovičarja v Lipici pri Skofji Loki. Rodil se je leta 1910 v Stari Lo- ki pri Skofji Loki. Bil je borec Prešernove brigade, v ruskem ba- taljonu in v komandi mesta Idrija. Za delo med NOB je bil dva- krat odlikovan.

Karlo Trebec

Marca smo se poslo- vili od člana borčev- ske organizacije Hr- pelje-Kozina. Rodil se je pred 70 leti v vasi Orlek pri Sežani. Ze leta 1942 se je pridru- žil skupini naprednih delavcev tega območ- ja in od tedaj organizi- rano delal za OF. Leta 1943 je bil sprejet v KPJ. Marca 1944 ga je okupator aretiral in odgnali so ga v nem- ško koncentracijsko taborišče. Po vojni se je vrnil domov in se vključil v obnovo po- rušene domovine ter aktivno sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah.

Viktor Hovnik-Jurij

Aprila leta 1979 je umrl Viktor Hovnik iz Starega trga pri Slo- venj Gradcu. Rodil se je leta 1922. V začetku septembra 1943 je prostovoljno odšel v Koroški odred. V za- četku januarja 1944 je bil ustanovni član bri- gade Miloša Zidan- ška. V vojski je ostal še leto dni po osvobo- ditvi kot podoficir. Kmetija ga je vezala domov na Koroško. Po vojni je ves čas de- lal za napredek kmeti- stva in v družbeno- političnih organizaci- jah.

Franc Lotrič-Leon

Novembra lani smo se na pokopališču v Železnikih poslovili od prvoborca 68-let- nega Franca Lotriča- Leona. Od leta 1942 je bil borec Dolomitske čete in Skofjeloškega odreda. Tudi po vojni je bil aktiven družbe- nopolični delavec.

Franc Udovč

Marca smo se v Ce- lju poslovili od Fran- ca Udovča, upokojen- ca, rojenega leta 1927 v Krašnji. Z NOV je sodeloval od februar- ja 1942. Junija 1943 so ga aretirali, odpeljali v kamniške zapore, nato v Begunje in na- posled v taborišče Niederfels. Za zasluge je bil odlikovan.

Pohitite z odgovori na anketo!

Odbor 1. SPUB »Tone Tomšič« je razpisal javno anketo o knjigi TOMŠIČEVA BRIGADA – UVODNI DEL. Anketa ima namen ugotoviti, če je zastavljena smer pri obravnavi zgo- dovinskih dogodkov pravilna, če je v knjigi preveč ali premalo fotografij, če so skice dobre in lepe, če je knjiga pregledna in razumljiva, če ustreza namenu: negovati revolucionarno izročilo in domovinsko zavest, če pri- speva k vojaškemu znanju in pripra- vam na morebitno obrambno vojno ter kakšne pomanjkljivosti in odlike vsebuje knjiga. Zastavljenih je ose- mnajst vprašanj. Ta so natisnjena na posebnem kartončku, ki je priložen vsaki knjigi.

Bralci imajo možnost prispevati svoj kritično-ustvarjalni delež k obli- kovanju nadaljnjih treh knjig o Tom- šičevi brigadi, poleg tega pa za svoj trud lahko dobijo še nagrado. Za ude- leženke ankete je razpisanih enajst nagrad, in sicer eno desetdnevno le- tovanje v hotelu Svoboda v Strunja- nu in še deset knjižnih nagrad po tri knjige (Tomšičeva brigada – 1942–1943, Tomšičeva brigada – 1943–1944 in Tomšičeva brigada – 1944–1945). Čas za odziv na anketo se izteka. Zrebanje bo namreč 16. julija letos na dan devetintridesete obletni- ce brigade ustanovitve. Pohitite z odgovori na anketo, drugače pri zre- banju ne boste mogli biti upoštevani!

UREDNIŠTVO

Poizvedba

Marica Janežič, borka 3. bataljona Tomšičeve brigade, sem bila v decembru 1944 in januarju 1945. leta na začasnem zdravljenju v Konjskem vrhu pod Belo pečjo zaradi ozeblin na nogi in pozneje ujeta. Lepo prosim vse tovarišice in tovariše, sorce in štab bataljona prosim, če se me spominjajo, naj se mi oglasijo. Posebno rada bi srečala tovarišico Marico Cestnik in tovariša iz štaba, ki mi je v hudem mrazu podaril toplo odejo ter skrbel za moje rane po rokah. Pozneje sva se srečala še v Tinju, bila sem na maribor- skem okraju, on pa aprila 1945. leta v briga- di Mirka Bratiča.

Vsem se zahvaljujem za pomoč ter prosim, če se javijo na moj naslov: Marija Koše, Ljubljan- ska 17 a, Maribor.

Spremenjen datum

Domicilni odbor Gorenjskega odreda sporoča borcev odreda, da bo srečanje v soboto, dne 27. junija 1981 (ne 20. junija, kot je bilo prvotno objavljeno) ob 15. uri v osnovni šoli Gorenjski odred v Zirovnici, kjer bodo odprli stalno raz- stavo.

Ob 17. uri se bomo skupno s krajani krajevn- e skupnosti Zirovnica in iz drugih krajev udeleži- li odprtja spominskega obeležja, ki ponazarja trikratno rušenje cestnega in železniškega mo- stu v letih 1941 in 1942 ter komemorativne slo- vesnosti v počastitev ustreljenih talcev v Mo- stah.

Tovariši soborci

Zaradi zdravstvenih razmer bi želel zamenjati hišo v Rogaški Slatini za podobno ali manjšo v slovenski Istri ali Primorju. Vse nadaljnje infor- macije lahko dobite na naslovu: Janez Kus. Lo- čendol 32, Rogaška Slatina.

Poizvedba

Ze pred leti sem izrezal iz časopisa fotografijo, ki je bila posneta v mesecu novembru 1943 leta v Črnem vrhu. Na sliki je kulturniška skupina 3. brigade. Na sliki so od leve proti desni: Dragica Štefančič, Lija Štrbelj, dr. Stane Peterin, Nada Stritar in Janja Drasler.

Slika mi je zelo draga zato, ker je na njej tudi Dragica Štefančič. Dragico sem iskal že na vse načine, tudi prek TV 15 mi je ni uspelo najti.

Lepo prosim člane skupine in druge osebe, ki bi karkoli vedeli o nje, da mi sporočijo, kje živi, od kje je doma o njenih sorodnikih morda je padla. Vsak še tako nepomemben podatek mi bo dobrodošel. Za pomoč se že vnaprej iskreno o- zahvaljujem. Podatke pošljite na moj naslov:

Franc Štefančič
Notranjska c. blok 4
61380 Cerknica

Nato preiskali še jamo v Cirju. Vanjo so morali domačini po vrvi spustiti nedoračlega Jožka Sedmaka, ki tudi ni nič opazil. Zato je nemški poročnik, kot je v svojih spominih zapisal Alojz Polak, obvestil svoj štab, da sta jami vojaško preiskani in da v njih ni nobenih človeških trupel. Domačini so se oddahnili, ko so se Nemci odpeljali s kamioni proti Trstu, in krenili peš domov.

V vasi je bila 24. decembra ustanovljena Pivška četa VOS, ki je imela 18 moških in je prvo noč prespala v Jernejevem hlevu. Njen komandir je bil Ivan Ivančič-Miloš, politični komisar pa Florjan Gorjanc. Četa je imela v okolici vasi tri taborišča. Pod Bolunom, v Brumnovi senožeti in na Okrogliku, blizu sedanje lovske kočice.

Ustanovitev celice KPS in odbora OF

V začetku 1944 so se pod vodstvom Alojza Šajna sestali vaški aktivisti. Po več kot dvehletnem delu za NOB so sprejeli v članstvo KPS 4 tovariše: Antona Tomšiča-Bradlja, Ivana Sedmaka-Hrasta, Jako-

prespal tudi Kardelj s svojim spremstvom. Tako se npr. tajnik vaškega odbora OF Anton Knafelc-Lenčaj spominja, da so prepeljali poleti 1944 v treh tednih 43 voz različnega materiala na Notranjsko. Sicer pa so Koričani dajali še mleko, kruh in sir za bolnišnice. Tja so prenašali in prevažali tudi zdravila. Na Notranjsko so prevažali žganje in vino, ki je prihajalo iz Brkinov in Istre itd.

Sovražnikov pritisk se je v poletju 1944 že zaostрил. Domobranci so nameravali, kot je poročala odredova obveščevalna služba, 24. avgusta 1944 postaviti svojo novo postojanko v Knežaku. Vendar jim je zmanjkalo vojske, ker jih je Titov poslednji poziv tako prestrašil, da so se razbežali. Toda prav konec julija in v začetku avgusta se je pojavil v okolici Ilirske Bistrice, kmalu potem pa tudi na Pivki pod nemškim pokroviteljstvom teko imenovani Jevdževićev srbski četniški »kraški« odred. V začetku novembra so prišli na Pivko tudi ljotičevci (2. polk v St. Peter in 5. v Kilovčce). Konec januarja 1945 pa še 3. in 2. brigada tako imenovanega 502. liškega četniškega korpusa v Knežak in na Bač, 1. pa v Ilirsko Bistrico. Bili so le

2-3 kilometre oddaljeni od Koritnic, s čimer se je sovražnikov pritisk močno povečal. Vendar jih tudi ta ni odvrnil od dela za NOB.

Huda nesreča je prizadela NOV in tudi vaščane 24. oktobra, ko so Nemci v vasi obkolili in napadli zelo utrjene in slabo oblečene, obute in opremljene borce hrvaške brigade Vladimira Gortana. V bojih in med prebojem je, kot ugotavlja Ivan Krnelj, vaški aktivist, padlo 45 borcev, 40 pa je bilo ranjenih. Padel je vaški aktivist Janez Ludvik. Nemci so tedaj ujeli tudi nekaj vaščanov in jih odvedli v zapore in taborišča. Krivdo za to pripisujejo članom štaba brigade, ki niso marali ravnati po nasvetih aktivistov. Počitek v vasi pa so neustrezno zavarovali.

Isti dan so intendanti 2. istrske brigade zahtevali in rekvirirali 20 voz krompirja in 10 glav goveje živine. Njihove 3 ranjence je Lojze Knafelc-Turnov prepeljal v Prezid. Skupaj pa je bilo 23 ranjencev.

Koritnice prva dokončno osvobodjena slovenska primorska vas

Ukrepi nemškega poveljstva na Pivki so v začetku aprila napovedovali skorajšnje bistvene spremembe, saj so četniške in nedičevske enote med 5. in 10. aprilom 1945 zamenjale pri varovanju železniških prog in cest italijanske fašistične in teritorialne enote.

Enote 4. jugoslovanske armade so 25. aprila prodrle na Mašun, nato pa v naslednjih dveh dneh napadle in zlomile nemški odpor na območju Milonje in jih nato pod Kozjim vrhom ter na Serinovem ovinku povsem razbile.

V popoldanskih urah so se vneli boji z Nemci na severnih obronkih vasi in okoli slikovite stare cerkvice sv. Hieronima. Kmalo so naši borci zlomili sovražnikov odpor in prodrli v vas ter jo osvobodili. V okolici vasi je padlo približno 50 Nemcev in nekaj četnikov, 67 pa so jih ujeli.

Tako je bila 27. aprila osvobodjena vas Koritnice. Koričani so radostno sprejeli osvoboditelje in jih pogostili. Ti pa so ostali z njimi le tisti večer. Že naslednji dan so na svojem nezadržnem osvobodilnem pohodu osvobodili Ilirsko Bistrico in St. Peter (sedaj Pivka), od tam pa krenili proti Divači in Trstu, ki so ga 1. maja 1945 skupaj z borci 9. korpusa in Tržačani osvobodili.

Konec

Šestnajsti zbor pionirjev Jugoslavije od 11. do 13. junija letos v Ljubljani

Pionir je povsod pionir

»Trdno sem prepričan, da bodo mladi varovali to, kar so ustvarili starejši tovariši in kar zdaj ustvarjamo vsi skupaj, in da bodo, če bo potrebno, odločno preprečili sleherni poizkus ogroziti drago pridobljeno neodvisnost naše domovine, uničiti bratstvo in enotnost narodov in narodnosti naše države, naše samoupravljanje in druge velike pridobitve socialistične revolucije,« so besede tovariša Tita. Te besede pionirji iz Slovenije, Hrvaške, Srbije, Bosne in Hercegovine, Makedonije, Črne gore in iz naših avtonomnih pokrajin vedno znova potrjujejo. Pionir je pionir, kjerkoli je, naj nosi modro ali belo kapo. Kamorkoli pride, ima prijatelje, povsod se najde tovariš, ki mu ponudi roko in ga sprejme takšnega, kakršen je. Osnovno geslo vsakoletnega zbora pionirjev Jugoslavije je prav razvijanje bratstva in enotnosti med najmlajšimi Jugoslovani. Prepletanje pionirjev vseh narodov in narodnosti, ki vendar najdejo skupen jezik v svojem mišljenju in dejanjih, nosi ves čar in bogastvo tega srečanja. In ne samo pionirji Jugoslavije, tudi njihovi mentorji pa otroci iz zamejstva in otroci zdomcev stojijo tu – enotni in odločni, da svoje prijateljstvo zasejejo med vse narode sveta.

Letošnji šestnajsti zbor pionirjev je bil posvečen še posebej 40-letnici vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti, 40-letnici ustanovitve OF in 20-letnici gibanja neuvrščenih. Že v četrtek, 11. junija, so prispele delegacije pionirjev iz vse Jugoslavije v mesto heroj, v Ljubljano. Med njimi in domačimi pionirji-gostitelji so se hitro spletile prijateljske vezi, saj imajo toliko skupnega, od šolskih skrbi pa do vedrega smeha in razposajenih iger, pa celo vrsto zaupnih stvari, o katerih se ne morejo kar tako pogovarjati s starejšimi.

Ljubljana je odpirala »svojo knjigo«, list za listom, mnogim je predstavila drugačno podobo, sebe, kakor so si jo bežno prestavljali, bodisi po pripovedovanju ali pa so se kdaj peljali skozi. Ponudila je pionirjem svoje kulturne, naravne in zgodovinske znamenitosti, razprostrla je svojo okolico in del Gorenjske. Nekaterim jo v najlepšem spominu ostal Bled, drugi bodo v svojem rojstnem kraju pripovedovali o Dražgošah in dražgoški bitki, o kateri so pionirjem pripovedovali borci, ali pa o drugih dogodkih iz narodnoosvobodilnega boja, saj je misel na čas naše revolucije, iz katere

rastemo in se krepimo, ves čas zbora prevečala udeležence. Misel na Tita, simbolična posaditev spominskega drevesa zanj blizu Gramozne jame, vse to je dalo še posebno veličastno noto petkovemu popoldnevu.

Sobota je bila namenjena osrednji proslavi ob 40-letnici vstaje in ustanovitve OF. Pionirji so formirali zaključno pohodno enoto pohoda Po poteh partizanskih enot in aktivistov OF, sestavljeno iz petih enot: brigade VOS, Ljubljanske brigade, brigade Kričac, Cankarjevega bataljona ter brigade Bratstvo in enotnost.

S pionirskimi prapori, republiško in državno zastavo ter s transparenti, katerih parole so naglašale odločnost nadaljevati Titovo pot v socializem, ljubezen do domovine, spoštovanje narodnoosvobodilnega boja in njegovih nosilcev, so brigade v koloni prihajale na Trg revolucije, da bi na sklepni slovesnosti na koncu poti kurirčkove pošte predale poročila članu zveznega in republiškega odbora ZZB NOV Janku Rudolfu.

Nekateri s pionirskimi kapami in rdečimi ruticami, drugi brez teh zunanjih znakov, pa v sebi vendar pionirji, s pogledi, polnimi pričakovanja in ponosa... Seveda, saj to je njihov dan! Pozornost pritegne folklorno-baletna skupina v pisanih narodnih nošah z viške osnovne šole Marjan Novak-Jovo. »Že petnajsto leto na šoli prav pridno vadimo,« pravi njihova mentorica Majda Vrečko. »Za nami je kakih osemsto nastopov. Bili smo tudi pri Titu, pa v Parizu, na Kozari, v Užicu, Subotici, največ pa nastopamo v Ljubljani. Povezani smo s celovško gimnazijo in z zamejci v Nabrežini.« »Danes bomo zapeli in zaplesali Jugoslavijo. Za nas je nastop na zboru pionirjev veliko doživetje in v posebno čast,« pravi mladi baletniki in folkloristi z Viča. Izvedela sem, da so učenci njihove šole obenem tudi gostitelji svojih vrstnikov iz Prokuplja iz Srbije. Prokupeljčani z belimi pionirskimi kapami in rdečimi zvezdami so prišli iz treh osnovnih šol: Tatko, Čičko in osnovne šole 9. oktobra. Zakaj takšna ime-

na? »Tatko in Čičko sta vendar vaša narodna heroja, 9. oktober pa je dan osvoboditve našega mesta,« pripovedujejo pionirji Vlado, Miroljub, Mikica, Gorica, Sašo, Zoran, Kača, Slavica in Danijela, ki so se hitro našli skupaj, da povedo nekaj o sebi. »V Ljubljano smo prišli prvič. Podoba mesta in njegovih prijaznih pionirjev nas bo spremljala v prijetnem spominu. Uresničila se nam je tudi želja, da bi stali pred grobnico narodnih herojev in nič manj veličastno ni bilo na Gradu pred puntarskim spomenikom. Naučili smo se celo nekaj slovenskih besed: tovariš, prosim, gremo. Tovarištvo je tu takšno kakor pri nas. Pionirji povsod čutimo, da Titovo delo živi v nas in mi iz dna srca živimo z njim. Slovenskim pionirjem pa želimo povedati tole: Pridite k nam! Bodite naši gostje! Ostanimo tovariši!«

Hodim med mlado množico. Pionirji so danes še posebej zgovorni. Vsi bi se radi predstavili, vsi želijo, da bi tudi drugi ljudje vedeli, da so v šolah prav nje izbrali za delegate na jugoslovans-

skem pionirskem zboru. Sabina, Sonja, Tjaša, Jožek, Sašo in Matjaž so v skupini, ki je prišla iz osnovne šole Borisa Kidriča iz Maribora, Robi Posen je iz osnovne šole Frana Albrehta, podružnica Duplica in je danes zastavonoša, nekaj bolj tihih deklet iz osnovne šole Planina na Kozjanskem je izrazilo željo, da bi se bežna srečanja razvila v prava prijateljstva, delegati pionirskega odbora z osnovne šole Tone Tomšič, ki so danes v brigadi Kričac, pripovedujejo, kako je kurirčkova pošta šla skozi njihove roke in kako že cel teden proslavljajo. Matjaž Primic iz osnovne šole Prežihov Voranc je predstavil Ljubinka Lekovića in Dalibora Košutića, iz Srbca blizu Banjaluke ki sta te dni njegova gosta. Zaman je s pogledom iskal še Slavka Radmana, katerega je tudi sprejel pod svojo streho. Matjaž se kar dobro znajde v vlogi gostitelja in nič mu ni všeč, da bodo novi prijatelji popoldne že odpotovali. Sicer pa, življenje bo še kdaj spojilo njihove poti, saj si to vsi želijo.

Živa Drole

MAKS ZADNIK

Koritnice – Partizanska vas

ba Tomšiča, Antona Tomšiča in Antona Knafelca. Na željo vseh je Ivan Sedmak-Hrast prevzel dolžnost sekretarja. V takšnem sestavu je celica delala do konca vojne in tudi pozneje. Kmalo po ustanovitvi celice, so izvolili vaški odbor OF, v katerem so prevzeli dolžnost predsednika Anton Tomšič-Bradelj, tajnika Anton Knafelc-Lenčaj, blagajnika Ivan Sedmak, vojaškega referenta Jakob Tomšič-Skrjanc in ekonoma Jože Žele-Jožljav. V takšnem sestavu je odbor deloval do konca vojne.

Nemci bombardirajo pivške vasi

V januarju in februarju 1944 so se organizacije OF pa tudi enote NOV in POS ne le že opomogle od udarcev nemške jesenske ofenzive 1943, temveč so se tudi izpolnile in se naprej razvile.

Nemci so 23. februarja 1944 bombardirali tri pivške vasi. Isti dan so z letali napadli tudi Novokračine in Kozarišče. To je bilo na pepelično sredo najbrž zato, ker niso imeli vojaških sil, potrebnih za intervencijo, ko so dobili podatke o tovarih blaga, namenjenih partizanskim štabom čez Gornjo Pivko. Šlo je torej za posebno obliko terorističnega pritiska na prebivalstvo, da bi ga prestrašili. To je imelo na Juriščah za posledico tri žrtve in uničenje pet hiš. Na Baču je bila uničena le ena hiša, več pa poškodovanih. Največjo škodo so pretrpeli prebivalci Koritnic, kjer so med bombardiranjem izgubili življenje: Marija Delost-Kešova, mati dveh nedoraslih otrok, Neža Ludvik-Ruščeva, mati 6 odraslih otrok in Amalija Tomšič-Pustova, mati 4 odraslih otrok. Hudo ranjeni pa so bili: Alojz Novak-Serin, Anton Tomšič-Lojzov in Franc Adam-Fianckin. Povzročena je bila tudi velika materialna škoda, saj so zgorele 4 hiše in 4 gospodarska poslopja so bila porušena in več poškodovanih. Skupno je bilo prizadetih 15 hiš in gospodarskih poslopij.

Domobranci in četniki na Pivki

Bombardiranje je ljudi sicer hudo pretreslo, vendar niso zaradi tega prenehali delati za NOB. Nasprotno. Strnili so svoje vrste in si še bolj organizirano in zagrizeno prizadevali za poraz okupatorja. Malo pozneje – 8. aprila je v vasi pri Bradlju

KRAMLJANJE KRAMLJANJE
Spričevala

Živa

[illegible]

KRAMLJANJE KRAMLJAN

Aktivni osnovnošolci

Pionirji in mladinci osnovne šole Franjo Vrnunč Sloven Gradec so delavni. Z velikim interesom se priključujejo k tehničnim, kulturnim in športnim aktivnostim.

Osnovna šola Ljubljana Vič

V večernem delu aviomodelarjev so izrazili svojo tehnično ustvarjalnost mladi, skupinsko so zastavili svoje programe fotografi ali radioamaterji, ob oblikovanju s papirjem so se znašli mlajši, ob vezenju in pletenju pa dekleta. Pravijo, da bodo svoje izdelke predstavili javnosti na večji razstavi.

TEA KLEMEN 6.c
OŠ Boris Vinter
ZREČE

Družī nas bratstvo

Naša šola je pobratena z osnovno šolo Miodrag Čajetinac-Čajka iz Trstenika v Srbiji. Ta vez bratstva in enotnosti nas druži že več let. Ob 3. marcu, dnevu njihove, in 8. juniju, dnevu naše šole, se stisnejo roko prijateljstva in srca žare od sreče. Vedno sem si želela videti Trstenik. Najbolj pa zato, ker sva s sestro pred dvema letoma prenočili dve Trsteničanki, Lelo in Dragano. Ostali so le še spomini, ki sem jih hotela obuditi. Želela sem ju vsaj še enkrat srečati. In zgodilo se je...

V šoli se je veliko govorilo o obisku Trstenika in vsi smo upali, da bomo prišli med srečnike, ki bodo odpotovali. Za potovanje je bilo določenih 25 učencev in 5 učiteljev. Od tega 13 predstavnikov mladinskega pevskega zbora, in med njimi vsa srečna tudi jaz, ter 12 članov folklorne skupine z Brez. Odšla sem tudi kot članica dopisniškega krožka.

Nestrpno sem čakala na nedeljski večer, ko smo se s šolskimi kombiji odpeljali do Celja. Tam smo prestopili na vlak, ki je odpotnihal proti Beogradu. Nekateri so zaspali, večina pa nas je bedela celo noč. Pogovarjali smo se in se spraševali, kako se bomo sporazumevali, saj vendar govorimo dva različna jezika. Zame to ni bila ovira, saj že kar dobro obvladam srbohrvaški jezik.

Črna tema je izginjala. Svet okoli nas se je prebujal ob jutranjih meglicah. Pred očmi se nam je prikazal Beograd, kjer smo prestopili na vlak, ki vozi v Trstenik. Vse bliže smo bili cilju. Končno! Vlak se ustavi. Srca nam bijejo močnejše. Pričakali so nas prijatelji. Prve besede, pozdravi, veselje... Skupaj smo odšli do šole, kjer so nas povabili na kosilo in nas porazdelili po domovih. Vsak je preživel prve minute s svojimi sovrstniki. Pouk na šoli se

je končal. Z očmi sèm med gručo iskala Lelo. Našla sem njene oči, ki se niso spremenile. Še vedno je bil v njih dom sreče. Sreča, objemi in spomini... Zvečer sva s Suzano, pri kateri sem stanovala, odšli v kino, ki je mnogo večji in lepši od laškega. Pa tudi samo mesto je večje od našega. Drugi dan zjutraj smo položili cvetje na grobove herojev in učiteljev. Še isto dopoldne sem obiskala srednješolko Dragano. Presenetila sem jo, kajti ona ni prejela mojega pisma, v katerem sem ji pisala o obisku. Tako je bilo srečanje še lepše. Kamorkoli sem prišla, povsod so me sprejele prijazne roke in besede Trsteničanov.

Popoldne smo nastopali. Naša pevska skupina se je predstavila z nekaj slovenskimi in eno srbsko pesmijo, ki je doživela velik aplavz. Tudi mladi člani folklorne skupine so pokazali, kaj znajo. Popoldne smo se sprehajali po mostu, vse do večera. Pogovarjali smo se, izmenjali naslove in sklepali nova poznanstva. Hitro je minil dan. Naslednje jutro navsezgodaj smo se poslovili; Dva ali trije poljubi na lica, objemi, topel pogled v oči... Še zadnji nasmeh, še zadnji pogled na prijatelje, ki so nam ostali tako globoko v srcu. Še enkrat sem s pogledom objela Trstenik in že je izginil v daljavi. Pot nas je vodila proti Beogradu. Zvečer smo se vrnili v Laško, kjer me je čakala sestra. Čudila se je mojemu odličnemu obvladanju srbskega jezika.

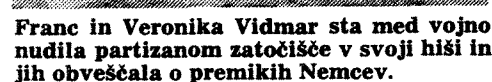
Bila sem doma, a misli so še vedno bile daleč, v Srbiji. In še vedno se vračajo tja...

ANICA KOVAČ, 8. d
literarno-dopisniški krožek
O. S. Primož Trubar, Laško

Stavim javnosti na večji razstavi. Če učenec rad prepeva v mladinskem pevskem zboru, prihaja tudi na izredne vaje; celo v popoldanskem času. Pridruži se vrstnikom, ki sedijo v loku stopniček. Nasmešek se razleze po obrazih, ko prevzemajo dolžnosti nastopov. Tako zapoje na šolski slovesnosti sošolcem, zapoje očetom in materam, zaposlenim v Tovarni meril, Tovarni usnja in Gorenje Fecru. Z revolucionarnimi verzji se pridružujejo sodobnim hotenjem mladih, da upor slovenskega naroda pred 40 leti izžareva svojo moč v naš svet. Tako pripovedujejo recitatorji o svobodi, bratstvu in prijateljstvu.

Učreajo zelenice ob šolah, postavljajo zelene straže, presojajo svoje delo pri učenju na oddelčnih konferencah, pomagajo pri pripravi na pouk in sošolcem pri učenju. Tudi otrok iz socialno ogroženih družin ne prezre. Vključujejo se v obsežne priprave na matematična in fizikalna tekmovanja, za njimi pa so tekmovanja iz vesele šole ter največja in najobsežnejša tekmovanja s področja sodobne obrambne vzgoje. Z domačini – borci so preživeli prijetne učne ure, ki jih ne bodo pozabili. Takšen je utrip šole in bežen pogled v delo 1232 učencev.

O vsem tem je pripovedovala Romana Krevh, ki opravlja delo pomočnika ravnatelja za pedagoško delo. **ADOLF ANKON**

*Tja čez afriško puščavo
do velike reke Nil,
čez večni led na južnem polu,
do višavja Himalaje,
naj se bratstvo in enotnost
nikdar ne zamaje!*

Poseben vlak pač naj bo tisti,
ki združi naj ljudi in misli.

On naj združi dobra srca,
on pobrati naj ljudi
v trdno sklenjene vezi.

Toda kaj,
ko še ni vlakov,
kot je ta
iz mojih sanj!

KATJA HALER, 8. a
OŠ Artiče

Borci zagotovo niso še v pokoju

Lahko bi se bila pogovarjala le o parti-
zanskih letih. Spominov ne manjka in do-
godkov, ki bi jih bilo treba zapisati ter
ohraniti spominu, prav tako ne. Toda raje
sva spregovorila o vprašanih, ki so vezani
na današnji čas, ki se nuno prepletajo z vso
našo, že prehojeno potjo.

Morebiti vendarle kaže v začetku nazna-
čiti osnovne poti, ki so Franceta Perovška
pripeljale k partizanom in začrtale tudi
smer njegovemu kasnejšemu delu in življe-
nju. Že enainštiridesetega se je pridružil
organiziranju Osvobodilne fronte v doma-
čem kraju Šmarje-Sap na Dolenjskem. Iste-
ga leta v novembru je bil sprejet tudi v
partijske vrste in partizanska pota so ga iz
domačega kraja vodila od krimskonotranj-
skega območja na Kočevsko, v Kočevski
Rog, pa dvainštiridesetega spomladi na Do-
lenjsko, Notranjsko, v Dolomite, spomladi
triinštiridesetega na Primorsko (v brigado
Simona Gregorčiča, s katero je doživel prvi
pohod v Benečijo). Po kapitulaciji Italije je
bil vse do januarja 1945 na Gorenjskem in
nato na Primorskem kot sekretar okrožne-
ga partijskega komiteja.

Končana vojna se za vse, ki so ostali in
delali na Primorskem, pravzaprav ni zares
končala. Kajti meje še niso bile trdno začr-
tane, in v začasnih conah A in B je bilo
ozračje še vedno deloma vojno.

»Za tisti prvi čas ob začetku vojne se mi še
danes zdi najpomembnejše, da je začelo delo-
vanje organizacije Osvobodilne fronte zares
spontano. Rajonski odbor je deloval enotno
in vanj so bili vključeni ljudje vseh predvoj-
nih političnih struj, med njimi tudi kulturni
delavci našega kraja. Nikakršnega koalicijs-
kega odnosa ni bilo. In vse to je bilo delo
partije, ki je znala tako objektivno in uteme-
ljeno predstaviti položaj, da ljudem ni prišlo
niti na misel, da bi se kakorkoli grupirali!
Druga stvar, ki pa se zdi pomembna tudi za
današnji čas, je, da smo vsi o takratnih vpra-
šanih in težavah govorili z istim jezikom; vsi
z vodstvom vred. Ob nekaterih današnjih te-
žavah se pogosto spomnim tistega časa in
čutim, kako pomembno je, da drobne in
obrobne težave puščamo ob robu in se vsi
skupaj z enotnimi močmi ter enakim pogo-
vornim jezikom lotevamo danih vprašanj. Ko
se srečujemo z najrazličnejšimi negativnimi
pojavi, pa tudi težavami subjektivnega izvo-
ra, je najpomembnejše, da jih rešujemo sproti.
Ker pa se včasih dogaja, da temu ni tako, se
dogaja tudi, da se o skupnih zadevah pogo-
varjamo z »različnimi jeziki«. Zato je pome-
nistega časa v letu 1941 in našega tako enot-
nega nastopanja še tem bolj pomemben.«

Tovariš Perovšek, nič manj kot vsa štiri
leta narodnoosvobodilnega boja niso po-
membna prva poveljna leta graditve, druž-
benopolitičnega dela in akcij. Kakšni so va-
ši spomini na tisti čas?

»Tista prva leta mojega delovanja so veza-
na na cono B, kjer se je ozračje partizanskih
let nekako podaljšalo. V coni B smo morali
delovati takrat tako rekoč na dveh bojiščih: v
gradnji od vojne porušene domovine in v
spopadanju z ostanki fašizma ter iredenti-
zma, proti poizkusom delovanja določenih
sil za priključitev naše Primorske Italiji. Ta
boj je prav tako kot sredi partizanske vihre
zahteval od vseh nas pravo partizansko mo-
ralo, z ničemer in nikoli pomešano z dogma-
tizmom. Spet se mi vsiljuje primerjave z da-

našnjim časom in menim, da nam pogosto
primanjkuje prav tiste partizanske morale.
Pri tem ne gre prav nič za romantično nostal-
gijo po starih bojnih časih, kajti v današnjem
boju in reševanju vrste perečih vprašanj nam
je takšna morala, neobremenjena z dogmati-
zmom različnih vrst, še kako potrebna! Po-
trebno nam je tisto obnašanje, ki je bilo za
primer vsem, in ki bi moralo biti za vzor tudi
danes! In nujna je tudi pripravljenost na tve-
ganje – tudi tveganje s samim seboj. Saj se
partizanska morala ne navdušuje nad revšči-
no in uboštvo, usmerjena je k razvoju in
napredku, vendar pa prav gotovo nima ničesar
skupnega z množico negativnih pojavov,
ki jih prinaša današnji potrošniško-miselni
čas.

Naša politična aktivnost prvih povojnih let
je bila nepretrgan proces kritičnega ocenje-
vanja in preverjanja. Vse to pa je bilo mogoče
zato, ker smo imeli v vseh celicah družbe
požrtvovalna kadrovska jedra, ki niso pred-
stavljala nikakršne »elite« ampak so bila,
grobo rečeno, »hlapec naroda«. Organizira-
nost političnih organizacij ni dajala vtisa ura-
dniskega aparata, vključevala je toliko ljudi,
kolikor je bilo nujno potrebno in to ne profes-
sionalcev!

Nikakor ne trdim, da smo vse, česar smo se
lotili, opravili brezhibno in brez napak. Idej-
nopolitična naravnost pa je bila izčiščena
in je predstavljala potisno moč za akcijo. Na-
pake in nepravilnosti je bilo mogoče nenava-
dno hitro odpravljati.«

Kaj pa mladina v tem času?

»Vse, kar sem povedal doslej, je tako kot za
ostale, veljalo tudi za mladino. Mladina se je
aktivno in uspešno vključevala v politične in
družbene akcije. Skoj in LMS sta vsajala
mladinske akcije v splošna prizadevanja. Iz
tega ravnanja je raslo odgovorno obnašanje
do vseh družbenih vprašanj. Seveda pa je
bilo za mladino specifično, kako se je teh
vprašanj lotevala. Ena takih oblik so bile de-
lovne akcije (ob pičli preskrbi!), udarniško
delo tudi po podjetjih, česar ne smemo poza-
biti. Drugo področje pa je bilo področje izo-
braževanja. Tu ni šlo za abstraktno delo. Lah-
ko bi celo dejal, da je bilo marsikdaj v takrat-
nem šolstvu glede na zavzetost za uspeh pri
izobraževanju celo več samouprave, kot jo je
ponekod danes. Ne gre sicer zanikati, da so
bili pri tem tudi pojavi komisarskega delova-
nja mladinske organizacije v odnosu do pe-
dagoškega kadra, kar pa res ni bilo, tipično!

Tretje področje mladinskega delovanja se
je bilo na ravni idejne nadgradnje in kulture.
Pri tem pa ždanovskega ravnanja ni bilo celo
pri mladini, ki je hotela biti še zlasti udarna.
In to ni bilo naključno. Tako je bilo zato, ker
je že Osvobodilna fronta vključila v svoje
vrste vse, kar je bilo v narodu najboljšega,
tudi s področja kulture. Imeli smo partizan-
sko kulturno dediščino, cele vrste imenitnih
slovenskih umetnikov...

Na področju idejnopolitičnega osveščanja
in vzgoje so bili doseženi v kratkem času
tako veliki uspehi, da je lahko prišlo že do
združitve Skoja in MLS. Tako smo se izognili
delitvi mladine v bolj ali manj napredno. Ni
šlo za svetovnonazorsko opredeljevanje, am-
pak za opredelitev za socializem na jugoslo-
vanski način.

Menim, da se pri današnjem delovanju
mladine srečujemo z nekaterimi problemi tu-
di zato, ker pozabljamo na uspešno obdobje,
o katerem sem malo prej govoril. Liberalne
težnje so skušale tisti čas in takratno delova-

nje prikazovati kot enostransko, kot politi-
čno indoktrinacijo mladine, ki je omogočala
manipuliranje z njo. Mi pa smo se do tega
liberalizma obnašali defenzivno ter tudi pod-
legali predlogom, naj bi postala mladinska
organizacija nekakšna organizacija za vedro
mladinsko življenje. To je seveda nesmisel.
Saj z združevanjem obeh mladinskih organi-
zаций ni bilo ukinjeno družbenopolitično de-
lo, ampak je postalo del dejavnosti enotne
organizacije. Zato menim, da je treba pod-
preti sedanja prizadevanja ZSMS, da bi nje-
na idejnopolitična mobilnost dobila širša
krila.«

Ko že govoriva o mladini, njenem delova-
nju po vojni in danes, ne moreva mimo
vprašanja o širjenju zavesti bratstva in
enotnosti. Prav mladim najpogosteje govo-
rimo o tem in jih učimo, kaj pomenita brat-
stvo in enotnost. Jim to pripovedujemo na
dovolj razumljiv in dojemljiv način?

»Dosegli smo, to je gotovo, visoko stopnjo
bratstva in enotnosti, sicer ne bi zmagali v
narodnoosvobodilnem boju! Vendar pa so
bila prizadevanja za utrjevanje bratstva in
enotnosti v praksi pogosto preveč deklarativ-
na. Včasih je postalo to geslo celo embalaža
centralistično-etatističnih teženj na eni in se-
paratističnih nagnjenj na drugi strani.

V današnjem trenutku bi morali temu,
pravno že zdavnaj uveljavljenemu pojmu v
našem družbenopolitičnem sistemu, dodati
bolj sveže poglede. Dogodki na Kosovu nam
kažejo, da bi bilo mogoče v kali obvladati
iredentistične in nacionalistične težnje, če bi
v praksi nenehoma poudarjali in brezkom-
promisno uveljavljali dejstvo, da je naša dr-
žava združba narodov in narodnosti, ki jim je
skupen samoupravni socialistični sistem, ki
nam vsem omogoča razvoj, kakršnega nam
ni omogočal v zgodovini nihče in noben izem
in kakršnega nam ne bi omogočali različni
drugi današnji družbenopolitični modeli.«

Tovariš Perovšek, niste bili le mladinski
funkcionar, vaše delovne zadolžitve so se-
gle tudi na področje informiranja. Kaj bi
lahko rekli o našem informiranju danes?

»Če imamo pred očmi zadnje dogodke na
Kosovu, sem prepričan, da je bila informira-
nost slaba zaradi slabega delovanja kosov-
skih komunistov. Popolnoma se strinjam z
izjavo Dragoslava Markovića, ki je pred krat-
kim dejal, da informiranje v naši družbi ne
more in ne sme biti takšno kot v nekaterih
državah državnega etatizma ali tistih z me-
ščanskim političnim pluralizmom. Oboje je
za nas nesprejemljivo. To pa ne pomeni, da
mora biti naše informiranje nekje na sredi. V
pogojih meščanske demokracije uveljavlja
politični tisk interese svojih strank in torej
med strankami in uredniško politiko ni bi-
stvenih nesoglasij. V deželah državnega eta-
tizma pa gre seveda za usmerjanje informira-
nja iz enega centra, za uniformiranost infor-
macij glede na zahteve (merila) državnega in
političnega vodstva. Pri nas pa, menim, gre
za celovito soodgovornost sredstev javnega
obveščanja za vsa družbenopolitična dogaja-
nja v naši državi. Najbrž je problem v tem, da
sredstvom informiranja ta soodgovornost še
ni v celoti omogočena. Sicer bi ne mogli go-
voriti o zapiranju virov informacij na eni stra-
ni ter o enostranskih pogledih novinarjev na
drugi strani (ki odpirajo vrata tako senzacio-
nalizmu kot tudi formalizmu).«

Bili ste direktor slovenske radijske hiše in
pred tem predsednik komisije za tisk in
propagando pri CK ZKS oziroma pri glav-

nem odboru SZDL Slovenije. Torej ste se s
temi vprašanji soočali dovolj neposredno?

»Res je. In reči moram, da smo si takrat
prizadevali doseči to celotno soodgovornost,
o kateri sem malo prej govoril. Naj za primer
povem, da smo se ne malo krat upirali tako
dirigiranju kot tudi formalističnemu delu.
Ko smo na primer priznali DDR in je zahod-
na Nemčija z Jugoslavijo prekinila diplo-
matske odnose, smo na dan tega dogodka
dobili iz Beograda embargo za vse komentar-
je o tem. Mi pa smo ne glede na to še tisto uro
pripravili in v popoldanskih poročilih spusti-
li v eter izčrpen in oster komentar, s katerim
smo skušali dati poslušalcem poleg osnovne
vesti tudi odgovor na vsa tista vprašanja, ki
so se upravičeno in z ogorčenjem porajala pri
številnih naših ljudeh, zlasti tistih, ki so na
svojih ramenih najbolj neposredno občutili
bremne zadnje vojne. In takih primerov iz na-
šega dela bi lahko navedel celo vrsto.

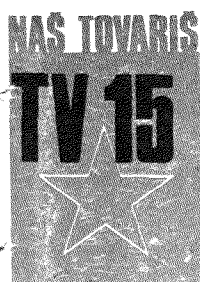
Menim, da je danes za uspešnost našega
informiranja, prav tako škodljiv pojav forma-
lističnega pokrivanja dogodkov doma in v
svetu.«

In še zadnje vprašanje. Kje, menite, so da-
nes najtežje ovire za naš hitrejši razvoj?

»Vrsto let že govorimo o stabilizaciji. Res je
tudi že mnogo storjenega. Zdi pa se mi, da je
naš boj še vedno včasih podoben boju s sed-
meroglavim zmajem. Hitro znamo pokazati
na napake drugih, ne pometamo pa pred last-
nim pragom. Še vedno se izogibamo kon-
frontaciji s pojavi, ki zahtevajo ostro obsod-
bo in obvladovanje. Marsikje je odnos do
dela še tako kričeč problem, da s tem ne bo
mogoče obračunati drugače kot z nekolikanj
»trde roke.« Ne gre za trdo roko v etatistič-
nem pomenu, pač pa za ostro preprečevanje
preigravanja že samoupravno dogovorjenih
nalog. Nekaj stori dobro organizirana politi-
čna akcija, kjer pa tudi s tem ne uspemo, je
treba stopiti na prste neučinkovitosti, opor-
tunizmu pa tudi samovolji. Nikakor ne bi
smeli proglašati za administrativno posega-
nje in ukrepanje vse tisto, s čimer si prizade-
vamo le zagotoviti uresničevanje dogovorje-
nega na vseh ravneh. To pa se v naši družbi
večkrat dogaja. Zato sem namenoma upora-
bil izraz »trda roka«, čeprav je ravno sedaj
najbolj razpiti in politično »pregrešen«.

Pojem »trde roke«, ki je bil v bližnji prete-
klosti še prepričljiv sinonim za dogmatično-
unitaristične in etatistične teorije in ponuja-
no ter včasih že kar vsiljujočo družbeno
prakso, danes ta pomen vse bolj izgublja.
Kajti vse češče se s tem pojmom zavrača tudi
upravičene zahteve in neposredne pobude za
dosledno uresničevanje samoupravnih dogo-
vorov, za odpravo vrste deformacij in tudi
zahteve za takšno funkcioniranje celotnega
družbenega samoupravnega družbenega me-
hanizma, ki bo objektivno pogojene razvojne
težave obvladoval po čim krajši poti. In ker
se prav številni borci pogosto glasno zavze-
majo za učinkovito družbeno samoupravno
prakso, se lahko čutijo ob poenostavljenem
in parolarskem govorjenju o »trdi roki« poli-
tično prizadeti. Zato je potrebno vse, kar je
nesamoupravno, imenovati konkretno in ne
dovoljevati, da se frazersko priseganje na sa-
moupravljanje ohranja in se celo pogloblja
stanje, ki terja odločno družbeno akcijo. Če
se zato organiziranost in idejnopolitično ter
aksijsko doslednost kot temeljno zaledje sa-
moupravljanja zamenjuje z birokratsko sa-
movoljo in že davno preseženim sistemom
enopartijskega vodenja, potem se vsi, ki se
zavzemajo za prvo, to je za samoupravno
učinkovitost, lahko opredelijo za takšno
»trdo roko«.

Bojana Žokalj-Jesih

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je označena za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; MILENKO STRASEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIH – naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: SINE KOVIČ ml.; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprava: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-486

Uprava in naročniški oddelček: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana

Letna naročnina 300 din, za inozemstvo 340 din, posamezna številka v prosti prodaji 6 din

Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35